

DISSERTATIO
INAUGURALIS JURIS PUBLICI
HISTORICO-DIPLOMATICA
DE
PERSONIS IMPERII ROMANO-
GERMANICI,
AC
DE JURIBUS CAESAREIS.

QUAM
AUSPICIIS DIVINIS
PRO
SUPREMIS IN PHILOSOPHIA HONORIBUS
LEGITIME OBTINENDIS

SUBMITTIT

AUCTOR

PETRUS WOLFFER,
SERENISSIMI DUCIS BIPONTINI-REGNANTIS CONSILIARIUS AULICUS,
HISTORIARUM IN ALMA ET ANTIQUISSIMA PALATIN. UNIVERSITATE
HEIDELBERGENSI PROFESSOR EXTRAORDINARIUS, & SOCIETATUM
ERUDITARUM, REGIAE BRITANNICAE TEUTONICAE GOETTINGENSIS,
nec non MARCHICO BADENSIS LATINAE, QUAE CAROLSRUHAE EST,
SODALIS.

Ex Officina IOANNIS WIESEN, Universitatis Typographi.

*Veritati soli vacandum est, quæ citius aut serius falsa præjudicia licet
antiqua vel adulantia dissipat, ac evidentiam in tuto collocat.*

SPANHEMIUS de Numismat. T. I. dissert. 1. p. 3.

P R A E F A T I O.

Chara mihi redit Epochæ, dum a teneris juventutis meæ ductu genitoris mei post cineres mihi venerandi in necessario, & ad officia patriæ scientiarum genere imbutus, labores meos PRINCIPI & STATUI dicare possum.

Nihil dicam de variis operibus, quæ ideo publici juris feci, nec de honoribus ea ratione ab extraneis mihi impertitis, unicum nuncupo nempe patrium: hæc sunt *Monumenta mea Salico-Palatina*, five *Rhenano-Francica*, quæ anno MDCCLXXXVI. edidi, genio *Palatinatus ad Rhenum*, & SERENISSIMO ELECTORI PATRI PATRIÆ sacrata.

Sed in tanta & tam numerosa rerum enumeratione quas hic proferre possim, mihi præ aliis favet, metam dissertationis meæ propositam paucis recensere.

Inter plurima scripta, quæ de hac materia prodiere, eruditus ac amicus lector hunc laborem grato animo excipiet, ex quo in dissertatione mea veneranda antiquitas, fida ductrix historia, optima temporum testis, conspicua veritatis lux ac magistra, annales, chronica, diplomata, chartæ, aliive manifesta fide digni scriptores ex genuina *veterum Germanorum, Francorum, atque Teutonicorum* sede sententiam meam suffulciant. Verbis meis scriptorum veterum locos, ac antiqua id genus alia adhibui documenta, tam ut fidei consulerem meæ, tam ut legentibus in promptu esset, quibus e fontibus istæ petitæ

titæ sint. His enim, quæ de meo adjeci, majorem fidem non postulo, quam aut ratio, aut conjectura verosimilis admittit. Cæterum utut sit, *Libertatem Imperii, jura Cæsarum, Præminentiam Statuum, Honorem Nationis Germanicæ esse, &*, ut summum testem non taceam, *lauream doctorem istud gentilium proavorum meorum ornamentum* (a) pro Majorum more rite consequendam, unicam hujus dissertationis satisfactionem omnibus mihi gratulantibus esse reor. Dabam *Mannheimii* die Kal. X. Augusti Anno MDCCLXXXVIII.

a) Inter triumviros familiæ meæ, qui non solum probitate morum, sed & claritate ingenii excelluere, meretur nuncupari *avus meus* JOANNES BALTHASAR WOLFFTER *Eminentissimi ac Celsissimi Archiepiscopi & Electoris Moguntini Consiliarius, nec non Prætor Amoeneburgensis*, qui anno MDCCXXVII. die XIV. Augusti laurea doctorali in memoria sæculari *Marburgi Cattorum* condecoratus est, dum anno MDCCXIII. die XX. Aprilis in *illustri Hassio-Gieffena universitate* disputatione inaugurali juridica Canonico - civili *de probatione, quæ fit per testes*, scripta, pro summis in utroque jure honoribus ac privilegiis doctoralibus legitime obtinendis publice proeliabatur, dum filii ejus ambo patris scientiæ æmuli, MARTINUS IGNATIUS WOLFFTER *Eminentissimi ac Celsissimi Archiepiscopi Moguntini Commissariatus per districtum Hassiacum in spiritualibus Assessor, Civitatis ac Archisatrapie Amoeneburgensis Prætor, &* HENRICUS BENEDICTUS JOSEPHUS WOLFFTER, *Serenissimi Electoris Palatini Consiliarius, summorumque, quæ Mannheimii sunt, Dicasteriorum, Advocatus & Procurator legalis, postea Consiliarius judicii Aulici inclyti*, eodem honore ornati fuere. *Avunculus* in *alma Ludoviciana universitate* anno MDCCXXXVII. de *Primatu Sedis Moguntinæ*, ejusque singularibus jurium prærogativis in I. R. G., ac *Pater meus* in *alma & antiquissima universitate Heidelbergensi* die XVII. septembris, A. MDCCLXVII. de *portione statutaria conjugii improli superstiti tam in casum testati, quam intestati debita &c.* publice disseruerunt, ac sollemnitatibus academicis peractis vitam viriliter *Principibus & Statui* dedicaverunt. Hæc sunt monumenta memoriæ filii sacra, ejusque imitatione digna.

Con-

Conspectus Dissertationis.

§. I.

Regnum deferre, maximi est momenti.

§. II.

Merovingorum Unctio, Inauguratio, ac Successio.

§. III.

Origo delati Carolingis Regni.

§. IV.

Carolingorum Unctio ac Coronatio.

§. V.

Augustorum Germanorum Electio ac Coronatio.

§. VI.

Regum Cura Religionis.

§. VII.

Constitutio Episcoporum a Meroveadibus, Majoribus domus, Carolingis, ac Germanis Augustis.

§. VIII.

Convocatio ad Concilia ac Synodos.

§. IX.

Jus regium circa Beneficia ecclesiastica ac primariarum precum.

§. X.

§. X.

Reges, Augustique sunt supremi iudices ac Domini directi.

§. XI.

Suprema Regum jurisdictio.

§. XII.

Capitulationes.

§. XIII.

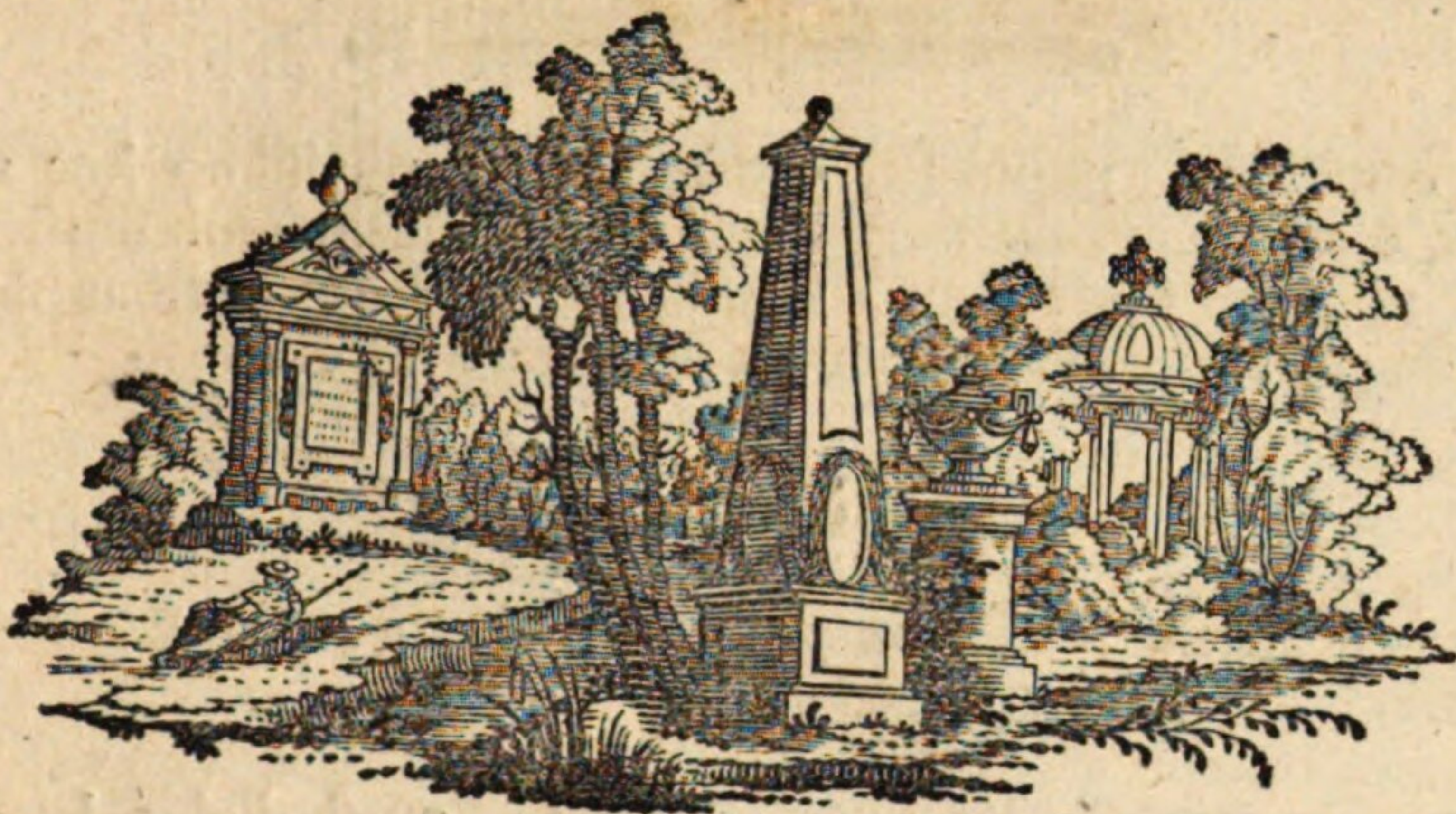
Principes Electores.

§. XIV.

Imperii Vicarii, Interregnum Merovingorum, Carolingorum, Teutonicorum ante auream Bullam, conditaque illa.

§. XV.

Status Imperii, varia eorum jura. In hoc §. exhibentur jura Statuum territorialia, subditorum obligatio, summum Cæsaris Jus, tanquam supremi Imperii judicis, ac alia inde manantia jura, nec non explicantur *paces Osnabrugensis, Westphalica, Religiosa, & Capitulationes Cæsareæ.*

DISSERTATIO
DE
PERSONIS IMPERII ROMANO GERMANICI,
AC
JURIBUS CAESAREIS.

§. I.

Antequam summam *Imperatoris* in *Imperio* Excellentiam, debitæ singulorum venerationi exponam, præsto erit, affecuti Regni originem, eaque re illius *inaugurationem*, *coronationem*, ac *successionem* studiose perscrutari.

Si unquam publica Regni causa deliberatione, judicio ac ordine disponenda fuerit, ea profecto censi meretur, qua ejusdem caput, præses ac moderator assumitur, qui animi robore, exquisitisque dotibus cunctos superet, hostes reprimat, pacem stabiliat, justitiam administret, atque salutem omnium summa procuret providentia. Hinc ipsa rei conditio demonstrat,
pro-

procerum consilium, populi que consensum in gravissimo hoc reipublicæ argumento a *primis Francorum Regibus* neququam omissum, certasque ceremonias adhibitas fuisse, queis conspicuis signis exterioribus singulorum animos ad maiorem ejus venerationem præparare fas erat.

§. II.

Sacræ nos docent litteræ ex peculiari *Dei* præcepto *Reges Judæorum* unctos fuisse.

Tantam & tam illustrem ceremoniam, quasi divina lege in seros posteros propagatam S. REMIGIUS apud CLODOVAEUM I. religiosissime observabat, (1) hanc excipiebat *inauguratio*, (2) denique ipsa successio, vel ex sanguine unius, (3) pluriumve filiorum *defuncti Regis* in *Regnum* divisum, seu a vivente patre cuique filiorum assignatum, sive ex adoptione (4).

Probationes diplomaticæ ad §. II.

PROBATIO I.

Hermanni contracti Chron. ad annum 495. in PISTORII script. rer. germ. T. I. pag. 168. edit. Struvian.

PROBAT. II.

GREGOR. TURONENS. Hist. Francor. libr. IV. Capit. LII. col. 194. veniente autem illo (SIGEBERTO circiter a. 575.) ad villam, cui nomen est VITRIACUM (vulgo Vitry) collectus est ad eum omnis exercitus, impositumque super *clypeo Regem* statuunt. Videatur etiam præfat. immortalis MONTFAUCONII in Monument. Monarch. Francic. T. I., ubi de clypeis agit, in quo opere multa depicta sunt.

PROBAT. III.

BOUQUET script. rer. Gallicar. & Francicar. T. II. p. 48. seq. ex *Agathiæ hist. de Francis*. CHILDEBERTUS & LOTHARIUS - THEODORICUS & CHLOTOMERUS germani fratres mortuo patre CHLOTÆO (CHLODOVAEO I.) in quatuor partes regnum partiti, secundum urbes & populos, ita, ut æquas singuli portiones, ut arbitror, acciperent. *Id. auct. pag. 634. ex Paulo Diacono de gest. Longobard.* His diebus (a. 533.) quibus *Langobardi Italiam* invaserant, *Francorum Regnum* mortuo jam Rege Chlotario ejus filii quadrifarie jam regebant divisum. BOUQUET T. III. pag. 120. seq. ex *Amoini Monach. Florianus de gest. Francor. libr. IV. Rex Francorum Chlotarius* (I. a. 613.)

XXX. regni sui postquam regnare cœperat, patre (CHILPERICO pag. 116.) defuncto Monarchiam regni adeptus anno XXXIX. regni sui CHLOTARIUS DAGOBERTUM filium suum (a. 622.) ex *Bertetrude Regina* susceptum, *Consortem Regni* fecit, eumque super *Austrasios Regem* instituit; retinens sibi, quod ARDENNA & VOGASUS versus *Neustriam* ac *Burgundiam* excludebant, pag. 124. a. XVI. susceptæ Monarchiæ (628.) paterni autem Regni XLIV. CHLOTARIUS REX moritur pag. 129. a. IX. DAGOBERTI REGIS (a. 630.) ARIBERTUS frater ejus *Aquitaniæ Rex* moritur, pag. 131. a. autem X. postquam præfatus DAGOBERTUS regnare cœperat, (a. 631.) sequenti etiam anno (a. 631.) filium SIGEBERTUM AUSTRASIIS præposuit, ut fungeretur rectoris nomine cum *Regis* honore Autores duos filio delegavit, CHUNIBERTUM *Coloniæ urbis præsidem*, & ADALGISUM *palatii rectorem* a. XII. (a. 633.) REX-SIGEBERTUM (II.) - seniore ex liberis *Austriæ Regem* instituit, CLODOVAEUM vero minorem natu pari dignitate *Neustriæ ac Burgundiæ* præfecit, reliq. pag. 134. Dum se incommodo ultimæ ægritudinis ad mortem urgeri intellexisset, *Egam* consiliarium suum ad se venire mandavit. - Filium suum CLODOVAEUM II. ejus tuitioni commisit - *annis XVI.* gloriose functus regni administratione - *XIV. Kal. Febr.* diem clausit extremum.

PROBAT. IV.

GREGOR. TURONENS. *hist. Francor.* libr. II. Cap. XVIII. circa a. DLXXVII. ait: posthæc GUNTCHRAMNUS REX ad CHILDERICUM Nepotem suum legatos mittit, pacem petens & deprecans eum videre. Tunc ille cum proceribus suis ad eum venit. - GUNTCHRAMNUS REX ait: evenit impulsu peccatorum meorum, ut absque liberis remanerem, & ideo peto, ut hic nepos meus mihi sit filius. Et imponens eum super cathedram suam cunctum ei Regnum tradidit, una nos arma protegat, unaque hasta defendat. - Proceres vero CHILDEBERTI similiter pro eodem polliciti sunt.

§. III.

Commemoratorum Regum ignavia CAROLINGIS successionem Regni aperiebat, sicque male fundata Religionis intentione Bona Sedis Romanæ non solum aucta, sed & dilatata fuere, nemo amplius in dubium revocet.

Ex quo enim LEO (1) *Imperator Constantinopolitanus*, incensis sanctorum Dei Imaginibus, patrimonium Ecclesiæ Romanæ in Fiscum redigere, ac LUITPRANDUM *Regem Longobardorum* excitare non verebatur, qui *summis Pontificibus*, Gregoriis II. & III. ditiones, civitatesque armis auferrent, (2) ambo CAROLI MARTELLI opem felici implorabant eventu; (3) quemadmodum STEPHANUS II. (4) PIPINUM. Hinc liquet, quare ZACHARIAS PAPA
B (5) hunc

(5) hunc *Francis* futurum REGEM commendaret, qui eum eligebant, atque facta unctione in Regni solium elevabant, cui a *Romanis* applaudebatur (6).

Probationes diplomaticæ ad §. III.

PROBAT. I.

Ab ann. 727. usque 730. Paul. Diacon. de gest. longobard. libr. VI. Cap. 49. seq.

PROBAT. II.

LAMBECCII *commentat. Biblioth. cæsar. libr. II. pag. 322. Epistola GREGORII PAPAE ad Carolum Majorem Domus missa; pro defensione sanctæ Dei Ecclesiæ.*

PROBAT. III.

Magnum Chron. BELGIC. ap. pistor. T. III. pag. 34. seq.

PROBAT. IV.

BOUQUET T. V. pag. 67. ex *Chron. Moissiac. cænob.* PIPINUS igitur misit CHRODOGANGUM, sororis suæ LANDRADAE filium, prius *Abbatem*, & post *Metensem Episcopum*, & *Antharium Ducem*, ut PAPAM adducerent in *Franciam*, quod factum est. - reliq.

PROBAT. V.

BOUQUET T. II. pag. 576. ex *gest. Francor. ad a. 751.* Tunc dolentes *Franci*, quia non habebant prudentem *Regem*, sed jam per multos annos sustinuerant de *regali prole* insipientes viros, voluerunt elevare in *Regem Pipinum pium*, qui noluit acquiescere; sed adunatis cunctis *Primoribus Francorum*, ex parte eorum misit ROMAE *Burchardum Wirzeburgensem Episcopum* & *Folradum Capellanum* suum ad PAPAM *Zachariam*, qui ex parte *Francorum* interrogaverunt de *Regibus in Francia*, qui propter suam amentiam illis temporibus non habebant regalem potestatem, si bene fuisset, an non. Et *Zacharias Papa* cum consilio *Nobilium Romanorum* mandavit *Francis*, ut melius esset, vocari *Regem* illum, qui haberet prudentiam & potestatem, quam illum, qui sine regali potestate solo nomine *Rex* erat. Et ut non conturbaretur ordo regalis, *jussit per Auctoritatem Apostolicam Pipinum fieri Regem*, qui erat de *Sanguine Regali Francorum*. Tunc PIPINUS PIUS filius KAROLI MARTELLI a cunctis *Francis unanimiter* gaudentibus electus est invitatus ad *Regem*, & unctus per manus sanctæ memoriæ *Bonifacii Archiepiscopi*, & elevatus est in *Regnum suessionis civitate*. CHILDERICUS vero, qui falso *Rex* vocabatur, solo nomine, tonsuratus est, & in monasterium missus. - Varia notatu digna hic occurrunt. 1) Singularis præeminentia Pontificis Bono Reipublicæ Germanicæ valde obnoxia, ac pietas popu-
lorum

lorum erga illum. 2) Quod *Franci* illustris ista Teutonum gens in *eligendis Regibus* ad *bene merita* semper respexerint, sed hic per *merita* intelligo *bellicæ fortitudinis dotes*, & 3) quod *Reges* ex *Nobilitate* sumpserint, uti jam docuit historiæ Germanicæ parens TACITUS in libello aureo de *moribus Germanorum cap. VII.* seq.

PROBAT. VI.

SAN-GALLENSIS libr. II. Capit. 23. pag. 417. in *Canisii lection.* antiq. T. I. qui (Pipinus) absque mora subjugatis hostibus, orationis tantum gratia *Romam* victor ingreditur, & a civibus hac laude suscipitur: *Cives Apostolorum & Domestici Dei advenerunt hodie portantes pacem & illuminantes patriam, & liberare populum Domini.*

§. IV.

PIPINI primi Secundæ stirpis *Regis* filii, CAROLUS & CAROLOMANNUS (1) in *Francorum Reges* consecrati benedicebantur, (2) patreque defuncto in Regno succedebant, (3) cui CAROLOMANNO ex vita migrante, primus victor (4) *Langobardorum, Avarorum, Saxonum*, aliarumque gentium præerat, immo propter languescentem *Irenis* (5) *Imperatricis Græcorum* regimen a Magnatibus, (6) universoque *Francorum* populo (7) sprete *Græcorum* invidia *Imperator occidentis* exclamabatur, Corona a LEONE PAPA eidem *Romæ* imposita; qua LUDOVICUM PIUM (8) hicque LOTHARIUM (9) cingebat, (10) ambos tamen *Pontifices Romani* (11) LUDOVICUM II., CAROLOS CALVUM, (12) ac CRASSUM, denique ARNULPHUM (13) non vero LUDOVICUM III. coronabant. Ex dictis nullum *Francorum Regum* secundi Stemmatibus sine consilio primorum, populoque annuente ad Regni solium evectum animadvertere præsto erit, cujus rei evidentissimum præbet testimonium PIPINUS ordine *primus*, quem S. BONIFACIUS *Archipræsul Moguntinus Sueffioniae* ungebat, CAROLUS M. Regni successor filius *Aquisgrani* jam corona donatus, illa, quam LEO *summus Pontifex* ipsi imposuit, nulla egebat ratione, sed hic ritus illustrem auget historiam, qua repetita procerum populique acclamatione suprema *Imperatoris occidentis* dignitas a CAROLO M. collata est.

Ipsa rei evidentia comprobatur, hanc coronationem gloriosissimo tot Regnorum, Provinciarum, ac Regionum Monarchæ nullum plane jus *Imperii occidentalis* tribuisse, quæ potentia *summi Pontificis* facultatem longe superabat. Nemini enim est, jus, vel rem in alterum transferre, cujus defectus in illo palam constat; neque alius indolis singulæ posteriores coronationes, *summi Pontificis* factæ unquam esse valebant, quæ ab origine ad

solas insignes pertinebant ceremonias, cujus veritas ex litteris ab HATTONE, suisque suffraganeis ad PAPAM JOHANNEM IX. transmissis liquet, queis fundata notitia, communi consilio principum ac totius populi consensu, in *Regem* elevati filii senioris tantum continetur, neutiquam vero *coronatio summi Pontificis* postulatur, quam fatus *Præsul Moguntinus*, quemadmodum suus antecessor LUITBERTUS apud ARNULPHUM susceperant. Testes sunt *primi Germaniæ Reges*, CONRADUS ac HENRICUS a PONTIFICE non coronati, bene tamen sequentes usque ad WILHELMUM, RICHARDUM, ac ALPHONSUM.

Probationes diplomaticæ ad §. IV.

PROBATIO I.

Gregor. Turonens. col. 991. seq. - PIPINORUM res & stemma explicatur in Foullon. hist. Leodiens. T. I. part. I. pag. 115 seq. - discours préliminaire dans l'histoire critique de l'établissement de la Monarchie Française dans les Gaules par l'Abbé du Bos T. I. pag. 1-42. seq.

PROBAT. II.

Baluzii capitular. Regum Francor. T. I. col. 187., ubi (in Monast. B. Dionysii) moratus (Pipinus) inquit, aliquamdiu, cernensque, quod vitæ periculum evadere non posset, omnes Procures suos, Duces & Comites Francorum, tam Episcopos, quam Sacerdotes ad se venire præcepit, ibique una cum consensu Francorum, & Procerum suorum seu & Episcoporum Regnum Francorum, quod ipse tenuerat, æquali sorte inter prædictos filios suos CAROLUM & CAROLOMANNUM, dum adhuc ipse viveret, inter eos divisit anno DCCLXVIII. mense septembri.

PROBAT. III.

l'Abbé du Bos hist. critic Monarch. Francic. T. II. libr. VI. Cap. II. pag. 393. ubi alias eruditus auctor probat, Reges non jure Electionis, sed jure sanguinis successores esse; quam probationem nimis audacem esse autumo, dum ex monumentis coævis, præcipue autem capitularibus ipsis, ac legibus, constitutionibusque Germanorum contrarium elucescit.

PROBAT. IV.

BOUQUET T. V. pag. 10. not. b. pag. 69. & 78. ex Chron. Mosiacensi. - MURATORII script. rer. italicar. T. II. pag. 393. DITMARUS in libro præsertim II. chron. Hungaros Avarorum Pharelatorum nomine designavit, huic accedit HEINNECCI ac LEUCKFELDI script. rer. Germ. pag. 137. EGINHARDUS in vit. Karoli M. maximum omnium, quæ ab illo gesta sunt, bellorum, præter Saxonicum huic Bello successit, quod contra Avaros sive Hunnos susceptum est.

PRO-

PROBAT. V.

NICEPHORUS a. 802. *Irenem* Imperio depositam, exilio relegat, in quo anno sequente obiit. *Sigeberti Gemblacens. Chronograph.* ap. PISTOR T. I. pag. 785. ille CONSTANTINOPOLI VIII. ann. imperat, ac A. 811. occiditur. *Bouquet* T. V. pag. 326. ex *Petr. Biblioth. hist. Francor. abbrev. not. a.*

PROBAT. VI.

SAN-GALLENS libr. I. Cap. 28. in *Canisii lect. antiq.* T. I. pag. 386. quod cum ille non potuisset abnuere, quod divinitus sic procuratum crederet, non tamen gratanter suscepit, pro eo q. putaret *Grecos* majore succensos invidia aliquid incommodi *Regno Francorum* machinatuuros, immo potiori cautela provisuros, sicut tunc famæ ferebat, ne *Karolus* insperato veniens regnum illorum suo subjugaret imperio. *Chron. Regium* ap. PISTOR T. I. libr. 2. pag. 50. *Ann. Domini incarnat. DCCCI.* cum REX ipse die natali Domini ante confessionem *S. Petri* ab oratione surgeret, LEO PAPA coronam capiti ejus imposuit, & a cuncto *Romanorum* populo ter acclamatum est: *Carolo Augusto a Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorum vita & victoria.* Et post laudes antiquorum principum consalutatus, adoratus, & ablato *Patricii* nomine *Imperator & Augustus* appellatus est. *Fragment. histor. Longobard.* ex *Paulo Diacono* in *Muratorii script. rer. Italicar.* T. I. part II. pag. 183. seq.

PROBAT. VII.

HEINECCII ac LEUCKFELD *script. rer. Germ.* in *Eginhardi vit. Caroli M.* pag. 138. *Imperatores* etiam *Constantinopolitani Nicephorus, Michael, & Leo* ultra amicitiam & Societatem expetentes, complures ad eum misere legatos: cum quibus tamen propter susceptum a se *Imperatoris* nomen, & ab hoc ei quasi qui imperium eis eripere vellet, valde susceptum, foedus firmissimum statuit. Erat enim semper *Romanis & Græcis Francorum* suspecta potentia. His favet BOUQUET T. VI. pag. 336. inter alias Epistola tertia a. 824. a filiis *Orientis Imperatorum* ad *Ludovicum pium* missa: In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. unius soli vivi Dei. *Michael & Theophilus* in ipso Deo *Imperatores Romanorum* dilecti & honorabili fratri *Hludovico* glorioso *Regi Francorum, Langobardorum, & vocato eorum Imperatori.*

PROBAT. VIII.

BOUQUET T. V. ex *chron. Moiss.* pag. 82. seq. - ex *chron. Adonis* pag. 323. Anno DCCCXIII. - mense septembri - KAROLUS fecit Conventum magnum populi apud *Aquispalatium* de omni regno vel imperio suo. Et convenerunt *Episcopi, Abbates, & Comites, & Senatus Francorum* ad *Imperatorem* in *Aquis*, & ibidem constituit *Capitula Numero XLVI.* de causis, quæ erant necessariæ Ecclesiæ Dei, & Christiano populo. *Baluzii Capitular.* T. I. col. 511. - 516. post hæc habuit consilium cum præfatis *Episcopis & Abbatibus, & Comitibus, & Majoribus natu Francorum*, ut constitue-

stituerent filium suum *Ludovicum Regem & Imperatorem*; qui omnes pariter consenserunt, dicentes: hoc dignum esse, omnique populo placuit. Et cum consensu & acclamatione omnium populorum *Ludovicum* filium suum constituit *Imperatorem* suum, ac per coronam auream tradidit ei imperium, populis acclamantibus & dicentibus: *Vivat Imperator Ludovicus*.

PROBAT. IX.

BOUQUET T. VI. pag. 172. seq. ex *Chron. Moiss. a. DCCCXVII. Ludovicus Imperator* apud *Aquispalatium* celebravit PASCHA - post hoc - *Imperator Clotarium*, qui erat major natu, *Imperatorem* elegit, ac per coronam auream tradidit ei Imperium, populis acclamantibus & dicentibus: *Vivat Imperator Clotarius*; cit. auct. pag. 177. ex *annalib. Eginhardi* ad hunc annum. Generalem populi sui conventum *aquisgrani* more solito habuit, in quo filium suum primogenitum *Lotharium* coronavit, & nominis atque Imperii socium sibi constituit, cæteros *Reges* appellatos, unum *Aquitaniæ*, alterum *Bajoariæ* præfecit.

PROBAT. X.

FREHERI *script. rer. Germ.* T. I. pag. 14. ex *annal. Francor. Fuldens. DCCCXIII. HLODARIUS* juvenis rogante *Paschale Papa Romam* veniens ab eodem coronatur, & a populo Romano *Imperator Augustus* appellatur.

PROBAT. XI.

BOUQUET T. IX. pag. 300. not. a. Ann. 878. a JOHANNE PAPA in *Gallia*, cum ad *Synodum Tricassinum* venisset, coronatus est, VII. idus septembris.

PROBAT. XII.

Chron. Reginon libr. II. eodem anno *Carolus Romam* perrexit, & datis Apostolico Joanni & Romanis magnis muneribus *Imperator* creatur. - *Baluzii Capitular.* T. II. Col. 251. seq. hunc ritum prolixè ac loquentem Pontificem JOANNEM VIII. refert: Elegimus hunc merito, & approbavimus una cum annisu omnium fratrum & coepiscoporum nostrorum, atque aliorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ ministrorum, amplique Senatus totiusque Romani Populi, gentisque togatæ, & secundum priscam consuetudinem solemniter ad Imperii Romani sceptrum proveximus, & Augustali nomine decoravimus unguentes eum oleo extrinsecus; cit. auct. Tom. cit. col. 1276. & 78. duas sistit in Icone tabulas, unam codici sacrorum Bibliorum præfixam *Monachi S. Martini* huic Augusto obtulere, in qua regali solio sedens corona cinctus, manusque aurea quasi de cælo missa supra ejus caput cernitur, altera vero litanias libro illius precum insertas exhibet, quæ inter aliqua continent: *ut mihi Carolo a te Regi coronato vitam & prosperitatem atque victoriam dones, te rogo audi me.* URSTISII *script. rer. Germ.* T. unic. part. II. pag. 81. ex *incert. auctor. fragment. hist.* docet: Frater
ipforum

ipforum CAROLUS REX *Alemannia* Romam veniens una cum Regina Richarda Imperiali unctioe a Papa coronatur anno Domini DCCCLXXXI. quem BOUQUET T. VIII. pag. 94. ex *chron. de gest. Normanor. in Franc.* probat priorem annum T. IX. pag. 46. not. e. Stabiliendo a. 880. die natali a Johanne VIII. Papa coronatus.

PROBAT. XIII.

Chron. Reginon libr. II. ad A. DCCCLXXXVII. Cernentes optimates Regni, non modo vires corporis, verum etiam animi sensus ab eo deficere, ARNOLFUM filium CAROLOMANNI ultro in regnum attrahunt; illo ergo die male inito consilio *Franci* & more solito *Saxones* & *Duringi* quibusdam *Bajowariorum* primoribus & *Alemannorum* ammixtis cogitaverunt deficere a fidelitate Imperatoris, nec minus perficere: igitur veniente KAROLO Imperatore *Franconofurt*, isti invitaverunt ARNOLFUM filium KAROLOMANNI Regis, ipsumque ad seniorelem elegerunt, sine mora statuerunt ad Regem extolli. - MENKEN *script. rer. Saxonicar.* T. III. col. 462. seq. ex Joann. LATOMI *catalog. Archiep. Mogunt.* Luitbertus ex *Elwangensi* & tandem *Weissenburgensi* Abbate Archiepiscopatu dignissimus coronavit eundem *Aquisgrani* a. 887. - *Chron. Reginon. Ann. DCCCXCVI.* ARNOLFUS secundo Italiam ingressus, Romam venit, & urbem Romanam cum consensu Pontificis armis cepit, a Formoso apostolicæ sedis præfule, cum magno honore susceptus est, & ante confessionem S. Petri coronatus Imperator creatur. BOUQUET T. VIII. pag. 271. ex *Mar. Scoti chron.* - *Chron. Reginon* libr. II. ann. DCCCC. Proceres & Optimates, qui sub seditione ARNOLFI fuerant, ad Forachem in unum congregati Ludovicum filium præfati principis, quem ex legitimo Matrimonio susceperat, Regem supra se creant, & coronatum, regiisque ornamentis indutum, in fastigio regni sublimant, - certatim igitur ad LUDOVICUM transeunt, eumque in Regnum introducunt, eunt *Theodonis-villa*, manibus datis, ejus dominationi se subjiunt. - *Menken* T. III. ex JOANN. LATOMI *catalog. Archiep. Mogunt.* col. 465. HATTO eidem sacram coronam imposuit AQUISGRANI de quo ap. PEZII *script. rer. austriacar.* T. I. differt. pag. XCVI. - *Continuator Reginonis* ait: a. DCCCCXII. Hungari iterum nullo resistente, Franciam & Thuringiam vastaverunt. HATTO Archiepiscopus Moguntinus obiit, vir adeo strenuus & prudens. Cui HERINGERUS successit. Sua Epistola ad A. 900. & suffraganeorum ad Johannem IX. Papam de morte Arnulphi Imperatoris & de Ludovico ejus filio Germaniæ Rege salutato ap. BOUQUET T. IX. pag. 296. incipit: Domno sanctæ & apostolicæ & universalis Romanæ Ecclesiæ Papæ, HATTO indignus Præsul Moguntinus cum universis suffraganeis nostræ exiguitati adjunctis, debitum orationis obsequium & fidelem Servitutem - conclusio - & quia Reges Francorum semper ex uno genere procedebant, malimus pristinum morem servare, quam nova institutione incedere.

§. V.

In libera *Augustorum Teutonicorum* Electione ex pristino *Francorum* more, defunctorum Regum prosapiam anteferre, peculiareque solemnitates in ipsa coronatione adhibere placuit. Illius rei fidem faciunt primi CONRADUS I., (1) HENRICUS, (2) & OTTO, (3) hujusque *filius*, (4) cum *Nepote*, (5) HENRICUS II., (6) CONRADUS SALICUS, (7) sui que *descendentes*, HENRICI III., IV., & V., (8) LOTHARIUS II., (9) denique FRIDERICUS I. (10) Coronatio ipsa (11) in folio CAROLI M. *Aquisgrani* nobilibus augebatur solemnitatibus. Ea re LUDOVICUS III. regiis ornamentis indutus, & in CONRADI I. coronatione varia imperii insignia commemorantur, quæ illo defuncto HENRICO Regni successori conferebantur, & ab hoc (12) multiplicabantur, hinc (13) candidatorum Regni præcipua erat sollicitudo fata insignia possidendi, (14) a CONRADO IV. descripta, quæ CAROLUS IV. favet (15).

Probationes diplomaticæ ad §. V.

PROBAT. I.

De Westphalen Monument. inedit. rer. cimbricar. præcipue Germ. T. II. Col. 1437. ex JANI HENR. SCHROETERI de orig. Hassiæ Landgrav. uxorem - Placentiam senioris LUDOVICI Germaniæ Regis filiam habuisse CRISPINIANUS testatur. - SCHATEN annal. Paderborn. part. I. pag. 243. ex WITEKINDO omnis populus Francorum orientalium & Saxonum quærebant Ottoni Saxoniam duci diadema Regni imponere. Ejus tamen consultu CONRADUS quondam Francorum dux ungitur in Regem, cui teste MENKENIO T. III. ex Latomi catal. Archiep. Mogunt. col. 465. HATTO a. 912. Sacram Coronam imposuit AQUISGRANI. - SCHATEN pag. 253. quem successores Archiepiscopi Moguntini imitabantur. De avita possessione archipræsulis Moguntini ratione coronationis cæsareæ legi meretur erudita dissert. de primatu sedis Mogunt. ejusque prærogativis in I. R. G. avunculi mei IGNATII MARTINI WOLFFER in collect. dissert. mear. T. I. - MURATORII Dissert. III. de Impp. Romanor. ac Regum Italic. Electione in antiq. Ital. medii ævi T. I. coll. 77. usque 110. - De libera Imperatorum electione, & quod Regnum Teutonicum esset mere electivum, nunquam hæreditarium, legi meretur SPENERUS in suo jure publ. vernacule scripto T. II. libr. 2. cap. 2. §. 4. pag. 65-70. præcipue autem pag. 67. in not. c. Ideo optime SCHILTERUS in suis instit. jur. publ. libr. I. tit. XIV. §. XXVI. pag. 156. Coronationem actum aliquem mixtum ex sacro & civili nominat. Sacer actus dicitur benedictio, sacratio, inauguratio apud veteres, cui accessit & unctio sive consecratio.

PROBAT. II.

Murator. Script. Ital. T. II. in hist. Luitprandi cap. VII. pag. 437. Septimo denique Regni sui anno vocationis suæ ad Dominum tempus agnovit, quumque memoratos

ratos principes (hi erant BURCHARDUS in Suevia, EBERHARDUS Comes potentissimus in Francia, GISIBERTUS Dux Lotharingæ) se adire fecisset - ita convenit - HENRICUM Saxonum & Thuringorum Ducem prudentissimum Regem eligite, Dominum constituite. Is enim est scientia pollens, & justæ severitatis censura abundans, his itaque prolatis, propriam coronam non auro, quo cujusque ordinis pene principes pollent, verum gemmis pretiosissimis, non solum inquam ornatam, sed gravatam, sceptrum, & cuncta, quæ Regalia sunt indumenta in medium venire præcepit, ac prout valuit, hujusmodi verba effudit: Hæredem, regiæque dignitatis vicarium regalibus meis ornamentis HENRICUM constituo, ut obediatis, non solum consulo, sed & oro, quam jussionem mox sequitur interitus: - ipso namque mortem obeunte, memorati principes coronam, cunctaque regalia indumenta Henrico Duci contulerunt, quem HERIGERUS a. 919. in Bavaria coronavit, cit. MENKEN col. 470. ex AVENTINI libr. IV.

PROBAT. III.

Ditmar. chron. libr. II. - WITICHIND libr. II. - BROWER annal. Trevir. libr. IX. pag. 452. seq. ubi igitur affuere ad diem præstitutum utriusque ordinis procures Germaniæ atque Lotharienses, ceu comitiis relictis OTHONEM jam antea designatum, legitimis omnes suffragiis Regem creant. Deducunt hinc ad aulam Virginis Matris Basilicæ, atque in folio Caroli M. locant, mox datis dextris, singuli apud illam recitant sacramenta; operam Regi fidelem, qua bello, qua pace pollicentes. Dum hæc in palatio geruntur, stant in Basilica tres Archiepiscopi, HILDEBERTUS Moguntinus, RUOTBERTUS Trevirorum, & WIGEFRIIDUS Agrippinensis - Regis adventum cum Episcopis præstolantium, reliq. ubi ceremoniæ coronationis describuntur.

PROBAT. IV.

Ambo a WILLIGISIO a. 958., 984. coronabantur, cit. MENKEN col. 474. & 479. seq.

PROBAT. V.

BOUQUET T. X. pag. 124. seq. a. 1002. ex *chron. Ditmar. pag. 367. HENRICUS Dux initio mensis Junii, cum primis Bavariorum & orientalium Francorum VIII. id. Junii itidem (Magontiæ) communi devotione in Regem electus a WILLIGISO - accepta regali unctione, cunctis præsentibus Deum collaudantibus coronatur.*

PROBAT. VI.

WIPPO in vita *Conradi Salici* ap. PISTOR T. III. pag. 462. seq. enumerat nomina, qui tunc in regnis vigeant, quorum consiliis consuevit *Francia Reges* eligere; sed *Electiorem Conradi* uberius explanavi in *Monumentis meis Salico - palat. sive rhenan. Francic. 2. Abschn. pag. 139. usque 155. seq. - bene tamen monet MURATORIUS in Dissert. III. de Imp. Roman. ac Regum Italiæ Electione in antiq. Ital. medii ævi T. I. col. 92. Ergo ad eligendos Reges tunc advocabantur Italiæ quoque primates, atque*

C

inter

inter eos, qui non segnes illuc advolarunt, - col. 99. exhibet ordinem coronandi cæsarem. Ordo I. ad benedicendum & coronandum, Ordo II. Coronationis Romanor. Imperator. & Imperatricis, Col. 101. & 102. Ordo III. Coronationis Romanor. Imperatoris seq.

PROBAT. VII.

Insignis CONRADI Cura, providentia, ac sollicitudo, queis optimum imperii procurabat, ex comitiis ab eo habitis affatim elucet apud SCHATEN *Annal. Paderborn.* pag. 465. a. 1025. *Mindæ* - in quo regia auctoritate de republica, finitimorumque regionum tranquillitate constitutum est, pag. 467. lustrata *Westfalia & Saxonia* - in *Thuringiam* & ad *finis Sclavorum, Polonorumque* promovit iter, quo regionibus illis adversus Barbarorum incursiones consuleret, totamque *Saxoniam & Thuringiam* ex regia potestate recens adita in possessionem acciperet, pag. 468. ordinata per *Thuringiam* republica - in *Franciam orientalem & Bojariam* discessit. - pag. 469. *Sueviam & Carentinorum regiones* adiit, & cum jam totum prope imperium perlustrasset, pro veterum *Regum & Imperatorum* more - in *Lotharingiæ regnum* est reversus. Tantas igitur patris virtutes filio *Henrico* aditum ad Imperium dedisse oportebat, qui teste *Schatenio* pag. 546. summa prudentia regno præfuit, auctoritatemque *regum* ita promovit, ut vix *CAROLI M.* fortitudini cesserit; ex quibus ratio conficitur, filii ac Nepotis ad idem regimen admissorum.

PROBAT. VIII.

Testantibus MENKEN T. III. col. 787. ex JOANN. OTTON. *Catalog. Archiep. Bremens.*, ac PISTOR. T. III. pag. 166. ex magno *Chron. Belgico* erat *Dux Saxonie*, avunculus *Theodorici comitis hollandiæ*, Comes *Supplinburg. ac Querfordiensis*, vir sapiens, industrius, ecclesiastico juri devotus, præpotens divitiis ac victoriis, maritus *Riczæ, Richildis*, vel *Richinzæ*, qui ap. PISTOR. T. I. pag. 1311. not. a. in *hist. Landgrav. Thuring.* ex *Annalista Saxone* cœvo ad ann. 1127. matrimonium inter suam unicam filiam *Gertrudem* ac *Henricum superbum* exponit. - cfr. etiam *Narrat. de Electione Lotharii &c.* in OLENSCHLAGERI *comment. ad aur. Bull. in Codic. dipl.* Nro. VIII. pag. 19. seq. - Fuere tempora, quibus præter Coronam imperialem, aureus quoque *circulus* in coronatione novo Imperatori conferebatur. Erat is Corona sine radiis aut liliis, modo circulo aureo constans, ideo traditus, ut patritius *Romanorum* significaretur. Hoc de *LOTHARIO II.* probant *Petrus Diaconus* libr. IV. Cap. 119. ac alii auctores. An ante annum a Christo nato *Millesimum* ejusmodi ritus viguerit, nondum mihi deprehendere licuit. Differt. III. de *Impp. Roman. ac Regg. Ital. Elect.* in MURATORII *antiq. Ital. med. ævi* T. I. col. 110.

PROBAT. IX.

SCHREIBII *orig. Guelfic.* T. III. probat. libr. VIII. nro. VIII. pag. 430. Nepos *Henrici V. regis* ex sorore, ac patruus *FRIDERICI I. Imperat.*, cujus Electionem ac Coro-

Coronationem docet PISTOR. T. III. ex *magno Chron. belg.* pag. 181. OTTO *chron.* libr. VII. cap. XXII. in verbis: post mortem *regis Lotharii* non ferentes principes Theutonici regni a stirpe regia extraneum sibi regem dominari, constituerunt CONRADUM III., virum regiae generis, Nepotem ex sorore *Henrici V. regis.*

PROBAT. X.

BESOLDII *document. rediv. Monaster.* pag. 442. not. a. Ejus profapiam explicaverunt PIST. T. I. pag. 1314. not. a. in *hist. Landgr. Thuring. cit. auct.* T. III. in *magno chron. belg.* pag. 196. seq. - URSTISII *script. Germ.* T. unic. pag. 207. seq. - *Illustriß. Senkenbergii dissert. de orig. famil. August. Stauffens. in Comment. societ. reg. Göttingensis*, T. III. de Anno 1753. pag. 196-222.

PROBAT. XI.

SAN-GALLENS. de *gest. Caroli M.* libr. I. cap. 30 & 32. in *Canisii lectiõn. antiq.* T. I. pag. 387. & 389. seq. - SIGEBET in *chron.* ad a. 795. ap. PISTORIUM T. I. *Carolus M.* extruxit *Aquisgrani* Basilicam plurimæ pulchritudinis, ad cujus structuram a *Roma & Ravenna* columnas & marmora devehit fecit. MIRAEI T. I. *Cod. donat. piar.* pag. 15 seq.

PROBAT. XII.

BOUQUET T. IX. pag. 51. ex *Chron. Turon.* lanceam mirandi operis clavis JESU CHRISTI sanctificatam, quæ *Magni Constantini* fuerat, a *Rudolpho Rege Burgundiæ* extorsit.

PROBAT. XIII.

BROWERI *antiq. Trevir.* libr. X. pag. 495. OTTONE (X. Kal. febr. a. 1002.) erepto, hasta dominica, id est, lancea, clavi, aliaque Imperii insignia penes HERIBERTUM Archiepiscopum manserant, futuro reservanda principi. Hæc *Henricus Dux Bavarix* - ceu certus Imperii eripuit. PEZ *Script. Austriac.* T. II. col. 193. ex *chron. Monast. admontens A. MCXCVIII.* *Philippus Dux suevorum*, qui crucem, coronam, & Lanceam, cæteraque insignia Imperialis capellæ, quæ *Regalia* dicuntur vivente adhuc *Imperatore de Appulia* adduxerat, pro eo, quod Nepos ejus FRIDERICUS infantulus esset, cui tamen ipse, quam alii principes cum subscriptione juraverant.

PROBAT. XIV.

SCHEIDII *orig. Guelfic.* T. III. probat. libr. VII. Nro. CCCXL. pag. 843. seq. Wir CONRAD - bekennen daz die - Isengard, Hufsfrawe Philpsen von Falkenstein, unseres lieben Troßflessen, uns geantwortet hat, die *Burg Trivels*, und die Keiserliche Zeichen mit Nahmen, unsers Herrn Holtz mit einem gulden Cruz, S. Johann Baptisten Zahn, - S. Mauricien Spehr - Unsers Herrn Nagel - zwey Schwert mit zwey Scheiden - den gulden Apfel mit dem Cruze, den Keyserlichen Mantel, den

gulden Sporen, ein albe von wisem Sammet, zwey Scharlacken hosen, (*tibialia*) und zween Schue (*sandalia*) mit steinen geziert. &c. geben am S. lambertstage MCCXLVI. - *Alberti argentinenf. chron. ap. URSTIS. T. un. part. II. pag. 156. a. 1352.* - *Ludovicus Marchio* quoque Lanceam, claves, partem crucis Christi, & alia insignia, quæ Imperio dicuntur, per *Ludovicum Imperatorem* patrem suum relicta regi (CAROLO) præsentavit, pag. 163. Rex eodem anno LIIII. mense septembri, quasi occulte cum paucis ingreditur *Lombardiam*, & veniens *Mantuam* mittit ad *civitates Alemanniæ*, & *Episcopos*, & alios, ut sibi gentes armatas dirigant, juxta morem. - *Mediolani* honorifice est receptus, & in *Palatium Episcopi* traductus, ab *Archiepiscopo Mediolanensi*. - *Corona ferrea* coronatur. Anno MCCCLV. in *Januario*. - Rex autem in festo *Paschæ* coronatus a *Cardinalibus*, *Pisas* revertitur.

PROBAT. XV.

PEZ *script. Austr. T. I. col. 997. ex anonym. coenob. Zwetticens. chron. (a. 1353.)* KAROLUS Rex *Bohemiæ*, qui se pro *Cæsare* gerebat, eo quod *Clenodia Imperialia* tenebat. - Sic etiam *Reges Hungariæ* variis adhibitis ceremoniis & aliis solemnitatibus coronabantur, & inaugurabantur. MARTINI SCHMEIZEL *Commentar. de insignibus vulgo Clenodiis regni Hungariæ, ut & ritu inaugurandi Regem Hungariæ* in JOANN. GEORG. SCHWANDTNERI *script. rer. Hungar. T. II. V. pag. 487-517. præcipue autem cap. X. pag. 511. seq.*, ubi de ritu ac ceremoniis inaugurandi differit.

§. VI.

Reges Francorum primæ stirpis (1) assumpta Religione Catholica, CAROLINGI, *Augustique Germani* in optimo Religionis, relinquendo Ecclesiæ antistitibus causas spirituales ac fidei, summam nunquam non collocabant sollicitudinem, eamque peculiari institutione, custodia, tutela, providentia, ac omnis generis studio fovere, atque ea ratione Reipublicæ sacre & profanæ salutem arctissimo unitatis vinculo stabilire solebant. Ex quo enim Ecclesiæ, suisque membris neutiquam licebat, ad divinam fundatoris mansuetudinem exprimendam, sitire sanguinem, duellis uti, pia officia negligere, bona administrare, lites persequi, armisque resistere; supremi Reipublicæ capitis erat, singulari defensione providere, Defensores sive Advocatos constituere, qui Duella inirent, ac res ecclesiasticas, togam, sagamque procurarent. (2). Hisce favent CLODOVAEUS I., *Concilium Milevitanum*, (3) atque DAGOBERTUS.

CAROLINGI in exordio *Francorum regni* speciatim *Advocatiam Ecclesiæ Romanæ* strenue susceperunt, quare CAROLUS M. (4) titulo patricii, *Advocati, Defensoris, Adjutoris*, ac *tutoris Romanorum* utebatur, defensionemque illius

illius ac reliquarum (5) in Regnorum suorum divisione filiis enixe imperavit; quam LOTHARIUS I. (6) LUDOVICUS II. (7) CAROLI CALVUS ac CRASSUS, denique ARNULPHUS AUGUSTI avida excipiebant imitatione, ad prædas rapinasque ex omni parte avertendas. Eodem illustri Religionis, ac Romano Imperio tam utili fervore *Augusti Germani* flagrabant corruptelas advocatiæ prorsus extirpando; scilicet HENRICUS I., OTTONES (8) I., II., III., HENRICUS II. (9) CONRADUS II., (10) HENRICUS III., (11) HENRICUS IV., (12) LOTHARIUS II., CONRADUS III., (13) FRIDERICUS I. (14) HENRICUS VI., (15) PHILIPPUS II., OTTO IV., (16) WILHELMUS, (17) RICHARDUS (18) FRIDERICUS II., RUDOLPHUS, (19) ADOLPHUS, (20) HENRICUS VII., (21) LUDOVICUS IV. BAVARUS, (22) CAROLUS IV., (23) RURERTUS, (24) SIGISMUNDUS, (25) FRIDERICUS III., (26) MAXIMILIANUS I., ac reliqui Augustissimi successores, (27) capitulatione cæsarea suffragante. Tantæ & tam numerosæ *cæsarum* constitutiones ratione eorum advocatiæ, Ecclesiæ simul ac Imperio magnam utilitatem afferre, nemo diffiteri potest. Sed rigorosa quorundam Pontificum pietate, animo isto, quoad negotia Imperii Germanis, ut bene me exprimam, oneroso, eorum ditiones amplificandi, multa illicita gerendi, & ut paucis omnia dicam, quasi Coimperatores esse! quæ detrimenta, quæ bella intestina, quam tristem imperii faciem commemorant adhuc annales, describendo tempora ista sæculis dolenda, (28) Nihil amplius dicam, non vobis vulnera ista aperiam, quæ felicitas ævorum posteriorum tam benigne sanavit, nostris temporibus reviviscit sensim sensimque patriæ splendor, restaurata est prisca cæsarum majestas, restaurata jura, Concordia & tranquillitas inter *sedem Romanam & Imperium* haud diu frustra agitata, hodiernum viget, & Monumentum *Germanis* tam dignum positum est, in summo *Augustorum* JOSEPHO II. Restauratori patriæ immortale!

Probationes diplomaticæ ad §. VI.

PROBAT. I.

GREGOR. *Turon. Histor. Francor.* libr. II. Cap. XXVII. Col. 78. BOUQUET T. IV. pag. 615. (præposito titulo) qua propter notum fit, omnibus Episcopis, Abbatibus, & illustribus viris, magnificis Ducibus, Comitibus, Domesticis, Vicariis, Grafionibus, Centenariis, & omnibus curam S. Ecclesiæ Dei gerentibus - quia Dominus JOHANNES clarus virtutibus, locellum suum in pago *Tornotrinsæ* sub regula b. *Macarii* ad habitationem Monachorum constructum, qui *Romans* vocatur, primo nostræ susceptæ Christianitatis atque subjugationis *Gallorum* anno nostræ celsitudini tradidit, & commendavit; ut sub nostra emunitate, & *mundiburdio*, nostrorumque

successorum *Regum* semper maneat - ideoque has litteras manu nostra firmatas ipsi nostro patrono *Domino* JOANNI dedimus; id omnino vos rogamus atque decernimus, ut nec nos, nostrique successores *Reges*, neque vos vestrique minores, nec ullus quilibet de judiciaria potestate, de verna, curtes, (forte legendum de villis, curtis, vel vineis cultis), vel rebus ipsius monasterii, in quibuslibet pagis, vel territoriis - aliquid auferre præsumat, - unde ipsa congregatio pro tempore tanti patroni ejusque successorum pro stabilitate Regni nostri & salute patriæ, Domini misericordiam jugiter debeat exorare. Et ut hoc præceptum firmitus habeatur, & per omnia tempora conservetur, manus nostræ signaculo subter illud decrevimus roborare ac signo crucis, quo sacramur, auctoravimus. ✠ Signum *Clodovei* fortissimi Regis. Signum *Clodovei* Regis Francorum. Datum sub die quarto Kalend. Januar. Indiēt. V. (hæc jam currebat a mense septembri, sed addita fuit; tunc temporis in usu non erat apud *Francos*) Actum *Remis* civitate, in Dei nomine feliciter amen. † Ego *ANACHALUS* obtuli anno magni *Clodovei* XVI. - *BOUTIGNY Traité de l'autorité des rois I. dissert. de la 2. partie pag. 173. seq.* - *Regum Francorum officium ratione advocatiæ* exhibet magnus ecclesiasticæ libertatis, præcipue *Gallicanæ* propugnator *Petrus de Marca de Concordia sacerdot. & imperii* T. I. libr. I. cap. XII. §. I. pag. 42. seq. - cfr. *D. CHRISTIANI GOTTLIEB BIENERI Comment. de advocatia cæsarea* vernacule scripta Cap. 3. pag. 15-155., ubi historiam advocatiæ & jura inde manantia crisi sæpius refutata ex cœvis monumentis deducit. - *SCHILTERI instit. jur. publ. libr. I. tit. XXV. pag. 244 - 255. seq.*

PROBAT. II.

Optime dicit *BOUTIGNY de l'autorité des Rois* I. dissert. 2. partie pag. 222. l'Eglise sans doute est un navire de voyageur, que Dieu, qui en est le Souverain Maître a commis à la conduite d'un pilote & d'un capitaine: d'un pilote pour présider à la navigation, & d'un capitaine pour veiller à la sûreté & à la défense du Navire.

PROBAT. III.

Hoc *seculo* V. singulis præcipit Ecclesiasticis: ut peterentur a gloriosissimis Imperatoribus, defensores scholastici, qui in actu sint, vel officio defensionum, causarum ecclesiasticarum, eisque titulo justo liceat ingredi judicum secretaria. *Murator. antiq. Ital. T. II. Col. 275.* - quantum ad Ecclesiarum advocatias, hæc a comitiis ipsis injungebantur, ut ex *Carthaginensi synodo* V. anno *CCCCXX.* habita (IX. patescit, in *concilio Moguntino a. DCCCXIII.* Con. I. hæc legimus: Omnibus - - Episcopis, Abbatibus, cunctoque clero omnino præcipimus, vicedominos, præpositos, advocatos sive defensores bonos habere, non malos, non crudeles, non cupidos, non perjuros, non falsitatem amantes, sed Deum timentes, & in omnibus justitiam diligentes. Ulteriora de hac materia disseruit *LUDOVICUS MARTINUS KAHLE* in *erud. dissert. de variis constituendi feuda advocatiæ modis & juribus præcipuis ex illis manantibus.* X. §. II. pag. 9. seq. - Ex jure advocatiæ fluit etiam, quod *Cæsar* sit protector concord-

cordatorum, præsertim *Nationis Germanicæ*. JUSTINUS FEBRONIUS) *abbrev. & emend. de statu Ecclesiæ* Cap. V. *de præbendis & dignitat.* §. 4. *de annatis* pag. 209. & ANT. SCHMIDT *diatribe de imperatore concordatorum protectore in ejusd. Thesaur. jur. ecclesiast. Tom. I. seq.*

PROBAT. IV.

BALUZII *capitular. T. I. col. 189. Capitulare primum a. 769. inchoat. Karolus Dei gratia Rex, regnique Francorum rector & devotus sanctæ Dei Ecclesiæ defensor, atque adjutor in omnibus Apostolicæ sedis.*

PROBAT. V.

MEICHELBECK *hist. frisings. T. I. pag. 85. Carolus M. (Herimberto Episcopo primo Mindensi) ministeriales non paucos adjecit, ut haberet Ecclesia defensores suos.*

PROBAT. VI.

PITHOEI *glossar. ad libr. capitular. ap. BALUZ. T. II. col. 724. seq.*

PROBAT. VII.

MURATOR. *antiq. Ital. T. V. col. 280. in Dissert. 63. de Advocatis Ecclesiarum & Vicedominis, ubi Ludovicus II. imperat. Monasterio S. Michaëlis in Viliana quædam privilegia concedit, de a. 857. data III. Nonas Aprilis, anno Imperii Domini Hludovici Imperat. in Italia VII. indict. V. actum Mantua civitate & palatio regio, in Dei nomine feliciter amen.*

PROBAT. VIII.

MIRAEI *T. I. cod. donat. piar. cap. 32. pag. 41. seq. Monasterium (a. 922.) constructum in pago Darmiensi in proprietate hæreditatis suæ, quem gemblonos nuncupatur - locus ille in perpetuum - sub solo tantum regis defensionis numine constitutus - dedimus advocatiam - Lamberto Comiti Lovaniensi - qui vice nostra contra omnium inquietationem, adjutor eorum sit & defensor, - ut nunquam ipse Comes vel successores sui in advocatia vel in villis ad eam pertinentibus, aliquid accipere, aut per potentiam exigere debeant, præter jus & beneficium sibi constitutum - nunquam in advocatiam Gemblacensem præter unum subadvocatum habeat, id est, ut donum hujus advocatiæ a Rege (qui major Advocatus est) plusquam ad tertiam manum non deveniat (a. 948.) - Chron. Gottwicens. T. I. pag. 199. ex Zilles. part. III. pag. 27. - HUNDII *Metropol. Salisburg. T. III. pag. 345. - MENKEN script. Saxon. T. I. col. 586. ex diplomat. Bremens. - SCHATEN annal. Paderhorn. part. I. pag. 406. - plura exempla reperiuntur adhuc in HUNDII Metropol. Salisburg. T. II. pag. 590. & 366. seq. - SIGISMUNDI CALLES annal. Austriæ part. I. libr. VII. pag. 387. not. d. seq. - Dissert. II. de advocatis & conservatoribus Monasterii liberi Gandersheimensis in Harenberg hist. Gandersh. dipl. pag. 127. usque 448. ubi multa occurrunt diplomata.**

mata. *Comites Wirceburgenses* erant hujus Monasterii *advocati*, cit. auct. in alleg. differt. §. VI. pag. 148. uti & *Comites Northeimenses*, seu *Bomeneburgenses* §. 8. pag. 168. seq., *Comites Sommerschenburgenses* §. IX. pag. 173., *Comites Waldenburgici* §. X. pag. 187., *Comites Wolligerodenses* §. XI. pag. 194., *Duces Saxonia*, *Comites Billungani*, *nobiles Domini de Affeburg & Wolfferbutle* §. 14. pag. 206. - GERARDI HESS *Monument. Guelfic.* Cap. V. pag. 174. seq. - sed Charta sequens docet, quantam curam adhibuere *advocati*: *Henrici ducis Austriae* Epist. ad Eund. pro *Henrico Comite de Wolfrateshusen*, cujus jura intemerata esse cupit, de anno 1170. H. Dei gratia Dux Austriae venerabili & dilecto amico suo R. abbati de Tegrinse sinceræ dilectionis affectum. Constat, ut æstimo vestræ prudentissimæ discretioni, quod Ecclesiam vobis commissam semper dilexi, sicut in redditibus vestris sub regimine meo positus ex parte usque adhuc declaravi. In qua voluntate jugiter volo perseverare, nisi voluntarie ab amicitia vestra me velitis alienare: quod facitis, si illum, quem præcordialiter diligo, & ex consanguinitate diligere debeo, gravare & honore suo privare intenderitis. - Conquestus est enim mihi charissimus consanguineus meus Comes H. de WOLFRATESHUSEN, quod justitiam suam, quam ex jure *advocatiæ* suæ in Ecclesia vestra debet habere, imminuere & auferre studeatis, reliq. PAEZII *Thesaur. anecdotor. noviss.* in *Codic. dipl. hist. epistolar.* T. V. part. II. Nro. XX. pag. 16. seq. - In charta *Rhenaugiensi Monasterio* data a *Henrico V.* anno 1107. inter alia: Hoc etiam precipimus, ne *Advocatus* terminos juris sui transeat, nec *secundos advocatos* habeat, sed placitum suum secundum consuetudinem antiquam loci teneat. cfr. charta ista in *commentat. hist. dipl. celsissimi Abbatis & S. R. I. P. MARTINI GERBERTI de Rudolpho Suevico, Comite de Rhinsfelden, Duce, Rege*, Cap. II. §. VII. pag. 66. not. b., cujus auspiciis opus hoc perillustre tanquam monumentum gratiæ non satis commendandæ cum aliis adhuc pretiosis libris accepi. Dona principis digna, memoriæ meæ sacra.

PROBAT. IX.

Chron. Episcopor. Mindens. ap. PISTOR. T. III. pag. 828. seq.

PROBAT. X.

HONTHEIM in *prodr. hist. Trevir.* T. II. p. 1015. ex *Chron. S. MAXIMINI* * - *Hist. dipl. Trevir.* T. I. pag. 380. quia enim *Advocati* & *Comites* hanc *Abbatiam* tanquam propriam possidere nitebantur, ut non jam esset *regalis*, sed quasi ancilla eorum; ideo prædictus *Theodoricus (Abbas)* Imperatori de iis querimoniam fecit, *Henrico* videlicet *Imperatori* filio *Conradi*, qui eam ab infestatione eorum liberam fecit.

PROBAT. XI.

CALMET *hist. de Lorraine* T. II. probat. *dipl.* Col. 331. seq. - HUND. *Metrop. Salisburg.* T. III. p. 266. - THRITHEMII *annal. hirsaug.* T. I. pag. 239. seq. (*concessa electione advocati*) ait HENRICUS IV. in diplomate a. 1075. Si autem non ut
Advoca-

Advocatus, sed potius ut calumniator & perversor monasterii fuerit, omnino potestatem habeat ABBAS, cum consilio fratrum hunc reprobare, & alium sibi utiliore undecunque eligere. DU BUAT orig. *Boicar.* T. II. pag. 46. ex *hist. Frising.* pag. 264. ait: diploma, quo *Henricus IV.* *Fundationem Rotensis monasterii Conone palatino* factam regia auctoritate munivit, sequentia refert notatu dignissima: Cono obtinuit quoque Monasterio liberam *Abbatis Electionem*, &, ut advocatum non habeant, nisi quem velint, quia jam legitima *advocatorum* successio cessaverat, mortuo sine liberis filio, & ad filios filiae illius non pertinebat.

PROBAT. XII.

MIRAEI T. I. *dipl. belg.* libr. I. Cap. LX. pag. 180. id. *auct. Cod. donat. piar.* Cap. XCVII. pag. 105. seq.

PROBAT. XIII.

HUND. *Metrop. Salisburg.* T. II. pag. 28. seq. - BESOLDI *document. rediv. Monaster.* Nro. III. pag. 492. seq. - LUDEWIG *reliq. Mscta.* T. X. pag. 138. seq. Nro. II. ex *dipl. miscell. rer. Thuring.* nec (*Ecclesia Kaldenbrunnen* secundum regulam *S. Augustini*) *advocatiam* diutius optineat; quam ecclesie utilitas postulaverit, & proposito placuerit a. 1136. - OTTON. de *S. Blasio* *append. ad Otton. Frising.* libr. VII. apud *Urstis. T. un. part. I. Cap. XXI. pag. 207.* (a. 1167.) praestitis sibi trium *Episcopatum advocatia*, cum investitura regalium, scilicet *Lausanensis, Genevensis, Sedunensis.* - GERARDUS Comes *Juliensis*, qui vixit a. 1105. fuit *advocatus Monasterii Eifflae.* MSSTA *Palat. in collect. Juliensis.* Nro. 34. libr. 19. Vol. VI. fol. 1. b. quae extant in *Gazophylacio Biblioth. Electoral. Palat.*

PROBAT. XIV.

HONTHEIM *prodr. hist. Trevir.* pag. 595. ex *hist. Trevir. dipl.* T. I. pag. 647. seq.

PROBAT. XV.

HUND. *Metrop. Salisburg.* T. II. pag. 63. seq. - *Docum. rediv. Monaster.* pag. 596. seq.

PROBAT. XVI.

MENKEN T. III. ex JOANN. LATOMI *cathalog. Archiep. Mogunt.* col. 516. post a. 1225. cessit etiam *Imperator Sigefrido* feudum *advocatie* in *Bischofsheim oppido Franconiae*, quod ad ipsum tanquam *Sueviae Ducem* pertinebat. - *Johannes Dux Brunsvicensis* confert *Ecclesiae in Dalenburg advocatiam & Decimam V. mansorum* ibid. Datum *Luneborch a. D. MCCLXXIV.* presente nobili viro Domino *Burchardo de Welepa, Ottone Magno, Anone de Heynburch*, & aliis nostris *Militibus*, quam pluribus fide dignis, in die *B. Anton. apostoli.* GERCKE *cod. dipl. Brandenburg.* T. I. in *diplomatar. miscell.* II. Nro. XX. pag. 48. - *Munus eines Kastenvogtes honorificum*

rificum fuisse, id elucet ex ipsis titulis procerum Imperii, quibus illud fuit insertum: Sic *Conradus Dux Sueviæ* utebatur titulo sequente: *von Gottes Gnaden Pfalzgraf bey Rhein, Herzog zu Schwaben, und in Franken, des heylich. rœmischen reichs Erztruchseßs und Churfürst: der Gotteshæuser Worms, Würzburg, Strasburg, Speyer, Fulden, und Weissenburg. cetter. Probst und Kastenvogt.* CRUSII *annal. suev. part. III. libr. VIII. pag. 254.* - KAHLE *Comment. de variis constit. Feuda advocat. modis &c. §. 21. pag. 244. seq.* Die *Kastenvogtey*, seu præfectura reddituum dicta est *advocatia granarii*, & comprehendebat sub se officium curam agendi rei familiaris, & gubernandi domum, & jus colligendi Ecclesiæ redditus, quorum rationes ad Imperatorem referre olim tenebantur, *cit. autt. pag. 258. seq.* - Sic a. *MCLXXXVII.* BERTOLDUS DE ZERINGEN scripsit: *Dux & Rector Burgundiæ, Dei & Imperialis gratia Thuregici loci legitimus advocatus*, qui *Kastenvogt* dicitur. KAHLE in *jam alleg. comment. §. 9. pag. 97. seq.* - habebant *Serenissimi Heruli* suos *advocatos*, quod patet ex subscriptione *privilegii Gustroviensis*, ac aliis diplomatibus. So wird auch in vielen Briefen die *Voigdey Parchimb* genandt. Datum est hoc privilegium anno *MCCXXVIII.* in quo *Hinrich Grube, Bartoldus Conradus Castellani de Gustrowe, Bruno Hinrich advocatus de Gustrow, & alii* nominantur. *Matthiæ Joann Beehr equitis Mecklenburg. rer. Mecklenburg. Libr. IV. Cap. VII. col. 640. & 641. seq.* - ADOLPHI HERMANNI MEINDERS *dissert. de jurisdictione colonaria & curiis Dominicalibus &c. ubi de advocatis* differit pag. 70. seq. - JOANN. JACOB. FREY *comment. de Muntmannis*, qua simul, quid *Mundoburdium* fuerit, uberius ostenditur. extat, in *collect. dissert. antiquit. vol. VIII. ad res veter. Germanor. populo. §. VII. pag. XX. - §. XIII. pag. XL.* Communiter quidem cura & tutela Ecclesiarum pertinebat ad principes, qui defensores Ecclesiæ & supremi advocati, ut erant, ita habebantur.

PROBAT. XVII.

Docum. rediv. Monast. pag. 497. seq.

PROBAT. XVIII.

Loc. cit. pag. 498. seq. Indulgentes eisdem (*Abbati ac conventui Monasterii de Mullenbrunnen ord. cisterc. diocesis Spirensis*) & etiam promittentes *advocantias* bonorum majorum & minorum prelibati monasterii titulo Feudi, commissionis vel pignoris nullatenus alienare, ab eis, sed eas sub nostra & sacri imperii impensione specialiter reservare - Datum *Colonie XVI. die Junii* indict. XII. anno *Dominic. incarnat. M. CC. L. septimo*, Regni vero nostri anno primo. - cfr. *dissert. PHILIPPI FERDIN. JOHANN. DE MUNDOLTZHEIM de Feudo advocatiæ in JENICHEN Thesaur. jur. Feud. T. I. cap. VII. sect. I. pag. 903. usque 925. seq.* - Sic REINHARDUS DE NIPPERG habuit a comitibus *Württembergensibus* EBERHARDO & ULRICO *Feudum advocatiæ Schwaigern*, quod antea *Nobilibus de Hyrshorn* erat. SATTLERI *hist. Wirtenberg T. V. in cod. dipl. Nro. 61. pag. 318. in extractu libri Feudalis de anno 1344. usque 1361.*

PROBAT.

PROBAT. XIX.

Docum. rediv. Monast. Nro. X. pag. 499. & Nro. XII. pag. 501. seq. - *SCHOET-GENII & KREYSIGII diplomat.* T. II. Nro. CIX. pag. 215. seq. ex cod. dipl. Monast. Buch. - Sic *Abbas S. Blasii Rustenus* transtulit *advocatiam* Monasterii sui anno 1125. *Konrado duci Zaringensi.* *JOH. CHRIST. SACHSII introd. in hist. Badens.* vernacule script. part. I. subdivis. II. §. II. pag. 38. - *JENICHEN dissert. de Feudis Aichstadiens.* in suo *Thesauro jur. feudal.* T. III. §. V. pag. XI. ubi de *advocatiæ Feudis* agit.

PROBAT. XX.

Docum. rediv. Monast. Nro. XV. pag. 503. seq.

PROBAT. XXI.

OEFELII script. rer. Boicar. T. I. pag. 741. ex autogr. *Bert. de Tutlingen* seq.

PROBAT. XXII.

De advocatis Alsatiae legi meretur *clariss. SCHOEPFLINUS* in *Alsat. illustr.* T. II. seq. - *HERRGOTT* in *genealog. Habsburg.* Nro. 697. pag. 588. seq. - *MARTENE Thesaur.* T. I. pag. 1414. seq. præcipimus igitur *advocato nostro per Alsaciam* - *Docum. rediv. Monast.* Nro. XVI. pag. 504. seq.

PROBAT. XXIII.

Ibid. Nro. XXII. pag. 511. seq.

PROBAT. XXIV.

HUND. Metrop. Salisburg. T. II. pag. 396. seq.

PROBAT. XXV.

MENKEN T. I. libr. VII. col. 427. ex diplomatar. *Chromburg.*

PROBAT. XXVI.

De WESTPHALEN Monum. rer. Germ. & Cimbricar. T. IV. ex *diplomat. cænobii Utersen* col. 3499. seq. hoc in singularem recipiendo tutelam. - *Collect. Recess. Imper. edit. SENCKENBERG.* Part. II. pag. 137. §. IV. So achten wir vor merklich nothürftig, das wir als *rechter Vogt*, und *Schirmherr* der *Christlichen Kirchen*, auch *Churfürsten*, *Fürsten*, und ander *Ständ* des *Reichs* sich in die Sachen schlagen. C. Scilicet *RUDOLPHUS* II. cit. *Westphalen* col. 3502. seq. - Sic *familia Guelforum Ecclesias Augustensem, Frisingensem, Curientem, Campidonensem, Constantiensem, Vttenbeurensem, Augientem, Weissenau, Weingarten, Ammergewensem, Altmünster, Rotenbuch, Steingaden, & S. Nicolai prope Memmingen* dote & donationibus ingentibus exornavit. *GERARDI HESS Monum. Guelf.* pag. 131. - in jure civitatis *Vlessen* de a. 1270.

ita: volumus etiam, quod *advocatus noster*, nulli in hac civitate manenti bona sua occupet, vel impediat, ullo modo, quamdiu iustitiam facere voluerit. *Fascicul. Docum. Lüneburg.* in Hofmanni *ungedruckten Nachrichten* I. Theil pag. 240. Nro. 41. seq. & Nro. 47. pag. 247. in lingua prisca patria.

PROBAT. XXVII.

Art. I. §. I. Zum ersten, das wir in Zeit solcher unser Koeniglichen Würden, Amt, und Regierung die *Christenheit*, den *Stuhl zu Rom*, und *Pæbstliche Heiligkeit*, und *Christliche Kirche*, als derselben *Advocat* in gutem treulichem Schuz und Schirm halten sollen und wollen. - cfr. articul. XXXI. in *gravaminibus trium Archiep. Elect. Mogunt., Trevir., Colon.* contra *curiam Apostol.* a. 1769. ad *Cæsarem* delata ratione *advocatiæ* in le BRETS *Magazin zur Kirchen- und Staatsgesch.* VIII. Theil Nro. I. pag. 20. seq. - plura de *advocatis* exempla reperiuntur in opere erudito *Joannis Spicileg. veter. tabular. ac Chartar.*

PROBAT. XXVIII.

A pluribus Sæculis reformatio ecclesiasticæ disciplinæ desiderabatur. Jam (anno 1145.) S. Bernardus Epist. 238. ad *Eugenium Papam* scripserat: quis mihi det, antequam moriar, videre Ecclesiam Dei, sicut in diebus antiquis? Tota vita sua vir sanctus ingemuit malis Ecclesiæ, neque cessavit ea de re monere populos, clerum, Episcopos, ipsos etiam Pontifices, cfr. etiam JUST. FEBRONIUS *abbrev. & emend. de statu Ecclesiæ* Cap. VII. *de libertate eccles.* §. 3. pag. 276. seq. & pag. 278., pag. 280. seq. bene ergo auctor illustris concludit, dum pag. 284. ait: sæculari potestati competit jus concurrenti cum Ecclesiastica, in quibusve causis & negotiis, quæ in populi salutem quoquo modo possunt influere, & ejus civilem arctare libertatem, aut denique civile imperium diminuere & §. 4. pag. 285. Non solum qua supremus Reipublicæ Moderator, sed & qua spiritualis Ecclesiæ protector summus Imperans gaudet jure leges dicendi in causis Ecclesiæ ad disciplinam spectantibus.

§. VII.

Præfatæ *advocatiæ* proximum est *jus constituendi Ecclesiarum antistites*, quo pastores præficiantur populo, quorum conspicuo vitæ doctrinæque exemplo religio crescat, devoti conserventur, tepidi fervore, ac imperiti eruditione excolantur, concordiaque universæ reipublicæ omni tempore promoveatur. MEROVEADES in hoc præcipuo argumento insignem collocabant operam ordine chronologico paucis exponendam (1) CLODOVEUS I., (2) THEODEBERTUS, (3) THEOBALDUS, (4) CHILDEBERTUS, (5) THEOBER-TUS, (6) CLOTARIUS, (7) ac THEODERICUS III. (8) in singulis optimas ani-
mi

mi dotes eligendo. CAROLINGI *Majoresdomus* regia pollebant majestate, in constituendis etiam *Episcopis*, (9) PIPINUS HERISTALLIUS, (10) GRIMOALDUS, (11) CAROLUS MARTELLUS, (12) CAROLOMANNUS, ac PIPINUS, qua ad regnum evecti utebantur, (13) PIPINUS, (14) CAROLUS M. (15) LUDOVICUS PIUS, (16) LUDOVICUS *germanicus*, (17) ARNULFUS, ac (18) LUDOVICUS III. *Germanorum Augusti* scilicet CONRADUS I. (19) *Unnonem Bremæ*, HENRICUS I. (20) BERNARDUM *Halberstadii*, (21) UDALRICUM *Augustæ Vindelicorum*, (22) HILDUINUM, ac RICHARIUM *Tungrorum*, denique BERNUINUM *Sadonis Episcopi Nepotem virduni*, OTTONES I., (23) ADELDAGIUM *Bremæ* constituendo insuper *sedem Magdeburgensem*, (24) huic ADELBERTUM, (25) HUGONEM *Cyzæ*, (26) BERENGARIUM, ac (27) WILGFRIDUM *Virduni*, II. (28) BUSONEM *Merseburgi*, ac (29) III. HAYMONEM *Virduni*, (30) LIBENTIUM I. *Bremæ* præposuere. Porro *virga pastoralis* donaverunt HENRICUS II., (31) UNWANUM, ac (32) TAGMONEM *Magdeburgi*, (33) MEINGARDUM, ac (34) POPONEM *Trevirorum*, (35) nobilem ARGENTORATI, (36) WALTERDUM *Magdeburgi*, (37) GUILBERTUM, ac DITMARUM *Merseburgi*, (38) VICDZIRUM *Verdæ*, (39) EKKARDUM *Pragæ*, (40) ATRIBONEM *Moguntiae*, (41) GODCHARDUM *Hildeshemii*, denique (42) PILGRINUM *Coloniae*, CONRADUS II. (43) RICHARDUM I. *Virduni*, (44) LIBENTIUM II., (45) HERMANNUM ac BZELINUM *Bremæ*, (46) BARDONEM, (47) MOGUNTIAE, (48) BRUNONEM *Mindæ*, ac (50) ELVERICUM *Osnabrugæ*, HENRICI III., (51) ANNONEM *Coloniae*, (52) THEODORICUM *Virduni*, ac (53) ALBERTUM *Bremæ*, & IV. (54) reuniendo *Olomucensem Pragensem Ecclesiam*, (55) HENRICUM *Leodii*, (56) COSMAM *Pragæ*; (57) ANDREAM *Olmuci*, ac V. (58) LICMARUM *Bremæ*, denique ADELGATUM *Magdeburgi*.

Tantum, quantum sat est, commonstravi, quod *Augusti Franci* ac *Teutonici Ecclesiae* præsules religione ac doctrina conspicuos sine ulla *summorum Pontificum* querela, quæ etiamsi nihil valeret, immo manifesto eorum consensu, concedendo sæpius *pallium*, soli constituerint, sicque dictam investituram a CLODOVEI I. temporibus continua serie exercuerint. Verum neminem latet, quod GREGORIUS VII., cujus antecessor ALEXANDER II., XXI. *April. a. 1703.* defunctus, LICMARO *Archiepiscopo Bremensi*, quem HENRICUS IV. creabat, *pallium* indulsit. (59) *Summus ille Pontifex* fato *Augusto* ea re gravissimam litem moverat, quæ in apertas belli infausti flammæ excepit; donec successor Imperii filius HENRICUS V. ac (60) CALIXTUS II. solemni singulisque grato pacto (61) funestissimam hanc discordiam anno 1122. sopierint, in quo REX ait: *dimitto omnem investituram per annulum & baculum & concedo in omnibus ecclesiis, quæ in regno vel Imperio meo sunt, canonicam fieri electionem, & liberam consecrationem; ac PONTIFEX: Concedo Electiones Episcoporum & Abbatum teutonici Regni, quæ ad regnum pertinent in præsen-*

præsentia tua fieri absque Simonia & aliqua Violentia, ut siqua inter partes discordia emerferit, Metropolitani & Provincialium consilio & iudicio saniori parti assensum præbeas. Memorata conventio dicto dissidio finem non imposuit; ex quo LOTHARIUS II. (62) EMBRICHONEM, CONRADUS III. (63) ADALBERTUM, OTTONEM *Frisingæ*, ac ARNOLDUM II. *Coloniæ*, denique FRIDERICUS I. (64) HARTWICUM ac WICMANNUM Ecclesiarum antistites constituere non intermittebant; immo hic (65) HENRICO investituram Episcopatum indulgebat; hac ratione antistitem Ecclesiæ constitutionem *a tribus his Augustis* exercitam, controversiasque desuper ortas, ex natura accessionis rei, ac antiquo LUDOVICI *Germanici* exemplo, regii juris ab iis habitas fuisse facile est ad animadvertendum. Alia porro dissidia inter *sacerdotium & imperium* suppeditabant *jura spoli, & regalium*, vel (66) *Regaliæ*. Ex illo *Augusti*, ac (67) *Principes* mortui ab intestato præsulis, Abbatis, aliorumque Clericorum bona mobilia vindicabant; ex hoc *Imperatores* perceptiones ex immobilibus ad episcopatum pertinentibus sede aperta *fisco regio* adjudicare, beneficiaque interim vacantia conferre solebant. Tandem (68) AUGUSTI OTTO IV. (69) FRIDERICUS II., (70) RUDOLPHUS I., (71) ALBERTUS I., (72) HENRICUS VII., Imperterritus ille Germanicæ libertatis ac iurium vindicator, LUDOVICUS IV. *Bavarus* summus iste Majestatis Cæsareæ Restaurator, ac CAROLUS IV., (73) præfatis juribus renuntiârunt, sed semper aliquali benevolentia ad evitandas dissensiones & inimicitias, ut dicam sanguinolentas, non autem coactione, ut aliquibus Canonistis, ac sedis Papalis alumni placet, quod postea universum (74) confirmavit Imperium, atque Concordatis (75) inter *summum Pontificem, Nationemque Germanicam* initis alia causarum ecclesiasticarum disciplina stabilita fuit; quæ conventio solemnibus legibus Imperii publicis, si vel unicam *Germanorum* fidem indagari lubeat, quidem accedit, neutiquam tamen juribus antiquis peculiaribus, quorum nulla in ea fit mentio, officere, vel ea plane tollere valet. Hinc vetusta privilegia, consuetudines, ac observantia legitimæ cum præscriptione hominum memoriam excedente permanent, quoniam de his omnibus non ictum, nec cessio, neque facta derelictio apparet.

Probationes diplomaticæ ad §. VII.

PROBATIO I.

S. Vidonio seu Videnio a. 500. apud Viridunenses. SCHANNAT vindem. litterar. collect. II. pag. 98. ex anonym. serie chronolog. Episcop. Viridunens. - CALMET hist. LOTHAR. T. II. in probat. Col. IV. - GREGOR. TURON. hist. Francor. libr. II. Cap. 31. col. 95. ait: in primordio regni sui multa munera sanctæ Basilicæ B. Martini largie-

largiebatur. - PETRUS DE MARCA *de concord. sacerdot. & Imper. T. I. cap. VIII. pag. 75. seq.* - de BÜNAU *Examen dissert. Pulcholzianar. Cap. IV. §. X. & XI. pag. 703. & 705. in JENICHEN Thesaur. jur. feudal. T. III. seq. ubi probatur: jura circa sacra statibus non noviter ex pura concessione fuisse adquisita, sed superioritatis territorialis speciem semper constituisse, inter quæ refero jus constituendi Episcopos. Nam Franciæ duces, Comitesque jus investituræ atque Regalium erga Episcopos sacerdotesque exercuerunt. Sic in Germania temporibus CAROLI M. & sub Ottonibus Imp. in Episcoporum Electionem viguit concordia suffragiorum cleri & populi una cum auctoritate principum. Harum posteriorum Electionum, seu verius regiarum nominationum ingens numerus inde a prima Regum Galliæ stirpe usque ad tertiam inclusive prostat in notitia titulorum & Documentorum possessionis Regum primæ, secundæ, & tertiæ stirpis nominandi ad Episcopatus & Abbatias Regni. - cfr. JUST. FEBRONIUS *abbrev. & emend. de statu Eccles. Cap. V. de præbendis & dignitatibus §. 2. pag. 193. seq.* - Legi meretur *Gesch. der ræmisch. Kanzleiregeln in LEBRETS Magazin der Staten- und Kirchengesch. 2. Theil Nro. 3. Cap. 3. pag. 622. - 631. & pag. 624. auctor statuit; da nun die Einsetzung und Verordnung der Obrigkeiten eines von den höchsten Regalien des Fürsten ist, so wurde auch die Wahl der Bischoeffe ein solches Regal. seq.**

PROBAT. II.

Desiderato a. 530. CALMET col. VI. vir nobilis, natione Germanus, patria Thuringens.

PROBAT. III.

Cantino archidiacono circa a. 547. GREGOR. Turon. Hist. Franc. libr. III. cap. 36. col. 136. libr. IV. cap. VI. col. 145.

PROBAT. IV.

NICETIO Lugduni a. 551. id. auct. vitæ patrum cap. VIII. col. 1183. & 1185. seq.

PROBAT. V.

Caraimero a. 603. SCHANNAT pag. 99. HERMENFREDO Viriduni a. 610. CALMET col. VI.

PROBAT. VI.

In edicto CHLOTARII II. Regis in concilio Parisiensi V. datum a. DCXV. ap. BALUZ. capitular. T. I. col. 21. seq. 1. Ita, ut Episcopo decedente in loco ipsius, quia Metropolitano ordinari debet cum provincialibus, a clero & populo eligatur, & si persona condigna fuerit, per ordinationem principis ordinetur, vel certe si de palatio eligitur, per meritum personæ & doctrinæ ordinetur.

PROBAT.

PROBAT. VII.

BOUQUET T. IV. pag. 658. seq. (*Chramlinus Episcopus in Aebreduna civitate in synodali concilio degradatus est*), vel fuit.

PROBAT. VIII.

GREGOR. *Turon. oper. append.* col. 1354. seq. (in supplici libello ad *Regem ejusve Missum*) ut instruere dignemini illustrem virum illum aut venerabilem illum cathedræ illius successorem, in quo est perspicuitas sublimis, ingenuitas Nationis, elegantia refulgens, diligentia castitatis, caritatis locuples, voluntatis irrefragabiliter; eandem formulam refert MARCULFUS libr. I, ap. BALUZ. *capitular.* T. II. col. 378. seq.

PROBAT. IX.

ARMOINO a. 688.

PROBAT. X.

BERTALAMO a. 708. *Peppone CAROLI MARTELLI præceptore a. 717.*

PROBAT. XI.

MAGDALVEO canonico *Virdunensi* de cognatione CAROLI MARTELLI a. 735. singulis *Verduni* apud CALMET col. VIII. - SCHANNAT pag. 100. seq.

PROBAT. XII.

MENKEN T. I. col. 840. in *legenda S. Bonifacii* libr. I. cap. XVII. in ipsa synodo (a. 747. *Kl. Maji.*) depositus est GEWILIUS *Episcopus Moguntinus* - quo deposito statim *S. Bonifacius* a supra dictis principibus *Karolomanno & Pipino* fratre ejus Ecclesiæ *Moguntinensi* præficitur. Episcopos, quos modo invicem Metropolitanorum constituimus. BALUZ. *capitular.* T. I. col. 167. in *capitul. synodi Vernensis de a. DCCLV.* seq. - BOUQUET T. V. pag. 638. seq.

PROBAT. XIII.

BOUQUET T. V. pag. 184. ex *vita Caroli a Monacho ENGELIMENSI* scripta: *Dominus Carolus benignissimus Rex* ivit ad *Engolismam civitatem*: & inde sumpsit plures *Francos* - simulque *Launum Episcopum*, quem ipse *Rex PIPINUS Episcopum* fecerat de ipsa civitate.

PROBAT. XIV.

SAN-GALLENSIS libr. I. in *CANISII lectio. antiq.* T. I. cap. 3. pag. 362. seq. ait: KAROLUS - bene operatos ad dextram segregatos his verbis allocutus est - nunc ergo ad perfectum attingere studete, & dabo vobis Episcopia & Monasteria magnifica. cap. 4. de pauperibus optimum dictatorem & scriptorem - cum quidam Episcopus provi-

providentissimo *Regi Karolo* pag. 363. defunctus nunciaretur - pag. 364. Tunc vocavit eum in palam - & dixit ei: Habeas Episcopatum illum, & provide diligenter. cap. 5. Erat quidam Clericus in comitatu vilis & abjectus - pag. 365. - moderatissimus *Imperator* pronuntiavit coram principibus suis - tu illum Episcopatum Deo donante & me concedente juxta canonicam & apostolicam auctoritatem regere curato. pag. 375. cap. 20. præcepit religiosissimus *Karolus Imperator*, ut omnes Episcopi per latissimum regnum suum aut ante præfinitum diem, quem ipse constituerat, in ecclesiasticæ sedis Basilica prædicarent, aut quicumque non faceret, Episcopatus honore careret. Hæc confirmat Epistola ejusdem teste *JACOBO SIRMONDO* in *BALUZ. capitular.* T. I. col. 201. ad *BAGULFUM Fuldæ Abbatem* missa, ac ex codice *S. Arnulphi Metensis* deprompta: ut Episcopia ac Monasteria Nobis Christo propitio ad gubernandum commissa. - a. 774. *Petrum*, a. 795. *Austrannum*, *Herilandumque Virdunensi*, *CALMET* col. IX. ac *HATUMARUM* a se instituto *Paderbornensi insulæ* donavit, *PISTOR.* T. III. ex *magn. chron. Belg.* pag. 44. *CAROLUS* Ecclesiæ, quam in Paderborne fundaverat, anno regni sui duodecimo, & *Episcopo Wirzburgensi* respiciendum commisserat, donec eidem loco tute providere posset, Canonicum quendam *Ecclesiæ Wirzburgensis Hatumarum* nomine, de *Saxonia* ortum, & tempore superiorum bellorum sibi a parentibus obsidem datum præfecit Episcopum. Primum *Ecclesiam Offenbruggensem*, ad *Hassam fluvium* in occidentali *Saxonia* a. 776. - in orientali *Saxonia* versus *Albim* in loco *Schlingstede* hodie *Ostervicum* - postea *Halberstadium* ad confluentem *Albis* & *Oræ* translatus - in mediterraneis *Saxonie*, nunc *Westfalie* in *Mimingroda* - non multo post in alio loco *Saxonie* ultra *Visurgim* *Konende* vel - in vico *Bordorum Verdam* ad *Aleram* fluvium translatus - *Bremæ* ad *Visurgim* - a. 788. *MENKEN* T. III. col. 773. seq. e *catalog. omnium episc. & Archiep. Bremens.* a *JOANN. OTHONE Lunæburg.* designato cit. auct. col. 775. ad *Bremensem cathedram* primum *S. WILHALDUM* natione *Anglum*, hocque defuncto, *VI. idus Novembr. a. 791. Willericum* vocando. - *MEICHELBECK hist. Frising.* T. I. pag. 85. in annum Christi 785. incidit fundatio cathedralis *Mindensis*, cui primus *Episcopus Herimburtus* a *CAROLO REGE* datus est.

PROBAT. XV.

Sedem Hamburgi fundando. *BALUZ. capitular.* T. I. col. 681. seq. *S. Ansgarium* eidem præfecit. *MENKEN* T. III. col. 777. *Archiepiscopus primus Hamburgensis & Bremensis* quartus natione *Gallus*, Professor artium, linguarum, & sacrarum litterarum in cænobio *Corbejensi* - obiit - a. 865. *Archiepiscopatu* ab a. 849. *Bremam* translatus ob eversum *Hamburgum*. *SCHANNAT* pag. 100. - *CALMET* col. X. referunt *HILDUINUM* consiliarium suum a *LUDOVICO Pio Virduni* insula donasse.

PROBAT. XVI.

MENKEN T. III. col. 776. *LUDERICUM Bremensem* deposuit: natione *Gallum*, propter superbiam - cum annis octo præfuisset, cit. auct. col. 778. *Rembertum* secundum,

dum, *Magistrum Monachorum Corbejæ*, ac *Adalgarium monachum* ejusdem tertium *Archiepiscopos* ac *successores Ansgarii* creavit, *queis summi Pontifices NICOLAUS*, ac *STEPHANUS VI. pallium* donabant.

PROBAT. XVII.

Cit. auct. col. 462. & 465. ex LATOMI catal. Archiep. Mogunt. HATTONEM Moguntinæ sedi præposuit.

PROBAT. XVIII.

Id. auct. col. 779. HOGERUS Archiepiscopus quartus Bremensis creabatur.

PROBAT. XIX.

SACELLARIUS fuit, id. auct.

PROBAT. XX.

DITMAR. Merseburg. libr. I. annal. pag. 328. seq.

PROBAT. XXI.

GERARDUS in vita S. Udalrici Cap. VII. in MABILLON sæcul. VII. Benedict. pag. 423. seq.

PROBAT. XXII.

A. 920., 925. BOUQUET T. VIII. pag. 287. & 289. ex chron. Virdunensi.

PROBAT. XXIII.

Archiepiscopus VII. - nobili familia ortus - Imperatoris - consiliarius & cancellarius - ab eodem - ferula donatur, a Leone VII. Papa pallium, & a Moguntinensi consecrationem & manus impositionem accipit. MENKEN T. III. col. 780. obiit a. 988.

PROBAT. XXIV.

Cit. auct. col. 5. ex PAULI LANGII chron. Numburg. Archiepiscopatum Magdeburgensem fundare cepit, quem Slavis & Saxonibus Metropolim statuit; & ADELBERTUM summæ sanctitatis virum, professione monachum ex monasterio divi Maximiani Trevirensi assumptum in Archiepiscopum & primatem ejus primum Rome per JOHANNEM PAPAM XIII. consecrari fecit. - Suffraganeos - ADELBERTO subesse voluit Havelbergensem, Merseburgensem, Misnensem, & Cyzensem.

PROBAT. XXV.

Id. auct. col. 373. ex GEORG. TORQUATI Magdeburg. pontific. Eccles. primus cyzensis Ecclesiæ præsul - jussu & electione OTTONIS M. - consecratus & institutus fuit - a. 968. ord. S. Bened. - & B. ADALBERTI quondam discipulus.

PRO-

PROBAT. XXVI.

Imperatoris consanguineus vir nobilis & Saxo. SCHANNAT XXXII. - CALMET col. XI. - BOUQUET T. VIII. pag. 291. seq. ex *chron. Virdunensi*.

PROBAT. XXVII.

Vel *Vigfridum*. SCHANNAT XXXII. Consanguineus BERTHOLDI *Bavariæ ducis*. CALMET col. XII.

PROBAT. XXVIII.

MENKEN cit. loc. a. - *chron. Magdeburg*. MEIBOM. pag. 278. ita: *Imperator* cum de *clauistro Magdeburg* assumptum capellæ suæ præfecerat, posteaquam defuncto *Merseburgensi Episcopo Bosone* quorundam interventu ipsum illi substituerat.

PROBAT. XXIX.

Natione *Germanus*. SCHANNAT pag. 102. - CALMET col. XVI.

PROBAT. XXX.

MENKEN T. III. col. 781. *Archiepiscopus* octavus, *pallium* a JOHANNE XV. pontifice, *virgam infeudationis* ab OTHONE III. *Imperatore* accepit.

PROBAT. XXXI.

Cit. *aukt. d. l. Archiepiscopus nonus*, nobili familia ortus. - SCHATEN *annal. Paderborn*. part. I. pag. 385. & 88. 398. seq. ex *Choro Paderbornensi* ac clarissimo *Immedingorum* genere, qui ad *Immados*, & *Immedingos*, *Allobrogum*, ac *Sabaudia Ducum*, Comitumque prosapiam referuntur a BENEDICTO IV. *papa pallio* donatus.

PROBAT. XXXII.

BOUQUET T. X. ex *Ditmar. Episc. Merseburg. Chron.* pag. 127. *Rex* haculo *Arnulphi præsulis* clerum & populum *Tagmoni* venerando patri, commisit, eundemque in cathedram *Episcopalem* ipse constituit, astantibus universis & laudes Domino canentibus - a WILLIGISO *archipræsule* *Moguntino* consecratus est, præfente *Rege* ac *Romano Nuntio*, omnibusque *Coëpiscopis* ad hæc faventibus.

PROBAT. XXXIII.

Cit. *aukt. pag. 128.* Mortuo post *pascha Trevirensis Ecclesiæ Archiepiscopo* venerabili LUIDULFO - uxorem dilectam cæterosque suimet familiares, de *Episcopatu* eodem impetrando sollicitos sprexit, & MEINGARDO, WILLIGISI *archipræsulis camerario*, nobili secundum carnem viro, eundem dedit.

PROBAT. XXXIV.

Id. alleg. loc. pag. 132. Popponem Liupoldi Marchionis filium, & tunc Pabenbergensis Ecclesiæ præpositum, Trevirensi præfecerat urbi.

PROBAT. XXXV.

Cit. auct. Fit eorum conventio in urbe Argentina, - Episcopatum in hac regione cuidam nobili viro dedit.

PROBAT. XXXVI.

Id. pag. 129. ex cit. chron. seq. - MENKEN T. III. col. 1241. not. d. ad ADAMI URSINI chron. Thuring. vernacul. - cfr. JOANN. SALOMON. BRUNQUELLII dissert. de feudo Keminatæ in JENICHEN Thes. jur. feud. T. II. sect. 30. pag. 887. usque 918. seq.

PROBAT. XXXVII.

MENKEN T. III. col. 374. Capellanus suus. SCHATEN annal. Paderborn. pag. 400. seq.

PROBAT. XXXVIII.

Seu WIGGERUS, Coloniensis ecclesiæ antehac præpositus, id auct. pag. 414.

PROBAT. XXXIX.

Novæ civitatis Abbas, id. pag. 427.

PROBAT. XL.

Imperatoris Capellanus, aulæque sacerdos id. pag. 444.

PROBAT. XLI.

Id. pag. 445. seq. - de primatu sedis Moguntinæ eruditè differuit PETRUS de MARCA in opere suo perillustri de primatu Lugdunensi & ceteris primatibus pag. 193. - 201. seq. - nec non cit. jam differt. Avunculi mei IGNATII MARTINI WOLFTER de primatu sedis Mogunt. quæ exstat in collect. dissert. mear. T. I.

PROBAT. XLII.

Bambergensi Ecclesiæ præpositus, ac regius cancellarius, id. auct. alleg. loc.

PROBAT. XLIII.

Hildrudi Comititis filius. SCHANNAT XXXVIII. - CALMET col. XV.

PROBAT. XLIV.

MENKEN T. III. col. 782. LIBENTII I. ex fratre Nepos - a Johanne XIX.

PRO-

PROBAT. XLV.

Præpositus Halberstadiensis a Benedicto IX.

PROBAT. XLVI.

Cit. autt. col. 783. cognomine ALEBRANDUS a Benedicto X. summis pontificibus pallium obtinere. - SCHATEN annal. Paderb. part. I. pag. 385. - BROWERUS in notis ad vitam Meinwerct X. Episcopi Paderborn. observat a. 1009. ut, quoties Episcopus aliquis excessisset é vita, Ecclesia, cui præfuiſſet, pedum & annulum transmitteret ad Imperatorem petendo ex ejus aula Episcopum. Ejus rei Gratia multi Comitum & Nobilium filii, qui jam in clerum adscripti erant, aulas Imperatorum secuti, Capellanorum officia obibant spe alicujus Episcopatus obtinendi.

PROBAT. XLVII.

SCHATEN pag. 484. seq.

PROBAT. XLVIII.

Id. autt. pag. 504. seq.

PROBAT. XLIX.

Id. pag. 506. seq.

PROBAT. L.

Id. pag. 511. seq.

PROBAT. LI.

Id. pag. 541. seq.

PROBAT. LII.

Gozelonis Comititis filius, vir theutonicus, Ecclesiæ Basiliensis Canonicus, SCHANNAT XXXIX. - CALMET col. XVIII. seq.

PROBAT. LIII.

Archiepiscopus XIII. Conradi Palatini Rheni filius, præpositus Halberstadiensis ab HENRICO III. Imper. Aquisgrani in conventu procerum Imperii duodecim Episcopis manus imponentibus & ipsum consecrantibus Virga, a Benedicto vero X. papa pallio donabatur, XVII. Kal. April. obiit. MENKEN T. III. col. 786.

PROBAT. LIV.

MENKEN T. III. col. 1672. seq. Anonymi chron. Bohem. cap. XLIII. extat diploma HENRICI III. de anno 1086., ubi GEBHARDO Episcopo Pragensi confirmat jura Episcopalia.

PROBAT. LV.

Verdunensis Canonicus Duci Gozeloni consanguinitate proximus: quo ille beneficio regi devinctus operam suam futuræ expeditioni quam maximam pollicebatur. BOUQUET T. XI. ex LAMBERT. *Schafnab. MLXXV.*

PROBAT. LVI.

MENKEN T. I. col. 2070. ex *Cosmæ Pragensis chron. libr. II.*

PROBAT. LVII.

Cit. auct. ex nobili familia Dubrawicorum Archiepiscopus XIV. ab HENRICO IV. Imp. sine consensu capitali infeudationem, ab Alexandro vero Pontifice pallium accepit - die XVI. Kal. Junii obiit anno 1101. id. T. III. col. 787. e catal. Episc. & Archiepiscop. Bremens.

PROBAT. LVIII.

XI. Archiepiscopus Magdeburg. virgam pastorem ab Henrico V. Rege Romanorum suscepit. MENKEN T. III. col. 380. A. 1108. e Georg. Torquati Magdeb. Pontif. eccles.

PROBAT. LIX.

PISTOR. T. I. pag. 407. ex LAMBERT. *Schafnab. ad a. 1076. Rex - turbata republica, dubia fide Principum, exhausto superioribus bellis milite.*

PROBAT. LX.

Id. auct. pag. 352. Cæsaris agnatus ex nobili Burgundiaca familia ortus.

PROBAT. LXI.

Cit. auct. pag. 699. seq.

PROBAT. LXII.

SCHATEN *annal. Paderborn. part. I. pag. 672. Rex Nativitatem Domini Verzeberg celebravit, ubi Embrichonem Episcopum constituit.*

PROBAT. LXIII.

Cit. auct. pag. 674. Colonia Rex Moguntiam degressus Adalbertum - Electione cleri & populi constituit Archiepiscopum. BOUQUET T. XI. pag. 260. not. a. - SCHANNAT Vindem. litter. collect. II. diplom. ex epist. variæ VII. pag. 113. a. 1153. - Legatos obvios habuit, nunciantes Arnoldum Cancellarium suum in præfata Coloniensi Ecclesia electum esse. OTTON. Frising. de gest. Friderici I. libr. I. Cap. XLII. pag. 445. seq. ap. URSTIS. T. unic. part. I. seq.

PRO-

PROBAT. LXIV.

MENKEN T. III. col. 790. e *catalog. Episc. & archiep. Bremens. Hartevicus XXIV.* archiepiscopus, Ecclesiæ custos & Thesaurarius consensu totius cleri & populi eligitur, *Regalia & Virgam* a FRIDERICO I. Imp., *pallium* a LUCIO III. papa accepit. Obiit a. 1207. die III. Novembr. col. 791. seq.

PROBAT. LXV.

SCHEIDII orig. *Guelficar.* T. III. probat. libr. VIII. Nro. XXXVI. pag. 470. (in nomine S. & individuae Trinitatis *Fridericus* Divina favente clementia *Romanorum Rex* - Noverit ergo tam futurorum quam præsentium industria, qualiter nos dilecto nostro *Henrico Duci Saxonie* injunximus, ut in *provincia ultra Albim* quam a nostra munificentia tenet, *Episcopatus & Ecclesias* ad dilatandum Christiani nominis Imperium, instituat, plantet, ædificet, liberamque ei concessimus potestatem, ut Ecclesiis illis de bonis Regni conferat - ipsi & omnibus sibi in hac provincia successuris concedimus *investituram trium Episcopatum Aldenburc, Michelinburc, Raceburg*: ut quicumque in locum Episcoporum ibidem subrogandi sunt, a manu ipsius, quod Regii juris est, tanquam a nostra recipiant. - hanc chartam inde conscriptam manu propria, ut infra videtur, corroborantes, sigilli nostri impressione jussimus insigniri. Acta autem sunt hæc; annuentibus Regni Principibus his: *Archiepiscopo Magdeburg. Wichmanno, Episcopo Hildenesheimense Brunone, Episcopo Fardense Herimanno. Episcopo Brandeburgense Wichero, Electo Cicense Bertoldo, Abbate Corbiense Wickbaldo, Marchione Conrado, Marchione Adalberto, Palatino Friderico, Provinciali Comite Luodewico*) appendet *aurea Bulla*. - cfr. de *Westphalen Monum. ined. rer. Germ.* T. III. col. 2020. seq. Nro. 3. ex *diplomatar. Raceburg.* col. 2021. annum. 1154. ex fundamentis probatis defendit.

PROBAT. LXVI.

Vix non omnium Episcopatum, Abbatiarum, Ecclesiarum, Monasteriorumque constitutio, dotes ac incrementa Munificentia vel aliunde orta, confirmatione *Augustorum* nitebantur, ac *Advocatiæ Regiæ* erat, jura ac privilegia omnium tueri atque conservare.

PROBAT. LXVII.

Principum auctoritas ad quævis gravia regni negotia nunquam non adhibita ævo *Conradi II.* a. 1037. in *Murator. antiq. Ital.* T. I. col. 609. seq. qui feuda hereditaria decernebat, insignia jecit fundamenta, ac sub expositis *Henrici IV.* turbulentis temporibus majora sumsit incrementa, hinc ex largitate in Ecclesias eorum ditioni subjectas, defensioneque illis præstita ac necessaria, eandem, quam *Augusti*, ex re sententiam favere, non dubitabant. Ex quo *jus Regium* erat, Episcopatus ipsos conferendi, horum perceptiones administratore carentes, propriæ æstimabantur; deni-

denique memorata fundatio, liberalitas, & *advocatia* erant quasi sedes Beneficia vacua aliis indulgendi; queis argumentis favet, quod explicatum pactum *A. 1122.* utramque potestatem nulla restrixit ratione, ac secundum naturam legis posterioris antiqua non derogata insigni nitantur fundamento.

PROBAT. LXVIII.

MURATOR. *antiq. Ital.* T. VI. in dissert. 71. de *Episcoporum, Abbatum, aliorumque Ecclesiasticorum potentia & Regalibus olim clero concessis*, col. 75. seq. *catal. Chart. Archiv. S. Eccles. Roman. Confectus a. MCCCLXVI. a fratre ALBERTO de Varennis monachi monasterii de Cahery. cistert. ordin. Remens. diœces*, col. 79. item aliud privilegium *Regis Romanor. Ottonis IV. bulla aurea* communitum, in quod idem *Rex Romanorum* promittit, Domino *Innocentio Papæ & S. Romanæ Ecclesiæ* omnem obedientiam & reverentiam, & servare Ecclesiasticas libertates, tam in electionibus & appellationibus ad *Sedem apostolicam* emissis, quam libere dimittendis bonis decedentium prælatorum & Ecclesiarum vacantium, ab jurisdictione Ecclesiastica libere exercenda - sub dato *a. D. MCCIX. XI. Kal. April.* col. 80. item aliud transcriptum privilegiorum *Ecclesiæ Romanæ* concessorum - in quo cavetur firma juramenti per OTTONEM *Imper.* seu procuratorem suum nomine suo ante coronationem suam Domino *Innocentio Papæ III. & Ecclesiæ Rom.* præstitum sub *a. D. MCCIX. XI. Kal. Apr.* - jurat omnia, quæ in supra scriptis suis privilegiis continentur.

PROBAT. LXIX.

Cit. loc. item forma juramenti per FRIDERICUM II. *Regem Romanor. & Siciliæ* dicta Domino *Innocentio III. Papæ* præstiti, pulcra est forma juramenti & similis illi OTTONIS.

PROBAT. LXX.

Id. auct. col. 89. litera regognitionis terrarum, libertatum, & jurisdictionum, hic seriofius expressarum, & jurium Ecclesiæ Romanæ, facta per RODULPHUM *Regem Romanor.* Et plures remissiones Ecclesiæ Rom. per ipsum factæ. Et promisit jura Ecclesiæ servare & procurare, quod *Barones Alemanniæ* consentirent tenere illa, quæ per ipsum *Dominum Imperatorem* in instrumento sunt expressa. Datum *a. D. MCCLXXV. indict. IV. Regni sui anno III.*

PROBAT. LXXI.

Id. auct. col. 94. Item transcriptum authenticum extractum de archivis super privilegiis Ecclesiæ Rom. concessis, continens juramentum fidelitatis per *Albertum Regem Romanor.* Domino *Bonifacio Papæ* præstitum - confirmans omnia privilegia & donationes Ecclesiæ Rom. per prædecessores suos factas & datas & concessas. Datum *a. D. M.CCC. III. XVI. Kal. Augusti, Regni sui Anno V.*

PRO-

PROBAT. LXXII.

Cit. auct. col. 96. litera sub Bulla aurea bullata missa Domino CLEMENTI PAPAE V. per Dom. HENRICUM Imper. continens primo, qualiter ipse Imperator ante coronationem suam in manibus Dom. JOHANNIS de MOLANO Capellani & Nuntii Apostolici nomine dicti Dom. Papae & Sedis Apostolicæ præstitit juramentum fidelitatis, recognitionem & confirmationem omnium privilegiorum & terrarum ad Ecclesiam rom. pertinentium, & specialiter privilegiorum, Constantini, Caroli, Henrici, Ottonis IV., Friderici II., atque Rudolphi Regum & principum, seu Imp. Rom. quocunque tempore concessorum S. Ecclesiæ Rom. ac Pontificibus, & Sedi Apostolicæ - concludens in fine, quod ipse Imperator post receptionem diadematis seu coronationem omnia confirmavit, recognovit, ratificavit, & de novo addidit, ac etiam juravit in manibus Dominorum legatorum hic nominatorum. Datum Romæ apud S. Sabinam II. Nonas Junii a. MCCCXII. regni sui IV. Imperii I.

PROBAT. LXXIII.

Id. auct. col. 98. litera patens dicti Domini Caroli Imp.; continens juramenta, obedientiam, promissiones, donationes, concessiones omnium terrarum hic contentarum, ratificationes, confirmationes, & alia, quæ solita fieri & præstari sunt & fuerunt Ecclesiæ Romanæ & summis Pontificibus per Electos in Regem Romanorum. - Datum Romæ a. D. M.CCC.LV. indiç. VIII. Nonis Aprilis, Regni (potius Imperii col. 100.) Anno primo.

PROBAT. LXXIV.

LÜNIGII *Archiv. Imperii* Nro. IX. pag. 166. Nro. XVI. pag. 172. Nro. XII. pag. 169. - RAYNALD in *annal. Ecclesiast. ad A. MCCLXXIX.*

PROBAT. LXXV.

Collec. Recess. Imper. edit. SENKENBERG. part. I. Nro. XLVI. pag. 174. seq. - *clariss. BARTELIJ dissert. de concordatis Nationis Germ. in suis opuscul. jurid. T. II.* pag. 303. qui hanc materiam maxima cum eruditione tractavit.

§. VIII.

Constitutioni Episcoporum accedit convocatio ad Concilia ac Synodos a principibus facta. Quem enim latet, quod principum præcipuæ sint partes, ordinem decernendorum his conventibus præmittendi, peculiari providentia media constituendi, ut singuli comparentes vitæ necessariis abundent, a clero inermi quævis arceatur injuria, securitas publica vigeat, Ecclesiarumque singula membra fidem, reverentiam, ac obtemperationem principibus speciatim exhibeant, qui fundamenta eorum felicitatis jacentes, eandem conservare ac

continuatione non desinebant. (1) Sub *Merovingis* (2) circa a. 549. *Concilium Tullense Theobaldi Regis jussu calendis Junii* convocatum est, quem (3) GUNTCHRAMNUS circa a. 577. CHILDEBERTUS (4) a. 579., ac SIGEBERTUS (5) a. 650. imitabantur. Plura concilia meminit ECCARDUS (6) *Aurelianense I.*, a. 511., *II.* a. 553., *Avernense* a. 551., *Aurelianense III.* a. 538., *IV.* a. 541., *V.* a. 549., *Parisiense II.* a. 551., *III.* a. 557., *Turonense II.* a. 566., *Lugdunense II.* a. 567., *III.* a. 583., *Matifconense I.* d. a. ac *II.* a. 585., quæ auctoritate regia convocabantur. *Carolingi Majoresdomus* hac potestate regia uti cœperunt, quemadmodum KAROLOMANNUS (7) in *capitulari primo* (8) a. 743. confirmato, ac PIPINUS frater (9) a. 744. in *Capitulari Sueffoniensi*, verum REX (10) a. 755. *Synodo Vernis* habita, CAROLUS M. in *variis Capitularibus* (11) a. 779. (12) a. 789., (13) a. 794., ac (14) a. 803., 813., LUDOVICUS PIUS (15) in *Epistola generali de Conciliis Episcoporum* in quatuor Imperii partibus congregandis (16) a. 817., 829., (17) a. 836., ac (18) LUDOVICUS II. a. 868. *Germani Augusti* utrosque æmulatione excipiebant; scilicet HENRICUS I. (19) OTHO I., (20) HENRICUS II., (21) CONRADUS II., (22) HENRICUS III. (23) HENRICUS IV., (24) ac FRIDERICUS I. (25).

Probationes diplomaticæ ad §. VIII.

PROBATIO I.

JUSTINUS FEBRONIUS *abbrev. & emend. de statu Ecclesiæ* cap. 2. §. 3. per quos concilium generale convocatur, pag. 45. seq. ubi inter alia dicit: Errant, qui existimant, Convocationem concilii esse negotium mere ecclesiasticum. Cura pacis & tranquillitatis, quæ a Deo principibus credita est, postulat, ut hi subinde ad restituendam necessariam inter ecclesiasticos concordiam, ad servandam vel reparandam exteriorem ecclesiæ disciplinam, aut collabentem, aut collapsam, synodos congregent. Eadem ratio est, in profligandis hæresibus & schismatibus, in usurpationibus indebitorum jurium, & inde natis gravaminibus Nationum in gravibus & late extensis scandalis, in usitata & quasi in styllum ordinariam versa infractione SS. Canonum, quorum tutores & defensores Deus & ecclesia principes constituit. Hæc omnia, sicut terrenorum principum sollicitudinem non effugiunt, ita eorundem vigilantiam merito excitant, ut Episcopos suarum respective ditionum in Synodos coire jubeant, qui sic adunati hisce malis ex præscripto Canonum medelam ferant - & pag. 48. Legibus autem cautum erat, ne conventus fierent absque Imperatorum licentia. Insuper Episcopi sunt Regum subditi, & quidam primarii, hos ex illorum territorio Pontifex, nisi de eorum consensu, evocare non potest. Et §. 7. pag. 63. usque 81. auctor incomparabilis tractat materiam, quod *Concilium generale* sit superius *Romano Pontifice*.

PROBAT.

PROBAT. II.

MARLOT. *Metrop. Remens. Hist.* libr. II. Cap. XX. pag. 212. seq. - PETRUS DE MARCA *de Concord. sacerdot. & Imper.* T. II. libr. VI. Cap. XVII. pag. 241. seq. & Cap. XIX. pag. 244. seq.

PROBAT. III.

Guntchramnus Rex apud Parisiens. Episcopos regni sui congregat. GREGOR. TURON. *hist. Francor.* libr. X. cap. XLVIII. col. 190. cum Rex Guntchramnus comperiisset congregari *synodum* apud urbem *Lugdunensem* iussit, libr. V. cap. 21. col. 231. seq. Anno quoque quarto, qui fuit *decimus octavus Guntchramni & Chilperici Regum* apud *Cavillonum* synodus acta est ex iussu *Principis GUNTCHRAMNI* Cap. XXVIII. col. 238.

PROBAT. IV.

Apud *Aurelianensem* autem urbem magnus *Episcoporum* Conventus est aggregatus *Childeberto rege* jubente, *id. auct. vitæ patrum* Cap. VI. col. 1173. seq.

PROBAT. V.

Qui in Epistola ad *Desiderium Episcopum Carducensem* missa constituit: sic nobiscum nostris proceribus convenit, ut sine nostra licentia synodalis conventus in regno nostro non agatur, nec ad istas *Kal. Septembris* nulla conjunctio sacerdotum, ex his, qui ad nostram ditionem pertinere noscuntur, non fiatur. BOUQUET, T. IV. pag. 658. dum & Episcopos de rigna nostra (regno nostro) tam de *Nuister (Neustria)* quam de *Burgundia* pro statu ecclesiæ vel confirmatione pacis ad nostro palatio *Mar-laco* villa iussemus advenire.

PROBAT. VI.

ECCARD *de reb. Franc. oriental.* T. I. pag. 124. seq. - BOUTIGNY *Traité de l'autorité des Rois.* III. dissert. de la I. part. pag. 62. seq.

PROBAT. VII.

BALUZII *capitular.* T. I. col. 145. seq.

PROBAT. VIII.

Cit. auct. col. 149. seq. in hoc synodali conventu, qui congregatus est ad *Kalendas Martias* in loco, qui dicitur *Liptino*, omnes *venerabiles sacerdotes Dei, & Comites, & præfecti* prioris synodi decreta consentientes firmaverunt, seque ea implere velle & observare promiserunt.

PROBAT. IX.

Id. col. 155. synodum vel concilium facere decrevimus, quod ita in Dei nomine & fecimus.

PROBAT. X.

Id. col. 167. seq. *Illuster vir Pippinus Rex Francorum* universos pene *Galliarum Episcopos* aggregari fecit ad Concilium.

PROBAT. XI.

BOUTIGNY *de l'autorité des Rois*. IV. dissert. de la I. part. pag. 98. seq. ubi concilia sub *Carolo M.* habita recensentur, & pag. 117. bene animadvertit: quod nullus legatus papalis temporibus primæ stirpis Regum Francorum habuisset jus, auctoritatemque convocandi concilia ac synodos, illisque præsidendi. BALUZII *capitular.* T. I. col. 195. Congregatis in unum synodali concilio Episcopis.

PROBAT. XII.

Id. col. 209. omnibus ecclesiasticæ pietatis ordinibus - quapropter & nostros ad vos direximus missos, qui ex nostri nominis auctoritate una vobiscum corrigerent, quæ corrigenda essent.

PROBAT. XIII.

Annal. Francor. - chron. Reichersberg. KAROLUS celebravit *pascha*, in *Frankonfort*, ibique congregavit *synodum* magnum *Episcoporum Galliarum, Germanorum, Italarum.* PISTOR. T. I. pag. 221. in HERMANN. *contract. chron.*

PROBAT. XIV.

Cit. auct. T. III. pag. 47. in magn. chron. Belg. ex Sigeberto ad a. 813. Carolus Imperator per omnem *Galliam* concilia super statu Ecclesiarum ab *Episcopis* celebrari edicit, quorum primum *Moguntia*, alterum *Remis*, tertium *Turonis*, quartum *Cabilonis*, quintum *Arelatæ* celebratur. BOUQUET T. V. pag. 82. ex *Chron. Moissiac. A. DCCCXIII.* hoc anno sedit piissimus *Karolus Imp.* apud *Aquispalatium*, & habuit ibi *Concilium* magnum cum *Francis.* seq. - cfr. ADAMI FRANCISCI KOLLARII *libell. singular. de originibus & usu perpetuo potestatis legislativiæ circa sacra apostolica Regum Ungariæ*, §. 9. pag. 18. Cap. I. Enimvero Provinciales synodos nostras ab *Regibus* confirmari adprobari debere, gravissimo argumento est *provincialis synodus Strigoniensis* circa *Annum* MD. C. XIV. sub *Colomano Rege & Laurentio Archiepiscopo strigoniensi* habita, pag. 20. *Serenissimos Ungariæ Reges* jure *Placiti Regii* fuisse usos, leges nostræ loquuntur.

PROBAT. XV.

BALUZII *Capitular.* T. I. col. 657. seq. primo scilicet in *Moguntiacensi urbe* - secundo quoque in *Parisiensium urbe* - tertio vero apud *Lugdunum* - quarto etiam apud *Tolosam urbem.*

PRO-

PROBAT. XVI.

BOUQUET T. VI. pag. 177. not. f. *Ademari chron.* Unde reversus (a. 817.) generalem Synodum *Aquis* more stabilito habuit. BALUZ. *Capitul.* T. I. col. 661. seq.

PROBAT. XVII.

SCHATEN *annal. Paderborn.* part. I. pag. 101. seq. *Mense Februario Imperatoris jussu convocata est celebris illa Synodus Aquisgranienfis.*

PROBAT. XVIII.

Cit. auct. pag. 163. seq.

PROBAT. XIX.

Id. pag. 268. part. I. *Anno ab incarn. Dom. nostri Jesu Christi nongentesimo trigesimo secundo, anno etiam Domini Imper. Henrici Christianissimi XIV. indict. V. sub die Kalend. Juniarum congregata est apud Erpesfurd sancta & universalis Synodus, ut Rex sapientissimus cum consilio primatum suorum decrevit.*

PROBAT. XX.

Id. pag. 286. *A. 942. instituto optimorum Caesarum Bonnæ Episcoporum Synodum indixit.*

PROBAT. XXI.

Id. pag. 314. *A. 972. postquam Otto Ingelhemium attigit, nihil illi antiquius fuit, quam Episcoporum Synodum convocare, pag. 371. A. 1005. animum adjecit cum Episcopis ad corruptos cleri populique mores corrigendos, quam in rem Tremoniæ in Westfalia, seu ut DITMARUS scribit, in loco, qui Throtmanni dicitur, magna Synodus congregata est, ubi Rex cum Episcopis præsentibus gravi oratione de corrupta in multis Ecclesiis disciplina, quæ communis coram concilio emendanda, & optimo novæ institutionis decreto prohibenda sit, seq.*

PROBAT. XXII.

Quod *Chron. Hildesheim.* apud BOUQUET T. XI. pag. 214. confirmat. Deinde *Triburiam* (in not. a. 1035.) tendens, generali ibidem synodo præfedit.

PROBAT. XXIII.

Apud SCHATEN jam cit. loc. *MXLIV.* (ad marg. 1043.) indict. XII. *Heinricus Rex Constantiensi synodo affuit.*

PROBAT. XXIV.

Id. pag. 590. *A. 1076. Wormatiæ Synodum Episcoporum indixit, jussitque Dominica septuagesimæ præsentibus esse - reliq.*

PROBAT. XXV.

MENKEN T. II. ex *Chron. Erford. civit.* col. 561. *A. 1174.* idem *Fredericus Imper.* habuit concilium *Erfordiae*, ubi *Wilmaro Brandenburgensi Episcopo* defuncto substituit *Syfridum filium Marchionis Alberti.*

§. IX.

Ad præfata jura pertinet facultas beneficium ecclesiasticum assumendi, vel cuidam conferendi. Hanc posterius ævum *jus primariarum precum* appellavit. Illam *Augustos* à tempore CAROLI M. (1) fundatoris Basilicæ AQUISGRANI ex gravibus CONRADI II. verbis, (2) ac diplomate CAROLI V. exercuisse verisimile est. Hujus antiquissimum specimen ad consuetudinem se referens sub RICHARDO (3) apparet, quem (4) RUDOLPHUS I., (5) LUDOVICUS IV., (6) CAROLI IV., (7) & V. parochias ac monasteria neutiquam eximendo, (8) cæterique gloriosissimi *Augusti* continua serie sequebantur, (9) ac *Instrumentum pacis Westphalicæ* pro lege Imperii stabilivit.

Fata igitur *Augustorum* libertas ecclesiis prælatos præficiendi, vicarias sic dictas regias in ecclesiis immediatis *Moguntiae* ac *Spiræ* reliquit, atque *continuus juris primariarum precum usus*, dissidio religionis in Imperio non obistente, manifesta extitit causa, in *tabulis pacis Osnabrugensis* (10) cautum fuisse, quod in quibusvis ecclesiis immediatis vel mediatis *Imperatori* hac facultate utenti præsto erat, eadem ibidem omni tempore vigeat, neque exercitium actu anno 1624. factum requiratur.

Probationes diplomaticæ ad §. IX.

PROBAT. I.

SAN-GALLENS. libr. I. Cap. 30. in *Canisii lectt. antiq.* T. I. pag. 387. & 389. seq.

PROBAT. II.

MIRAEI T. I. *dipl. Belg.* Cap. XV. pag. 237. seq. - SCHATEN *annal. Paderborn.* part. I. pag. 761. seq. *Conradus Rex (A. 1145.)* - in conventu Principum refert: Antecessores suos *Reges & Imperatores* in *Ecclesia Trajectensi* a prima ejus fundatione inter *Canonicos* primum locum obtinere, eamque præbendam per duos in Ecclesia eadem sacerdotes obire, pro salute Regis & Regni tranquillitate ac pace Deum orando.

PRO-

PROBAT. III.

OEFELII *script. rer. Boicar.* T. I. pag. 728. ex JOANN. AVENTINI *antiq. Italicae infer. Richardus* Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, dilectis in Christo Decano, totique Capitulo majoris *ecclesiae Pataviensis* gratiam suam & omne bonum. Prædecessorum nostrorum ac Imperatorum Romanor. vestigiis inhærentes, qui in qualibet sui Regni Ecclesia collegiata semper unius Personæ provisionem petere & pro omni promptitudine exaudiri (ad marg. subaudi consuevere vel simile quid) Universitati vestræ pro *Ludovici* dilecti principis nostri, *Ducis Bavariæ illustris*, Notario primitias precum nostrarum duximus porrigendas regia mandantes auctoritate, quatenus ipsum ob sacri Imperii & nostram auctoritatem in *canonicum* recipiatis, & in fratrem de præbenda provideatis atque quam primum ad id se obtulerit facultas, taliter id faciatis, ut inde devotionem vestram teneamur merito commendare. Datum feria II. post *pentecostes*, indict. XV.

PROBAT. IV.

Cit. auct. pag. 726. *Rudolphus* D. G. Roman. Rex semper Augustus, dilecto principi suo *Abbati in Nidenaltach* dat *primarias preces Sifrido de March* ut illas Imperii *Hagenaw MCCLXXIII. III. Kal. Martii.* - cfr. *subsid. dipl. reverendiss. Episcopi Helliopolens. ac suffraganei Wormat.* STEPH. ALEXANDR. WÜRDWEIN *mihi longe gratiosissimi* T. II. Nro. I. pag. 1.-3. seq. ubi diploma, per quod *Wenceslaus RR. Ruperto Comiti Palat.* concedit facultatem distribuendi *preces primarias* per *Dioceses Spirenses & Wormatienses.* Nro. IX. pag. 34-37. dat. *Aquisgrani A. M.CCC.LXXVI.* in hoc Tomo auctor *illustris* non tantum eruditione sua, sed & meritis in re diplomatica Germaniæ non satis commendandis exhibet *omnium Cæsarum German. preces primarias.*

PROBAT. V.

OEFELII *script. Boic.* T. I. pag. 730. usque 740.

PROBAT. VI.

MENKEN T. I. col. 439. seq. ex *diplomatar. Chomberg. de A. 1355. id. auct.* T. III. col. 2009. ex *diplom. Caroli IV. Nro. I. KAROLUS &c.* - illustri BARNYM *Duci Stetin. &c.* gratiam - quia pridem Religiosis, Præposito & Conventui *Monasterii præmonstrat. ordinis, Halberstadiensis diocesis* pro devoto nostro dilecto *B. de C.* ex jure & approbata laudabili consuetudine a divis Roman. Imp. & Regibus prædecessoribus nostris diutius observata *primarias preces* direximus, ut sibi de Beneficio ecclesiastico cum cura, vel sine cura ad ipsorum præsentationem, collectionem, seu quamvis aliam dispositionem spectante, si vacaret, vel, quam primum vacare contingerit, prætextu juris nostri prædicti, canonice providerent. Id circo fidelitati tuæ præcipimus - quatenus, si prædictus Præpositus & Conventus Monasterii in executione nostræ intentionis se in præjudicium prædicti - redderent negligentiores, ipsos aucto-
ritate

ritate regia - ad providendum dicto *B.* inducere studeatis. - Dat. - Nro. 2. KAROLUS - *Religiosis, Commendatori & Conventui Cruciferorum de domo Theutonica in Marborgh-* devotioni vestræ pro filio *C. de L. primarias offerimus preces nostras*, vos hortantes attente, vobisque nihilominus per regalia rescripta mandantes quatenus - ipsum (col. 2010.) in vestrum & conventus vestri recipiatis *cruciferum & in fratrem* - sibi que- tanquam uni ex vestris confratribus providere curatis - præsentium testimonia litte- rarum. Datum *Moguntia*, reliq. - sic *Castrenses in Ameneburg Henrico Archie-* piscop. *Mogunt.* *Johannem clericum ad preces Archiepiscopales commendant.* Char- tam exhibet reverendissimus STEPH. ALEX. WÜRDWEIN in *subsid. dipl. T. V. Nro. XLIX. pag. 204. seq.*

PROBAT. VII.

BESOLDII docum. rediv. *Monaster. in ducatu Wurtemberg.*, ubi multa hujus materiæ diplomata reperiuntur, - in *collectar. perpetuar. formular.* JOHAN. de GEYLN- HAUSEN ap. WILHEL. HOFFMANN in *seinen ungedruckten Nachrichten* part. II. in *di-* plomatar. CAROLI IV. exstant inter alia diplomata pag. 2. nro. 1. *primariæ preces*, nro. 3. pag. 4. *præsentatio Layici principis*, nro. 4. *conceditur jus præsentandi una vice*, nro. 5. pag. 5. *alia præsentatio super Beneficio vacatura*, & nro. 6. *Confirma-* tio & *investitura temporalium Episcopi.* seqq.

PROBAT. VIII.

HEINECCII *antiq. Goslar.* libr. VI. pag. 515. MAXIMILIANUS II. - ad præpositu- ram collegiatæ Ecclesiæ SS. *Simonis & Judæ Goslariensis, Hildesheimiensis diæcesis* - vacantem, cujus dispositio seu præsentatio ad Nos tanquam electum Roman. Imperato- rem pertinere dignoscitur, devotum Nobis dilectum LEONHARDUM BRUNIGH *Gosla-* riensem clericum - præsentandum duximus. - Datum in civitate nostra *Vienna die XII.* mensis *Aprilis anno Domini Millesimo, quingentesimo sexagesimo octavo*, Regnorum nostrorum *Romani sexto, Hungarici quinto, Bohemiæ vero vicesimo.*

M A X I M I L I A N U S

Vtzas.

Otium ex hac parte mihi fecerunt OLIGENII *dissert. de primar. prec. Imperial. ac* SCHMIDTII *Thes. jur. eccles. T. V.*, licet in neutri in omnibus assentiar. - cfr. *dissert. de primar. precib. Imper. sine Pontificis indultu validis, opposita* CONRADO OLIGENIO in MICHAEL GRÜBNERI *select. Opuscul. jur. publ. T. IV. sect. I. pag. 1. usque 42. seqq.*

PROBAT. IX.

Collect. Recess. Imper. part. III. pag. 583. artic. V. §. 18. ubi (in immediatis eccle- siis) *Sacra Cæsarea Majestas jus primariarum precum exercuit, exercent etiam in po-* sterum §. 26. in quibuscunque etiam foundationibus mediatis anno *millesimo sexcente-* simo vigesimo quarto die prima *Januarii sacra cæsarea Majestas primas preces exer-* cuit, exercent eas in posterum ad modum circa Bona immediata, superius explicatum.

PROBAT.

PROBAT. X.

Collect. R. 1. part. III. pag. 583. Artic. V. §. 18. seqq.

§. X.

Exposita prærogativa in Religione, beneficiisque ecclesiasticis *Regum* ac *Augustorum* propria, sæcularis meminisse oportet, quarum prima censenda erit, quod iidem procerum populique sint iudices supremi, atque illorum Domini Directi. Ex tot conspicuis testimoniis pauca ævo *Francorum* nec non *Teutonicorum Regum* & *Augustorum* delibasse præsto erit. In illo TASSILO, (1) BERNHARDUS, (2) CAROLOMANNUS, (3) ac (4) ADALBERTUS, (5) GERHARDUS atque MATFRIDUS sufficiant.

Probationes diplomaticæ ad §. X.

PROBAT. I.

FREHERI *Script. rer. Germ. T. I. ex annal. Francor. Fuldens.* pag. 3. DCCXLIX. *Pipinus* in *Bojoariam* pergens *Tassilonem* nepotem suum ex *Hiltrude* sorore sua *Ducem* ibi constituit, *Griphone* & *Tautfrido* inde eductis. - *Chron. Reginon. ad Annum DCCCLXXXVIII.* - MEICHELBECK *Hist. Frising. T. I. p. 40. seqq.*

PROBAT. II.

Chron. Reginon ad A. DCCCXVIII. Bernhardus filius *Pipini* (Nepos *Ludovici pii*) *Rex Italiae Aquis* evocatus ad *Imperatorem* dolo capit, & priv. oculis, post vita privatur. URSTIS. T. unic. part. I. OTTON. *Frising. chron. libr. V. cap. 33. p. 116. seqq.*

PROBAT. III.

Chron. Reginon per id. tempus (DCCCLXX.) *Carolus Calvus Carolomannum* filium suum oculis privavit - collecta quippe prædonum non modica turba, *Ecclesias Dei* cœpit devastare, ea, qua pacis sunt, impugnare, cuncta diripere & inaudita mala perpetrare.

PROBAT. IV.

Cit. chron. A. DCCCCII. Adalbertus (Francorum Comes, Ottonis Saxonum Ducis ex filia Nepos) - ex castro, quod *Babenberkg* dicitur, profiliens ad pugnam processit. - DCCCCIII. - *Rudolphum* Episcopum de *Wuirtzburgense Ecclesia* fugat, & res & possessiones præfatæ Ecclesiæ crudelissime depopulatur. - reliq.

PROBAT. V.

Id. Chron. A. DCCCCV. Chuonradus Comes, filium suum Chuonradum misit cum armatorum non modica manu, ut irruerent super Gerhardum & fratrem ejus Matfridum, eo quod honores suos & Gebelhardi fratris ejus, videlicet possessionem S. Maximi & S. Mariæ ad Horrea violenter invasisent. - Rex Mediomatricum venit, ibique in publico conventu Gerhardum ac Matfridum proscriptione damnavit.

§. XI.

Causis Religionis appropinquat illa jurisdictionis, sub qua non minima est potestas principum judiciaria. MEROVINGI ad eam Stabiliendam (1) juramenta exigebant à proceribus, universoque populo, quam rationem CAROLINGOS usque eo, quod optimates jusjurandum præstiterint consentiente populo retinuisse, vel ex re conjicere licet, quod illi manibus datis LUDOVICI *infantis* Dominationi se subjecerint; potiori igitur argumento sacramentum Augustissimis antecessoribus ab iisdem in conspectu populi exhibebatur, quorum Imperium insigniori refulgebat majestate. Apud *Germanos* idem mos in HENRICO I., OTTONE *Magno*, HENRICO II., CONRADO II., LOTHARIO II., ac (2) RUDOLPHO I. viguit observata solemnī Regum consecratione. Supremi in Regno judicis partibus *Francos, Germanosve Cæsares* & eorum Missos accedente maxima ex parte procerum consilio, functos, ac his *Ecclesiasticos* subfuisse palam constat, qua re innumera fere exemptionum exempla in propatulo sunt, quorum aliqua tantum meminisse lubet, scilicet *ævo Meroveadum*, CLODOVEI, CLOTARII, CHILDEBERTI ac DAGOBERTI singulorum nominum *primi, Carolingorum*, CAROLI MARTELLI, PIPINI, CAROLI M., LUDOVICI PII, LOTHARII I. LUDOVICI II., CAROLI CALVI, ac CRASSI, ARNULPHI, *atque* LUDOVICI III., *Germanorum*, CONRADI I., HENRICI I., OTTONUM I., II., III., HENRICI II., CONRADI II., (3) HENRICORUM III., IV., V. LOTHARII II., CONRADI III., FRIDERICI I., HENRICI VI., PHILIPPI II., OTTONIS IV., FRIDERICI II., WILHELMI, RUDOLPHI I., ALBERTI, LUDOVICI IV., CAROLI IV., WENCESLAI, RUPERTI, SIGISMUNDI, FRIDERICI III., ac MATTHIÆ, reliquos Imperii successores, ut breve faciam, prætereundo.

Probationes diplomaticæ ad §. XI.

PROBAT. I.

BALUZII *Capitular. T. II. in MARCULFI formul. libr. 2. XL. col. 396. seq.* Ideo jubemus, ut omnes pagenses vestros tam *Francos, Romanos*, vel reliqua Natione degen-

degentibus bannire - congregare faciatis, quatenus præsente Miſſo nostro, inſuſtri viro illo, quem ex nostro latere illux pro hoc diveximus, fidelitatem præcelſo filio nostro regni conſorte, vel Nobis & Leode, & Samio per loca Sanctorum vel pignorum, qua illuc per eodem direximus, debeant promittere & conjurare. *Leude Samio*, fidelitatis juramentum; *bannire*, edicto convocare, *Leode* fidem, *Leudes* fideles, *Leudum feudum Lehn*, ac pignora Sanctorum reliquias ſignificare ait *Bignonius in notis* col. 927. ſeq. ad MARCULPHUM.

PROBAT. II.

OEFELII *ſcript. rer. Boicar.* T. I. pag. 510. ex JOANN. STAINDELII *chron.* Statim exegit a principibus, Clericis, & Laicis fidei juramentum, quod, cum recuſarent propter ſceptri abſentiam ipſe electus ſignum crucis accipiens, talia dixiſſe fertur: Ecce ſignum, quo nos & totus mundus eſt redemptus. Et hoc ſigno utamur loco ſceptri, & deoſculata cruce omnes principes tam ſpirituales, quam ſæculares ipſam crucem loco ſceptri oſculantes, recipientes feuda, ſibi fidelitatis juramentum præſtiterunt.

PROBAT. III.

DU BÜAT *orig. Boicar.* T. II. pag. 110. docet: *Anno* ſiquidem 1027. *indict. III.* præfatus Dominus CHUONRADUS *Imp.* anno regni ſui III. imperii vero I. cum accepta Imperiali Benedictione de *Italia* cum exercitu reverteretur in *Urbe Radaſponenſi* conſedit, ubi inter cætera quæ ad Imperii ſui ſtatum utilitatemque pertinere videbantur, placuit, omnes *Bojoariæ provinciæ Comites* & electos judices per Sacramentum regale admonere, ut poſſeſſiones & prædia intra eandem provinciam ſita, quæ noviffent ſui Imperii jure pertinere eodem ſacramento publice interrogati manifeſte pronunciarent. Similiter etiam de *civitatibus* ad Marchiam iſtius provinciæ pertinentibus, nec non de Abbatiis legitima libertate uti debentibus eos interrogavit.

§. XII.

Nihil de illa *Merovingis* conſtabat, ex quo *Optimates* in quibusvis Regni negotiis præcipuas habebant partes, ac *Majoresdomus* regiam exercebant poſteſtatem, nomine Regis illis tantum relicto, immo hoc tandem utendo. *Carolingorum* denique *Capitularia* iis neutiquam convenire oportet, quæ quidem procerum auctoritate, populiſque conſenſu nitebantur exemplo CAROLI MAGNI omnium hujus ſtemmatis gloriſſimi, ad cujus tamen ſenſum in reliquis actus ſuos commutare neceſſe erat. Alia plane facies apud *Germaniæ* invaluit *Auguſtos*. - Ex quo enim principes proximam dicta Stirpis in eligendo Rege linquere non hærebant: facile eſt ad animadvertendum, Eos proprio Studuiſſe commodo, ac a novo Electo certa capita tempore regimi-

nis sui inviolate observanda expetiisse, quæ hic grato animo prosequeretur. Scilicet *Regibus* fas erat, insignia iis jura ac privilegia impertiri; ad quæ illi in singulos indies magis aspirabant, votorumque suorum variis ad Regnum evectis prosapiis magis magisque compotes fiebant. Testis est ARNULPHUS *Carolomanni Regis* filius naturalis, quem elegerunt, & cui *filius Ludovicus* Consensu procerum successit. Ex quo igitur procerum Regni vetusta ratio, a Regum familia non recedendi in eligendo novo Rege, altiores jecerat radices; eadem apud *Germanos* viguit, qui progeniem proximam CAROLI CALVI prætereundo, elegerunt CONRADUM I. (1) e Carolingorum Stemmata ortum; quemadmodum HENRICUS I., ac II., CONRADUS II., LOTHARIUS II., CONRADUS III., ac FRIDERICUS I., defunctæ familiæ Regiæ necessitudine conjuncti erant, ac descendentes HENRICI I., & CONRADI II. demum Stirpe mascula extincta Imperii finem faciebant; Verum CONRADUS I., HENRICUS II. LOTHARIUS II., ac CONRADUS III., vel omni masculove hærede carebant. Eodem modo *filius* FRIDERICI I. HENRICUS VI., *Neposque* FRIDERICUS II. AUGUSTI eligebantur, licet turbulentis Imperii temporibus PHILIPPUS II. patruus, ac OTTO IV. Carolingicæ prosapiæ minorenni illius ætate regnarint; denique avita *Germanorum* libertas *Reges* eligendi post fata RUDOLPHI I. ADOLPHO, HENRICI IV. LUDOVICO IV., atque SIGISMUNDI sine prosapia mascula ALBERTO II. Diadema Regni imposuit, donec SERENISSIMA DOMUS AUSTRIACA ab ejusdem ævo, scilicet a. MCCCCXXXVII. usque MDCCXL. concordie electione illud retinuerit, immo CAROLI VI. ultimo ejusdem Mare defuncto CAROLUM VII. ex AUGUSTA consanguineum, hocque vitam deferente Maritus primogenitæ filiæ similis prosapiæ FRANCISCUS I., ac post suam mortem magnus Filius JOSEPHUS II. summus Cæsarum universa applaudente *Germania* hodierno die gloriosissime imperans idem obtinuerit, hisque momentis veritas manifeste constat, *Reges Francorum* ac *Germanorum* vix non ex uno genere processisse, Electionem tamen tempore fuisse præteritam, immo hodie firmissime (2) corroboratam existere.

Licet igitur (ut ad priscum Statum patriæ iterum redeamus) in proxima CONRADI II. Electione quodvis absit Capitulationis Vestigium, immo HENRICO filio suo Regni successionem procuravit; horum tamen potentia (3) feudis Regni successionem hæreditariam a. 1031. MEDIOLANI decernendo, insigniter augebat, quæ sub HENRICO III. quidem latuit; verum antiquum dissidiarum publicarum fomentum ævo HENRICI IV. in apertas bellorum flammæ erupit, Eumque ad promittendum proceribus compulit, se nihil deinceps circa publicarum administrationem absque communi consilio acturum. Hinc primum earum vestigium deprehendere licuit; cujus ulteriora ex promissis Ecclesiæ Romanæ factis ab AUGUSTIS OTTONE IV. FRIDERICO II.,
RUDOL-

RUDOLPHO I. ALBERTO I. HENRICO VII. ac CAROLO IV. principes utriusque ordinis immitatos fuisse, atque speciatim de OTTONE IV. liquet, quod FRIDERICUS II. a. 1220. Ecclesiasticis, & a. 1232. Laicis jura privilegiaque indulserit, quæ WILHELMUS a. 1255. Stabilivit, ac paces conditæ a RUDOLPHO I. a. 1287., ADOLPHO a. 1293., ALBERTO I. a. 1303., & LUDOVICO IV. a. 1323. subministrant. *Auream Bullam* tam insignes Electoribus Principibus immunitates ac prærogativas indulgisse apud omnes constat, eamque legem Imperii publicam sequentes *Augustos* implere necesse erat, ut intermissæ *capitulationis* causa in aprico sit, nisi peculiare excipias obligationes, ad quas unus alterve *Electorum Eligendum* permovit, cui accedit, quod Augustorum munificentia, reliquisque Imperii fidelibus jura ac privilegia impertiri non desinerat, eaque ratione nec *Electoribus*, neque *cæteris proceribus* genuinum superfuerat momentum *capitulationem* speciatim urgendi. Dissidium Religionis in Imperio primariam causam fuisse conjicere præstat, quod CAROLO V. *Imperatorii Capitulatio* pluribus constans articulis proposita ac agnita fuerit; licet *aurea Bulla* hucusque normam vix ducentis annis sufficientem præbuerit, queis concordia Religionis procerum animi devincti erant; quare *articul. VIII. §. 3 instrum. pacis Osnabrug.* cavebat: (4) in proximis vero Comitibus - de - certa constantique cæsarea capitulatione concipienda - ex communi Statuum consensu agatur et statuatur. Verum licet (5) a. 1711. sic dictum *projectum capitulationis perpetuæ* a collegiis majoribus Imperii in Comitibus oblatum fuerit, illud unanimi consensu caruit, eaque de causa (6) in *capitulatione Cæsarea* ultima ejus cura est promissa.

Probationes diplomaticæ ad §. XII.

PROBAT. I.

Pater suus *Comes senior in Hestia a Carolingica stirpe* jamdum excludi nequit; scilicet MIRÆI T. I. libr. II. *donat. Belg.* pag. 518. seq. - GRAMMAYE *Hist. Brabant.* Cap. III. pag. 6. Cap. V. pag. 10. docet: ANSEGISUM *Pipini Heristelli* patrem inter *Brabantiae Duces* ac *Marchiones* jamdum floruisse, hancque provinciam ad suos descendentes pervenisse, donec defuncto *Arnulpho Germanis* cesserit *Regibus*. His favent *Divæi annal. opid. Lovaniens.* libr. I. pag. 3., qui *Carolus Calvus* ac *Crassus* cum *Arnulpho* inter *comites Loranienses* referunt; denique enucleat *Historiam Chron. Gottwicens.* T. II. pag. 627. libr. IV. Nro. CCI. usque 632. seq. *Hassiam* partem insignem atque majorem *pagum ducatus Franciæ orientalis*, ejusque populos cum *Francis* ibidem residuis adversus vicinos suos *Boreales* nimirum *Saxones* perpetuo foedere ac societate fuisse connexos.

PROBAT. II.

Capitulat. Cæsar. articul. 2. §. 1. Wir sollen und wollen das Reich so viel in unsern Kräften ist, schirmen und vermehren, uns keiner Succession oder Erbschaft desselben anmassen, unterwinden noch unterfangen, noch darnach trachten, dasselbe auf uns, unsere Erben und Nachkommen oder auf jemand anders zu wenden.

PROBAT. III.

MURATORII antiq. Ital. T. I. col. 609. seq. in dissert. XI. de allodiis, vassis, & Beneficiis &c.

PROBAT. IV.

Collect. R. I. part. III. pag. 590. seqq.

PROBAT. V.

Cit. Collect. R. I. part. IV. Nro. CXI. pag. 233. seqq.

PROBAT. VI.

Articul. XXX. §. 2. Sodann sollen und wollen wir gleich nach angetretener unserer Regierung das Negotium Capitulationis Cæsareæ perpetuæ, (wobey jedoch die Churfürsten sich das jus adcapitulandi vorbehalten haben) bey dem Reichstag vornehmen, und selbiges, sobald möglich, zu seiner perfection bringen lassen, es seye dann, daß solches vor Antritt unserer Keyserlich. Regierung allschon zu Stande gekommen wäre. - Erudite distinxit SUNDERMAHLER in *dissert. 3. de jure capitulandi inter S. R. I. Electores & principes controverso in opuscul. suis juris publ. §. 2. pag. 102. & 103. cap. 1. dum ait: duplici autem sensu capitulatio in respectu ad Regnum Germaniæ considerari potest. Vel enim denotat quodcunque jus jurandum sive pactum Regum Germanicorum cum populo initum; vel significat in specie pactum inter Imperatorem atque Electores initum, quo illum hi statim, peracta nomine totius Imperii Romano - Germanici Electione ante coronationis solennia ad certum modum administrandi Imperii jurato adstringere conantur.* - SCHILTERI institut. jur. publ. libr. 1. titul. XV. §. V. & VI. pag. 166. & 167. seq. Effectus capitulationis est, ut summitate potestatis Imperatoriæ salva, absoluta & indeterminata regendi voluntas restricta sit ad Consensum statuum: ita, ut nec in casu necessitatis prætenfæ Imperator Capitulationi contravenire jure possit.

§. XIII.

In *Germania* ad compescendas turbas, atque tranquillitatem restaurandam peculiari opus erat provisione, ut ab excessu CONRADI III. XV. Calend. Martii a. 1152. sine mora caput Imperii eligeretur; hinc ex causis memoratis iter in terram Sanctam susceptum, ea re dispersas procerum familias, *Germaniamque* suis hostibus vix non patentem interregno novendecim dierum elapso, Consensus præcipuorum principum ad eligendum Regem, reliquis ea re exclusis sufficere censebatur, cuius rei evidentiam (1) in *privilegiis Serenissimæ domui Austriacæ* XV. Kalend. Octobr. a. 1156. a FRIDERICO I. indultisprehendere fas est. Huicque ipsa fati *Augusti* (2) Electio accedit. FRIDERICI I. filius (3) HENRICUS quinquennis successor Regni designabatur, eandemque hic *Augustus* curam pro filio suo FRIDERICO (4) habuit. Verum eo post breve Imperii tempus e vivis decedente majora Eligentium vota PHILIPPO Patruo, quem pater filio tutorem constituerat, ac minima OTHONI Ecclesiæ insigni amico adhærebant; donec in *Comitiis* (5) ad *Christi Natalem Northusii* a. 1207. indictis ea lege pax redierit, ut filia illius *Beatrix* cum *Alemanniæ Ducatu* huic in matrimonium traderetur, focero viventi Regnum, Regisque titulus maneret, salva tamen post mortem generi successione, qua (6) altero anno secuta, voti sui regalis compos fiebat, post (7) cuius fata memoratus successit FRIDERICUS, qui (8) in *Conventu Francofurti* filium suum (9) HENRICUM VI. decennem *Regem Germaniæ* ex Principum Consensu instituit, ac in hujus postea rebellis locum alterum filium (10) CONRADUM ad regiam evehi dignitatem curavit. Hic vero Regni consortem (11) WILHELMUM *Hollandiæ Comitem* habuit, quo defuncto (12) RICHARDI ac ALPHONSI Electio scissa. Verum sequentes (13) RUDOLPHI ac ALPHONSI (14) concordēs erant; licet hic ab ALBERTO II. aspirante ad Regnum in acie prosterneretur, sorte sua (15) paucis ferendo annis, donec HENRICUS VII. Imperio paucis annis potiretur, ac post sua fata dissidium electionis inter (16) LUDOVICUM IV. & FRIDERICUM *Austriacum* annalistis *pulchrum* de novo emergeret, (17) GÜNTHERO DE SCHWARZBURG anno Electionis suæ vitam finiente. Tandem his dissidiis, in magnum *Germaniæ* detrimentum omni tempore vergentibus ita felicem (18) *aurea Bulla* imposuit finem, ut nullum discordis electionis exemplum unquam superesset. Ex dictis jam elucet, *Principes Electores* Imperii Germanici primipilarios fuisse non solum ratione præeminentiae vel dignitatis, sed etiam ipsorum *Archiofficiorum*, quæ priscis temporibus terris ipsorum annexa fuere, in Historia satis superque fundatum est, præcipue autem de *Palatinatu Rhenensi*, cuius *illustrissimi Comites Casareo* jam *Francorum ævo* maxima præ reliquis *Germaniæ*

maniae principibus prærogativa *Dapiferatus* sive *Archiseneschallatus* *Archiofficium* exercuere; & meta nobis proposita non finit ea amplius hic delineare, quæ in *Monumentis meis Salico-palatinis* sive *Rhenano-Francicis* pro norma rite peracta scripta sunt.

Probationes diplomaticæ ad §. XIII.

PROBAT. I.

MIRÆI T. I. libr. 2. *donat. belg.* Cap. LII. pag. 539. seq. Si quibusvis Imperii curis publicis *Dux Austriæ* præsens fuerit, unus de *Palatinis Archiducibus* est censendus, & nihilominus in confessu & incessu ad latus dextrum *Imperatoris* post *Electores principes* obtineat primum locum. - cfr. CHRISTOPH GEWOLDI *Commentar. de Electoratu* seq. - SCHILTERI *instit. jur. publ.* libr. I. titul. XX. pag. 209-218. seqq.

PROBAT. II.

SCHATEN *annal. Paderborn.* part. 1. pag. 789. ex AMANDO libr. de primis actis FRIDER. I. *Francofurti* non plures quam sex aut octo consedisse principes, qui rogatione facta, sibi *deligendi jus* vindicarint, *Regemque crearint*, quorum deinde *Electiōnem* cæteri comprobarint. Cui SCHATEN addit: facta Augustali Electione, *Rex* plerosque principes accepto juramento fidei domum remisit, ipse cum ceteris paucis *Aquisgranum* profectus, ubi ab ARNOLDO *Coloniensi Archiepiscopo* solemnibus cæremoniis *Rex* inunctus est, ac CAROLI M. in sede collocatus, scilicet teste *magno chron. Belg.* ap. PISTOR. T. III. pag. 196. in medio quadragesimæ. - BROWERI *Annal. Trevir.* T. II. libr. XIV. pag. 56. seq. - Re vera miror valde plerorumque Historicorum ac Annalistarum scissas esse ratione originis Electorum opiniones, dum res tam clara patet. Ego distinguo inter *archiofficia* & *Electores*. *Archiofficia* temporibus OTTONIS I., & III., CONRADI II., LOTHARII II., CONRADI III. fuisse celebrata, & quidem maxima cum solemnitate, sed *Electorum* mentio primario occurrit Regimine FRIDERICI I., cujus *Electio Francofurti ad Manum A. 1152.* fiebat, ubi prima ac certissima *Electorum* Monumenta sunt, præsertim Comitis Palatini ad Rhenum, qui in diplomatibus vocatur magnus *Imperii Princeps (Erzfürst)*, quod fusius demonstravi in *Monumentis meis Salico-Palat.* 2. Abschn. pag. 235. seq. Sed quare Nugas refutamur, dum monumenta cœva contrarium docent, quæ partim genio sæculi, partim inscitiae Historiographorum, ac publicistarum adscribenda sunt.

PROBAT. III.

SCHATEN *annal. Paderborn.* part. I. pag. 282. seq. in Comitibus *Bambergensibus VIII. idus april.* celebratis principum ad ea convocatorum consensu regni successor dictus *Aquisgrani XV. Augusti* a PHILIPPO *Coloniensi Archiepiscopo* per solemnes ceremonias inunctus est, & *Rex* appellatus.

PRO-

PROBAT. IV.

FRIDERICO I. SCHATEN pag. 888. *A. 1190.* in fluvio *IV. idus Junii* & pag. 908. in primo *Gelhusii* principum conventu cura ejus pro suo filio FRIDERICO vix trienni in Regem Regnique successorem deligendo obtinuit, eique fidem omnes jurant, queis ADOLPHUS *Coloniensis* in alio Conventu *Boppardiae* accedit.

PROBAT. V.

Cit. auct. part. 1. pag. 949. seqq.

PROBAT. VI.

Id. pag. 950. in frequentissimo *Halberstadii* Conventu *Saxones* ac *Thuringi* Regnum illi deferebant, illudque in alio, *festo D. Martini, Francofurti* celebrato, quo insignia Imperii a *Conrado Spirensi Episcopo* primum *Augusto* tradebantur, *Boji, Suevi,* ac *Francones* confirmabant.

PROBAT. VII.

Id. pag. 977. A. 1218.

PROBAT. VIII.

Id. pag. 981. seqq.

PROBAT. IX.

OEFELII *script. Boicar. T. I. pag. 502.* ex JOANN. STAINDELI *chron. duxit A. 1223. Margaretam* filiam *Leopoldi ducis Austriae*, cum qua praesentibus principibus Regni Nuptias in *Nuremberg* celebravit.

PROBAT. X.

URSTISIUS *ad ann. 1237.* ait: quem elegerunt *Moguntinus & Trevirensis, & Rex Bohemiae, & Dux Bavariae*, qui & *Palatinus Rheni*, consentientibus caeteris, qui aderant, tamen paucis.

PROBAT. XI.

ALBERTUS *Stadensis ad A. 1237.* refert: Electio enim ad istos dignoscitur pertinere. Ex praetaxatione Principum & Consensu eligunt *Imperatorem Trevirensis, Moguntinus, & Coloniensis* - (*Electores, quia Archiofficiales*) *Palatinus* eligit quia *Dapifer* est, *Dux Saxoniae* quia *Marscalcus*, & *Margravius de Brandenburg*, quia *Cammerarius*, *Rex Bohemiae* quia *Pincerna* est, non eligit, quia non est *Teutonicus*.

PROBAT. XII.

FREHERI *script. Germ. T. I. ex chron. Augustano ad A. 1257.* *Moguntinus, Coloniensis, & Comes Palatinus* ac *Dux Bavariae* in *Richardum* convenerunt.

PROBAT. XIII.

CANISII *lect. antiq.* T. I. pag. 307. ex *annal.* EBERHARDI ad *A.* 1273. Mortuo *Richardo* - Principes Imperii circa octavam *S. Michaëlis* ad eligendum alium Regem conveniunt - - - electus est RUDOLPHUS Comes de *Habspurch* in Regem Romanorum. MENKEN T. III. col. 519. ex LATOMI *Catal. Archiep. Mogunt.*

PROBAT. XIV.

PEZ *script. Austr.* T. I. col. 471. ex *chron. clauistro-Neoburg.* MCCXCII. *Electores principes regni* - uniformi consilio & consensu ADOLFUM filium sororis Comitissae Eberhardi de *Chazenellenbogen* elegerunt in Romanor. Regem.

PROBAT. XV.

MENKEN T. II. col. 952. seq. ex *vita Friderici admorfi auct. de Landgrav.* Cap. LXXXIII. *Senatus Lipsiensis mscto.*

PROBAT. XVI.

PISTOR. T. I. pag. 1202. ex PAULI LANGII *Monach. chron. Citizens.*

PROBAT. XVII.

MENKEN T. II. col. 505. seq. ex ERPHURD. *antiq. varil.* MCCCXLVIII. GÜNTHERUS electus est in Regem Romanor. per principes reliq.

PROBAT. XVIII.

Collect. R. I. part. I. pag. 45. seq. - cæterum legi meretur *erudita dissertatio inaugur. jur. Publ. de Electoribus in genere, eorumque juribus præcipuis ac prærogativis clariss. FRANC. IGNAT. WEDEKIND in collect. dissert. mear. T. I. seqq.*

§. XIV.

Electo Rege aut Imperatore longo tempore absente, & ad regnandum Impedito, *Interregnum* oritur, ea scilicet reipublicæ conditio, qua consuetus Imperans deest. Quemadmodum igitur salus cujusvis reipublicæ exigit, ut summæ in ea residenti potestati reliqua membra subsint, singulasque actiones ad communem dirigant utilitatem, hinc eo tempore, quo Imperans deficit, potentia hujus vices exequenti Imperium demandandum esse liquet, quæ optimo Reipublicæ interim prospiciat, donec alius electione legitima ad regni gubernacula evehatur. Merovingos patribus in regno successisse, suosque filios minoris ætatis *Majorum domus, Episcoporum, aliorumque Ministro-*

strorum commendasse novimus. Hinc *Interregni* pauca fit mentio, quo tamen ab anno 737. usque 742. deprehenditur. Ex qua *Carolingi* eadem ad regimen pervenerunt ratione, ac PIPINUS, CAROLUS M. atque LUDOVICUS pius, inter filios suos regnum partiti, horumque posterius avitam divisionem secuti sunt, non admirandum videtur, nullum occurrisse *Interregnum*. Interea CAROLUS Calvus Imperator (1) cum *Italiam* iter a. 877. adornaret, Regnumque filio LUDOVICO Balbo per absentiam administrandum relinqueret, varios Episcopos ipsi Consiliarios adjungit; qualiter, & quo ordine filius noster in hoc regno remaneat, & qui debeant esse, quorum auxilio utatur, & vicissitudine cum Eo sint.

Apud *Theutonicos Augustos*, quorum ævum non unum aperuit *Interregnum*, duplicem periodum, scilicet ante conditam auream Bullam, ac post hanc sedulo discernere præstat. OTTO I. Regis pueri OTTONIS II. regnique tutelam WILHELMO Archipræsuli Moguntino a. 961. se absente commendavit, cui tamen facta coronatione (1) communi procerum consensu datus instructor moderatorque (3) S. BERNWARDUS vir in clero eruditus ac prisca Saxonum nobilitate; neque reticere licet (4) WILLIGISIUM Archiepiscopum Moguntinum, qui in Italia agente Cesare (OTTONE III.) per Germaniam locumtenens fuit repressit HENRICUM Bavariæ ducem imperium invadere molientem, contra OTHONEM, BERNARDO Saxonie duce ferente suppetias. HENRICUM IV. (5) BRUNONEM ea conditione tutorem accepisse, illumque (6) proficiscentem a. 1081. in Italiam, FRIDERICUM Staulensem vicarium Regni reliquisse, quo defuncto (7) BRUNO Archiepiscopus Trevirensis communi principum consilio Curie Regie Vicedominus effectus est; & Regnum Regnique hæres HENRICUS videlicet hujus nominis V. Adolefcens circa annos XX. Ei committitur. CONRADUS III. (8) transactis inter Principes, quæ ad sacram Expeditionem poscebantur, ne Imperium sine Rectore vacuum relinqueret, HENRICUM filium Imperatorem Regni collegam dixit, & Aquisgrani sacris cæremoniis inaugurandum curavit. Iter ingressus est, (9) FRIDERICUS I. a. 1189. cum Principibus Episcopis Imperii administratione relicta penes HENRICUM filium Regem, cui PHILIPPUS Coloniensis Archiepiscopus additus adjutor profectione in Italiam (FRIDERICUS II. a. 1220.) - Imperii interim cura penes HENRICUM filium relicta, cujus imuberem ætatem WERNERO Bolandiae Comiti ac Dapifero suo primum regendam dedit; sed eo post in Palaestinam digresso ENGELBERTO Coloniensi Archiepiscopo filii et Imperii cura est commissa; cui in hujus locum tutor erat datus LUDOVICUS Bavariæ dux. ALPHONSUS (10) destinabat HENRICUM, qualem Statuerit RUDOLPHUS I. (1) a. 1284., LUDOVICUS IV. Belgis injunxit, ut præsto essent EDUARDO Regi Angliæ Imperii Vicario, quotiescunque eos ad expeditionem adversus Gallos evocaverit. (12) HENRI-

cum ducem Bavariæ inferioris Procuratorem Regni per Allemanniam cum litteris patentibus a. 1330. decretum revocavit, verum (13) OTTONEM Ducem Austriæ suum & Imperii Vicarium a. 1331. decrevit.

Hucusque enim Vicariorum constitutio vix non Augustis atque proceribus erat libera, donec aurea Bulla (14) eandem definierit: quociens sacrum vacare contigit Imperium illustris Comes Palatinus Rheni & Sueviæ (15) in jure Franconico (16) ratione Principatus seu Comitatus Palatini privilegii esse debet provisor ipsius Imperii, cum potestate (17) judicia exercendi, (18) ad Beneficia Ecclesiastica presentandi, (19) recolligendi redditus, & proventus, (20) & investiendi de feudis, (21) juramenta fidelitatis vice & nomine sacri Imperii recipiendi. §. II. Et eodem jure provisionis illustrem Ducem Saxonie sacri Imperii (22) Archimareschallum frui volumus in his locis, ubi (23) Saxonica jura servantur, sub omnibus modis & conditionibus, sicut superius est expressum. Reliqua jura & privilegia Vicariis Imperii ex aurea Bulla & constanti observantia propria intacta maneant, denique iis integrum sit, Comitatus imperii indicare, vel indicta continuare.

Probationes diplomaticæ ad §. XIV.

PROBAT. I.

MIRAEI T. I. *donat. Belg.* libr. I. Capit. XI. pag. 342. seq. - cfr. *discurs. 1. in ARUMAEI jur. publ.* libr. III. de *Teutonici Imperii Vicariatu* pag. 2. - 29. seqq.

PROBAT. II.

SCHATEN *annal. Paderborn.* part. I. pag. 328. seqq.

PROBAT. III.

Hildesienfis Episcopus a DITMARO Regis magister appellatus.

PROBAT. IV.

MENKEN T. III. Col. 479. ex LATOMI *catal. archiep. Mogunt.*

PROBAT. V.

SCHATEN *cit. oper.* pag. 496. seqq.

PROBAT. VI.

Cit. auct. pag. 605. seqq.

PROBAT.

PROBAT. VII.

CALMET *Hist. Lotharing.* T. II. libr. XXI. col. 435. not. p. *Sigeberto, Otto Frising., Abbas Usperg. ad A. 1107.* not. q.

PROBAT. VIII.

SCHATEN pag. 770. *A. 1147.*

PROBAT. IX.

Cit. aut. pag. 886. seqq.

PROBAT. X.

BUTKENS *troph. de Brabant* T. I. in probat. dipl. libr. IV. pag. 95. - *A. 1255. anno vero VII.; regnorum suorum Hispaniæ VI., Romanorum autem primo XVII. Kal. Novembr. in civitate Burgenfi constituit Dominum Henricum hujus nominis tertium ducem Lotharingiæ & Brabantiae universalem tutorem, custodem & defensorem vasallorum, civitatum, oppidorum, & terrarum omnium jurium Imperii a Brabantia usque ad Rhenum, & a terminis diocesis Trevirensis in descensu Rheni, usque ad Mare, cum potestate sibi rebelles corrigendi, & ipsos conciliandi, ac lævandi pœnas pecuniarum, obventiones, & redditus, & proventus.*

PROBAT. XI.

MARTENE *Thef. nov. anecdotor.* T. I. col. 1192. seq. exhibet diploma, quo RUDOLPHUS Imperator spectabilem virum JOHANNEM DE AVESNIS Comitem Haynnoniæ Romani Imperii in partibus Tusciæ Vicarium Generalem constituit. Datum Friburgi Kal. Maji, indiæ. XII. a. D. M. CCLXXXIV. regni vero nostri anno XI. seqq.

PROBAT. XII.

OEFELII *script. Boic.* T. I. pag. 517. ex JOANN. STAINDELI *chron.*

PROBAT. XIII.

Cit. aut. loc. alleg. pag. 758. ex *Autographo BERTHOLDI de Tuttlingen Notarii regii.* Unfern lieben Oheim und Fürsten Otten Herzogen ze Osterrich und ze Steyr, *Vicari des Heylichen Romischen Richs* in allen Landen, die dazü gehorent mit diesem gegenwärtigen Brief! also, daz die von unsern Cheyferlichem Gewalt dezzelbes Richs und unser *Vicari* mit allen den Rechten und Gewalten die dazü gehœrent sein solt, dieweil wir und auch du leben - und solt auch du die *Vicarey* haben und anlieben, swenne wir uber das *lompartsche Gepurge* waren, und sein oder uber den *Duringer Walt* - in cujus rei - der geben ze *Munichen* an dem Samztage nach des Heiligen Creutzestage als es funden ward. *Anno Domini MCCCXXXI. Regni - Imperii.*

PROBAT. XIV.

Collect. R. I. part. I. pag 58. seq. deficiente igitur Imperatore vel Rege Romanorum certa Imperii jura hæc lex iis administranda dedit, quæ ex hac posterioribus observantia Imperii, Cæsareis analogiaque juris publici declarare præstat; ex quo hæc dignitas eique conjunctæ prærogativæ ex antiqua Imperii indole, indicatisque fontibus sunt accersendæ ac explicandæ.

PROBAT. XV.

Francorum eminentiam, huicque propria privilegia jam supra exposuimus, ex quibus peculiare jus Franconicum manavit, quod in multis Germaniæ provinciis mansit, licet eorum conditio plurimis fuerit obnoxia vicissitudinibus, ad confirmandam vetustam Germaniæ indolem, quæ consuetudines nunquam non retinuit.

PROBAT. XVI.

Ex perspicuis verbis ratione principatus seu comitatus Palatini in promptu est, quod hic Comitatus una vicarii Imperii causa fuerit. - Under den Leyen Fürsten ist der Pfaltzgrafe an dem Rin der erste an der Stimme, des Riches truhfætz der sol dem Kunige die ersten Schüsseln tragen: jus provincial. Alemannic. seu Specul. Suevic. edit. SCHILTERIANA in ejusd. auctor. Thesaur. antiquit. Teutonicar. T. II. Cap. CXIII. pag. 71. seq. Comparatur das Schwæbische Lehenrecht in SENCKENBERGII corp. jur. feudal. Germ. pag. 24. seq. & pag. 44. seqq.

PROBAT. XVII.

Præfens Exercitium potestatis judicialis Imperii Vicariorum a veteri plurimum differt. Ex quo judicia supremæ Cameræ ac Imperiale, variæ eorum ordinationes, Paces Religiosa ac Westphalica, Recessus Imperii novissimus, non pauca Imperii conclusa, Capitulationes quæ Cæsareæ aliam judiciorum faciem referunt. Hinc fatum Architribunal Camerale sub communi illorum præsidio, suam continet jurisdictionem, suisque sententiis, Mandatis, decretis ordinationibus Sigillo aquilæ signatis huic eorundem Archiofficio commune inserit; Serenissimi provisores vero in terris eorum vicariatui subjectis a die obitus Imperatoris litteras patentes emittere solent, ac ad exemplum desinentis judicii Aulici, proprium Vicariatus decernunt, quod acta illud transmittenda mandat, controversiasque, quas auream Bullam cuique assignate conjicitur, usque ad capitulationem ab Imperatore juratam decedit; quo jure jurando facto vicariorum Imperii jurisdictionem definire actaque sub iis disputata ad Augustissimum remittenda esse liquet, ex quo supremum Imperii caput adest, in omnes ejusdem status illam prorsus exercendo. - SCHEIDII orig. Guelfic. T. III. Libr. VIII §. 37. pag. 231. obiit tandem HENRICUS Palatinus a. 1237. ALBERT. Stadenf. enim ad hunc annum scribit: HENRICUS Dux & Palatinus Comes Rheni sine filio obiit, & Bremensis Archiepiscopus Comitatum Stadenfem obtinuit. §. 38. Authentica HENRICI sigilla tria ipsemet inter ea primum exhibet equitem lorica munitum, & Galea
te-

tectum, dextra vexillum nudum gerentem, sinistra scutum aquila expansas alas habente insignitum pectori admoventem, cum circumscriptis verbis: *Henricus Di. Gra. Palatinus Comes Rheni*, pag. 232. Et credo, hocce usum esse patre adhuc vivente, not. p. meo iudicio ii principes, qui a *Cæsare* insigni quoddam officium impetraverant, honoris causa & ad testandam gratam ejus memoriam, aquilam Cæsaream, vel integram, vel dimidiatam, sed insignibus suis gentilibus conjunctam scutis suis inscripserunt, id quod imprimis videre est, in eorum principum sigillis, qui officium *Palatini Saxonici* vel gesserunt, vel sibi deberi professi sunt, vel ab iis, qui hoc officium olim functi sunt, aut ibi sibi competere credebant, descenderunt. Par ratio fuit officii *Palatini Rhenensis*. Hoc, quia HENRICUS noster ex mera *Cæsaris* HENRICI VI. Gratia obtinuerat, aquilam scuto inferuisse videtur, ut publice profiteretur, cui id deberet Beneficii. Et quia vivente adhuc patre officium illud nactus erat; non male conjecturamus, hoc sigillo eum quoad pater vivebat, & defuncto patre eo usque usum esse, dum novum sigillum cuderetur, in quo insignia gentilitia, & Ducalia loco Aquilæ, officii indices, occuparunt. - *Clariss. in hist. patria Interpretator* DAVID KOEHLERUS in *dissert. de Ducibus Meraniæ ex Comitibus de Andechs ortis* exhibet diploma, quod præeminentiam *Comitis Palatini ad Rhenum* tanquam *Imperii Vicarii* mire illustrat, §. 17. pag. 47. seq. *Mariæ filiæ FRIDERICI senioris Burggravii de Nurnberch*, & uxori LUDOVICI VII. *comitis Oettingensis*, suisque hæredibus a LUDOVICO II. *Severo, Comite Palatino Rheni, Duce Bavariae, S. R. I. Electore*, ac *Vicario* successio in *Burggraviatu Norimbergensi*, ad preces instantissimas patris decreta fuit hoc dato anno 1267. in Chadolspurch. reliq.

PROBAT. XVIII.

Fons juris ad Beneficia Ecclesiarum præsentandi, quod *Augustis* proprium est, sub nomine *primariarum precum*, jura in *Abbatias aurea Bulla Serenissimis provisoribus* tribuit, & *instrument. pacis Osnabrug.* articul. V. §. 18. & 26. in *collect. R. I.* part. III. pag. 583. & 584. seqq.

PROBAT. XIX.

Perceptiones Regum Francorum primæ stirpis erant dona sub inspectione domesticorum a procuratoribus multiplicata, Emolumenta a prædis, tributis, poenis. BALUZII *Capitular.* T. I. col. 27., 63., 89., 114., & 252. seq. *Teloneis*, *Banno regio*, MIRAEI T. I. libr. II. *dipl. Belg.* cap. I. pag. 241. ac *Fisco*.

PROBAT. XX.

Apud Romanos postquam Imperatores rerum potiti sunt, fiscus ærarium principis designabat, ut ab pecunia Reipublicæ discerneretur, quam ærarium tunc nominabant. *Franci Romanos* affecti hoc *fisci* singula Regum jura intelligebant, quæ eorum proventus augebant teste GREGOR. TURONENS. *oper. append.* col. 1328. in *diplomate CLODOVAEI I.* & quidquid *fisci* est nostri intra fluminum alveos. Leges
Ba-

Bajuvarior. & Ripuarior. a Dagoberto in BALUZII *Capitular.* T. I. col. 91. seq. col. 48. confirmatæ docent, illæ tit. II. cap. I. si quis contra *Ducem suum*, quem *Rex* ordinavit in provincia illa, aut populus sibi elegerit *Ducem*, de morte ejus consiliatus fuerit, & exinde probatus negare non potest, in *Ducis* sit potestate homo ille & vita illius, & res ejus infiscentur in publico, tit. XIV. Cap. IX. quod si maritus & mulier sine hærede mortui fuerint, & nullus usque ad septimum Gradum de propinquis & quibuscunque parentibus invenitur, tunc illas res *fiscus* adquirat, hæ: titul. LXIX. 1. si quis homo Regi infidelis extiterit, de vita componat, & omnes ejus res *Fisco* censeantur. *Dagobertus* privilegia *cænobii S. Dionysii a. 630.* declarando ap. MIRAEI T. I. *oper. dipl. libr. 2. cap. 1. dipl. belg. pag. 241.* ait: omnia ex omnibus quidquam ad partem nostram, vel *Fisco publico* de ipso mercado ex ipsa mercimonia exactare potuerit, pars *S. Dionysii* vel sui agentes in perpetuo habeant, per hanc nostram indulgentiam & auctoritatem, hinc vix non in singulis diplomatibus, queis Ecclesiis aliisve peculiares immunitates exhibentur formulæ occurrunt, quicquid ad *fiscum* pertinebat, undecunque illud *Fiscus* exigere poterat, vel quicquid in *Domini-cum Fiscum* in Vadiis aut Fredis, sive justitiis legalibus redigi potest, seu cæteris utensilibus a prædecessoribus nostris *Regibus* videlicet vel *Imperatoribus* illuc traditis, quæ Regum exactores in eorum utilitatem unquam poscere solebant. - SCHANNAT *Hist. Episcopat. Wormat. T. II. Cod. probat. nro. I, V., VI. in diplomatibus CAROLI M., LUDOVICI I., LOTHARII I., ac LUDOVICI II. a. 798., 830., 856. pag. 1. & 5. seq.* - CAROLI Calvi in BALUZII *Capitular. T. II. col. 1499. in append. actor. veter. ac LUDOVICI III. a. 904. Chron. Reginon libr. 2. - Chron. Gottwicens. T. I. libr. 2. pag. 315.* hanc materiam illustrat ex CONRADO Abbate *Ursperg. ad a. 1119.* quapropter ait: (HENRICUS V.) totius Regni Sacerdotum atque Procerum Nuntiis compulsus, generalem fieri apud *Triburiam* conventum, assensit; ubi de omnibus, quæ sibi met imponerentur, juxta senatus consultum se satisfacturum spondit: quo scilicet conventu *Rhenanis* in *partibus* habito, tamen adversariorum, quam amicorum Imperator concorditer usus consilio, unicuique per totum Regnum suis rebus spoliato propria concedi præcepit, cunctaque Regum antiquorum fiscalia suam in ditionem interim recepit. Potestatem HENRICI V. in omnibus supremam & quasi illimitatam fuisse comprobant ea, quæ ipsi de Regno sibi vectigali faciendo objecta fuerunt. - PEZ script. *Austr. T. I. Anonym. Leobiens. Chron. col. 841. MCCLXXVIII.* RUDOLPHUS *Rex* venit in *Spirensium* Civitatem, ubi convocatis Nobilibus præcipit, ut ea, quæ ad Imperium spectant, abducta & sublata indebite, non differant resignare. Quidam metuentes regiam minationem, quæ possederant, reddiderunt; alii vero compulsi, simili modo, quæ sibi usurpaverant, *Regii fisci procuratoribus* obtulerunt dona teste LAMBECIO in *comment. biblioth. Cæsar. pag. 345.* de LUDOVICO Pio ex *codic. mscpt. cui BOUQUET in script. Gall. & Franc. T. VI. dona annualia more solito suscipiens pag. 43. not. 1. favent. pag. 188. ex annal. EGINHARDI de gest. Ludov. pii a. 827. - pag. 190. ad ann. 829. pag. 194. a. 832. ex annal. Bertinian. - MIRAEI T. I. libr. 2. dipl. Belg. Cap. XXII. pag. 252. - CONRADUS seu CHUNO Lotharingæ Dux*

ab OTTONE I. Imp. a. 944. creatus, ejusdem filiam *Luidgardem* a. 946. duxit uxorem, quæ a. 953. obiit; cui accessit CALMET *Hist. Lothar.* libr. 18. T. II. col. 4. not. b. VITIKIND defuncto OTTONE *Lothariorum præside* ac Regis Nepote ex Gerberga, Henrico Impubere, *Ducatus regionis* conceditur a. 944. vel 945. id. *auſt.* col. 19. CONRADUS *Dux Lotharingiæ* propter Rebellionem LANDULPHI, vel LUDOLVI OTTONIS I. filii, cui favet, perdidit *Ducatum*, quem BRUNO frater OTTONIS accepit, hinc ille *Hungaros* vocavit in *Lotharingiam* socios belli contra OTTONEM, col. 14. not. p. FLODOARDUS ad a. 954. - LOTHARIUS II. a. 1131. ap. SCHATEN pag. 727. Conſanguineum ſuum *Hermannum Wirceburgensem Comitem* ob necem *Burchardi, Locheimii* proſcripſit Comitatuque privavit. - FRIDERICI I. diploma de a. 1155. in MURATORII *antiq. Ital.* T. II. col. 591. ſeq. *Differt. 27. de Moneta, ſive jure condendi nummos*, ubi FRIDERICUS I. Imp. *Mediolanenses*, quod *Novocomum & Laudam* deſtruxerint, imperiali Banno ſubjicit, *Moneta, teloneo, diſtrictu, & omnibus Regalibus* privat; & jus cudendæ Monetæ in *Cremonenses* transfert. reliq. - Aliud de a. 1180. ap. SCHATEN pag. 850. ubi *Henricum Leonem* proſcripſit, ac *Ducatu Baviariæ* privavit. - Sic RUDOLPHUS I. a. 1282. proſcripſit per ſententiam Principum & Nobilium *Guidonem Flandriæ Comitem*. MARTENE *Theſ. nov. anectod.* T. I. col. 1185. ſeq. - His adjungere præſtat *Judæos*, qui in *Cenſum Auguſtorum* veniebant. OEFELII *ſcript. Boicar.* T. I. pag. 742. ex autogr. BERTOLDI de *Tuttlingen diplomatar. Ludovici Bavar.* a. 1322. *Dominus Rex* deputavit *Burggravio de Nurnberch ſeptingentas libras Hallenſes de Steura Judæorum Herbipolenſium* pag. 744. a. 1323. JUDEUS LIBERMANN DE BRINTZ ſervit *Domino Regi a Feſto Georgii* pro ſe & ſuis pueris ad *unum annum*, pag. 755. a. 1326. *Dominus Rex* promittit, quod ſtrenui viri *Erwicus, & frater ſuus dicti GUZZEN* poſſunt colligere *Judæos* in foro ſuo *Leypheim* uſque ad revocationem ſuam. - *Collect. R. I. part. 1. pag. 63. Aurea Bulla cap. IX. §. 2.* nec non *Judæos* habere, *principibus Electoribus* ſanxit; ALBERTUS Imp. a. 1438. *Judæis comitiis Norimbergenſibus* intereſſe præcipit ad ſolvendas collectiones, queis ex antiqua Imperii conſuetudine obnoxii erant. WENCKER *apparat. Archivor.* nro. LXIII. * pag. 337. ſeq. ex quo *inſtrum. pacis Oſnabrug. collect. R. I. part. III. pag. 590. articul. VIII. §. 2.* Gaudeant omnibus Imperii ſtatibus ſuperioritatem territorialem decrevit, *Regalia in genere continentem*. - AUGUSTI etiam ex *Civitatibus Imperialibus* ſua hauriebant. OEFELII *ſcript. Boic.* pag. 742. a. 1322. *Rex* deputavit nobilibus viris CHUNRADO, GOTFRIDO, & LUDEVICO de *Hohenloch de prima ſteura in Rotenburc & Civium & Judæorum mille & quingentas libras Hallenſes*, quas ipſi tenentur in debitis Regiis pag. 744. *Rex* permutavit nobilibus viris - *Comitibus mille marcas Argenti & pro quingentis ex his, obligat eis officium Scultetatus in Northuſen, Theloneum, munera, & alia jura ibidem; Judæis ſibi reſervatis.* Ex fatiſ perceptionibus in quibusdam Imperii civitatibus *Steura* ſuperſunt, quarum uſum ex poſſeſſione cenſendum eſſe Analogia juris ſubminiſtrat. Verum *Imperii Vicarii* eaſdem vix percipient, ex quo libertas naturalis omne genus obligationis excludit. *Fiscus Imperialis olim potentiffimus reſtrictam hodie refert indolem, quod ea re Capitulat.*
I
Caſar.

Cæsar. articul. XXI. §. 2., 3., & 4. Feuda vel Allodia in territoriis statuum Imperii legitimæ privationi obnoxia his assignavit, folique AUGUSTO art. XI. §. 10., 11. & 12. Feuda Imperii aperta, salvis genuinis expectativis, reliquisque juribus, ad constituendum Imperatoris patrimonium destinavit. - Quoad usum vocis Fisci antiquum differuit Lexiographus non satis commendandus DU CANGIUS in suo glossar. med. & inf. latinit. T. II. part. I. col. m. 285. seqq. -

PROBAT. XXI.

Capitulat. Cæsar. artic. XI. §. 4. Feuda coram throno Cæsareo infeudari solita excipit, hinc ea comitum, prælatorumque Imperii Vicariis Imperii non licet inficiari, quos judicium Imperiale aulicum ex observantia Imperii investire solet; neque investituram coram Vicariis factam. Capit. Cæsar. artic. XI. §. 6. reportare fas est. Naturam Feudi singulis Vasallis Fidelitatis juramentum imponere, immunitatemque ab asseverante probandam esse nemo abnuet; ex quo igitur omnes Imperii status ejusdem Vasalli sunt, hoc præstare necesse erit, cujus vestigium præ reliquis Augustis FRIDERICUS I., ac RUDOLPHUS I. perhibent, quod supra jam probavimus. - Laudari merentur Duumvirorum eruditorum Dissertationes in JENICHEN Thesaur. jur. Feud. T. I. quarum una cap. VI. sect. VII. c. GIESÆ WEISBACH dissert. de jure vicariorum, Imperii cognoscendi de causis feudorum Imperii Regalium pag. 847. usque 868. & altera d. HENR. GOTTL. FRANKII prolus. academ. de jur. Vicar. imp. de feudis imperio apertis disponendi pag. 869. usque 881. - MICH. HENR. GRIBNERI select. opuscul. jur. publ. T. II. sect. I. de juribus Vicar. Imper. illis inprimis, quæ perperam a nonnullis in dubium vocantur pag. 1. usque 68. sect. II. ubi de primariis precibus vicar. imp. agit pag. 105. usque 137., specileg. observat. miscellaneæ., ap. cit. auct. T. II. sect. IV. pag. 190. usque 204. seq. ubi strenue jura Saxonica defendit, sed multa erronea ratione palatinatus ad Rhenum statuit. - CHRIST. WILDVOGELII dissert. de unione Electorali in selectis de unionibus Electorum. Cap. III. §. 48. pag. 66. seqq.

PROBAT. XXII.

MAR. equum ac SCHALK servum significare, denique MARSCHALLUS equis præfuisse omnibus constat, neque diffitendum est, Francos ex gentilitio more delectatione equitandi ductos, ac OTTONE I. coronato SIGEFRIIDUM optimum Saxonem supremum militiæ præfectum fuisse, alibi uberius explicavimus.

PROBAT. XXIII.

Saxonia olim Ostfaliam ac Westfaliam utraque vero latas complectebatur provincias, in has erga jus Saxonicum penetrabat. - cfr. dissert. de terris juris Saxonici MICH. HENR. GRIBNERI select. opuscul. jur. publ. T. II. sect. 3. pag. 137. usque 189.

§. XV.

Ex variis supra adductis diplomatibus ac chartis constat, *Reges Imperatoresve* imitando antiquissimam *Germaniæ* indolem teste *Tacito* nullum *Negotium* publicum alicujus momenti, solos egisse, sed, ut ajebant, *procerum, Optimatum, meliorum Francorum, Suorumve Fidelium* utriusque ordinis consilium, populique consensum adhibuisse. Eorum dignitates, Magistratus, ac officia vix non a Regnantium arbitrio dependebant, licet Regni conditio, ejusque vicissitudines non solum aliam formam induxerit, sed etiam diversis nominibus eandem dignitatem officiumve appellare consueverit; sic togatam *Archicancellariorum* prærogativam, tanquam primariam historiæ Monumenta ac annales commendant, & in bello dignitatem *Ducis, Marchionis*, aliasque dignitates jam satis ab eruditis ventilatas. Præcipua hæc eminentia genuinum Status Imperii Characterem refert, scilicet eum, qui *voto & sessione in comitiis* gaudet, atque *superioritatem territorialem* adeo Stabilivit, ut ea fruens ex dicto fulcro inviolabili *articul. XVII. instr. pac. Osnabrug.* in proprio territorio leges condere, Magistratus creare, milites legere, munimentis ac quavis ratione securitati publicæ consulere, nundinas, artes ac opificia instituere, universæ politiæ optime providere, a subditis homagium poscere, iisque tributa indicere, Judæos assumere, atque omnia pro salute Reipublicæ peragere valeat, queis dicta *superioritas territorialis* absolvitur, nisi Imperii universa salus, ejus augustissimi capitis Majestas, aut obligatio cuivis Imperii Statui propria lædatur. (1) Inter effectus ejusdem, quos tantum delibare præstat, præ cæteris elucet jus *reformandi*, quod utroque solemni fœdere originem debet; hujus indagationi ingenere præmittendum esse reor quod neutra pax fidei dogmata definiat, sed indolem amicæ consuetudinis Catholicorum vel antiquæ Religionis cum novæ asseclis præcipiat, scilicet in prima cum Augustanæ confessioni addictis, ac in secunda cum Reformatis *artic. VII. instr. pac. Osnabrug. §. 1.*, cujus *§. 2.* tamen Statuat: *sed præter Religiones supra nominatas nulla alia in Sacro Romano Imperio recipiatur vel tolleretur.* Queis receptis duabus Religionibus majora jura ac privilegia deferri nequeant, nisi in uno duorum feudorum expressa inveniantur, quæ enim a transigentibus Statuta vel mutata non sunt, sine dubio antiquam retinent rationem. Hinc *pax Religiosa* tempore prior in iis, queis *Westphalica* posterior non derogavit, *art. V. §. 1.* salva manet, atque duæ, quemadmodum amica Eorum conspiratio, quorum intererat, easdem erexit, horum concordii voluntate mutari vel prorsus tolli valent; qua norma robur pacis subsequutæ vel legis Imperii posterioris nititur, donec per Dei gratiam de Religione ipsa convenerit, velut *artic. V. §. 31. instr. pac. Osnabrug. ait:*

Donec de Religione Christiana vel universaliter vel inter Status immediatos, eorumque subditos mutuo consensu aliter erit conventum. Neque æqualitas in priori §. inter tres Religiones Stabilita, antiquitati Catholicæ, ejus juribus ac privilegiis, causa solos Catholicos tangente unquam derogavit, quoniam hi ante & post hanc pacem summa conspiratione Religionis inter se gaudent, neque receptionem duarum recentium Religionum, nec earum modum ferro & sanguine introductum, neque novam illarum indolem diversam efficere valet, cui sententiæ ipsa legis verba ibidem favent: sit æqualitas exacta mutuaque, quatenus formæ reipublicæ, constitutionibus Imperii, & præsentì conventioni conformis est.

Juris reformandi naturam rimando expediet ad indolem juris circa sacra usque ad religionis dissensionem in Imperio vigentem reverti, qua sopita pax Religiosa (oder Abschied des Reichstags zu Augsburg. 1555.) Collect. R. I. part. III. pag. 18. §. 20. Statuit: So soll die geistliche Jurisdiction — wider der augspurgischen confessions Verwandten Religion, Glauben, Bestellung der Ministerien, Kirchengebrauchen, Ordnungen und Ceremonien, so sie uffgericht, oder uffrichten mæchten, bis zu endlicher Vergleichung der Religion nicht exercirt, gebraucht, oder geübt werden. Arctos hos fines operumpentis belli pax Osnabrugensis extendit, ac artic. V. §. 30. cavit: cum ejusmodi Statibus immediatis cum jure territorii & superioritatis ex communi per totum Imperium hætenus usitata praxi, etiam jus reformandi exercitium Religionis competat - nullique Statui immediato jus, quod ipsi ratione territorii & superioritatis in negotio religionis competit impediri oportere. §. 39. Quamvis Cæsareæ Majest. jus reformandi exercitium Religionis non minus, quam aliis Regibus & Principibus competat. §. 48. Jus Diæcesanum & tota jurisdictio Ecclesiastica cum omnibus suis speciebus contra Augustanæ confessionis Electores Principes, Status, (comprehensa libera imperii nobilitate) eorumque subditos tam inter Catholicos & Augustanæ confessionis addictos, quam inter ipsos solos Augustanæ Confessionis Status, usque ad Compositionem christianam dissidii Religionis suspensa esto, & intra terminos territorii cujusque jus Diæcesanum & jurisdictio Ecclesiastica se continueat. Art. VIII. §. 1. Omnes & singuli Electores, Principes, & Status Imperii Romani in antiquis suis juribus, prærogativis, libertate & privilegiis, libero juris territorialis tam in ecclesiasticis, quam in politicis exercitio, ditionibus, Regalibus, horumque omni possessione, vigore hujus transactionis ita Stabiliti firmatique sunt, ut a nullo unquam sub quocunque prætextu de facto turbari vel possint, vel debeant. Præcedens §. 27. artic. V. ait: Domino quidem directo liberum esse debet in hujusmodi terras oppignoratas ad se reversas suæ Religionis exercitium publice introducere, incolæ tamen & subditi migrare, aut suam, quam sub priori possessore hujusmodi terrarum oppigno-

ratarum amplexi fuerant, Religionem deferere non cogantur, de publico vero suæ Religionis exercitio inter ipsos & reluentem Dominum directum transigatur.

Res ipsa loquitur, Domino reluenti jus reformandi ac facultatem in terris ad se reversis suæ Religionis exercitium introducendi quidem concessum esse; verum, ex quo *pax Religiosa* §. 24. Subditis a Religione Domini sui territorialis alienis unicum jus emigrandi indulserat, in hoc §. præcipitur, quod subditi migrare, aut Religionem diversam deferere non cogantur, de publico tamen ejus exercitio amicam Domini voluntatem implorare iis necesse sit; ad recentem in *pax Westphalica* definitam igitur juris reformandi normam, fontem, sedem, rationem, ac complexum intelligendum, norma ejusdem in §. 30. nullum Imperii Statum excludit, cum ejusmodi Statibus immediatis etiam jus reformandi exercitium Religionis competat, Originem ex communi per totum Imperium hætenus usitata praxi derivat, ac in jure territoriali unicum ejusdem fundamentum Collocat, quoniam §. 43. possessio dicti juris licet controversi, neutiquam vero §. 42. sola qualitas feudalis, nec §. 44. criminalis jurisdictio aliave ibi recensita jura sufficiunt; obtinet vero teste §. 48. inter Catholicos & Augustanæ Confessionis addictos, vel hos solos; ergo apud unicos Catholicos ex dicta ratione perfectæ inter hos Religionis concordie nullo tempore vigere valet, denique comprehendit liberam potestatem Exercitium Religionis articul. VII. §. 2. definitæ Statuendi, definiendi, mutandi vel abolendi, aut religionem introducendi, priore vel prorsus sive partim retenta, aut plane abrogata; hinc Statui Catholico integrum est, *simultaneum* quovis modo introducere, quæ facultas ex restricto jure reformandi articul. VII. §. 1. inter solos protestantes Status elucet, observata tamen exceptione, quam articul. V. §. 31. 32. ac 36. suppeditant. Hoc tamen non obstante, Statuum Catholicorum Landsassii, Vasalli, & subditi cujuscunque generis, qui sive publicum sive privatum August. confess. Exercitium Anno 1624. quacunque anni parte, sine certo pacto aut privilegio, sine longo usu, sine sola denique Observantia dicti Anni habuerint, retineant id etiam imposterum una cum annexis, quatenus illa dicta anno exercuerunt, aut exercita fuisse probare poterunt: turbati aut quocunque modo destituti vero, sine ulla exceptione in eum, quo Anno 1624. fuerunt, Statum plenarie restituantur. Idemque observatur ratione subditorum catholicorum August. Confessionis Statuum, ubi dicto anno 1624. usum & exercitium catholicæ Religionis publicum aut privatum habuerunt. Quod si vero subditus, qui nec publicum nec privatum suæ Religionis exercitium anno millesimo sexcentesimo vicesimo quarto habuit, vel etiam, qui post publicatam pacem, Religionem mutabit, sua sponte emigrare voluerit, aut a territorii Domino jussus fuerit, liberum ei sit, aut retentis bonis, aut alienatis discedere. Præfatum §. 30.

apertam regulam esse apparet non tantum ex integra ejusdem serie jus reformandi definiente ac sine minimum ejus impedimentum prohibente, sed etiam ex sequentis §. 31. initio, hoc tamen non obstante, quæ verba exceptionem a Statuta norma indicant, denique ex injuncta subditis probatione Religionis exercitii publici vel privati, quoniam eum, qui in regula se fundat, nulla probatione indigere, sed hoc onus exceptionem alleganti esse nemo diffitebitur; quam evidentiam art. VIII. §. 1. confirmat: *Omnes status Imperii Romani in libero juris territorialis tam in Ecclesiasticis, quam in Politicis exercitio ita Stabiliti firmatique sunt, ut a nullo unquam sub quocunque pretextu de facto turbari possint vel debeant.* Quis salva hac lege apertissima licentiam turbandi proprium Dominum in libero juris territorialis in ecclesiasticis exercitio subditis, qui eidem fide homagii obnoxii sunt, tribuere auderet? Nonne hi ausus temerarii superioritatem territorialem existimarent? Quam *Pax Westphalica* vix non in omnibus articulis præcipua Sanctimonia munivit; qua ratione ipsi paci publicæ consultum esset, si subditi omne obedientiæ jugum excutere, ac contra manifestas Pacis Westphaliæ tabulas Domino territoriali regulam præscribere valerent? (2) Omnibus liquet publicum, privatumque Religionis exercitium requirere personam ecclesiasticam vel ad officium divinum destinatam, illudque in templis vel ædibus publicis pulsu campanarum, solemni liturgia, ac reliquis hoc in ædibus privatis vel templo sine campanarum pulsu, domesticum vero absque dicta persona domi peragi, atque ultimum subditis nullum Religionis exercitium, sed libertatem emigrandi articul. V. §. 36. conciliare, cui §. 37. spatium sufficiens indulget; §. 35. vero imperat, neminem subditorum ob Religionem despiciatui habere, nec a mercatorum, opificum, tribunumque communione, hæreditatibus, aliisque juribus, multo minus publicis Cæmeteriis, honoreve sepulturæ arcere; hinc mireris jureconsultos quosdam protestantes, qui contrariam sententiam fovere non reformidant, ac Catholicos, qui in dicto anno decretorio publicum Religionis exercitum in civitate Imperii immediata August. Confessionis habuerunt, illudque continuant, ab opificiis excludendos esse tuentur, si catholici eo anno in nulla possessione eorum fuerint, licet tanta *Pacis Westphaliæ* evidentia eis obloquatur, quæ præfatum annum ad opificia, reliquaque jura §. 35. tradendum esse nusquam definit, sed illum in publico vel privato Religionis exercitio integrum unice assumit, ac in possessione bonorum ecclesiasticorum ad ejusdem primam Januarii distincte restringit. §. 46., 47., 48., utraque vero determinatio definitarum causarum extensionem ab iis, quæ in §. 35. recensentur plane alienam nullo tempore admittit, quoniam §. 50. ibidem Statuit: *utriusque religionis magistratus severe & rigoroſe prohibeat, ne quisquam publice privatimve concionando, docendo, disputando, scribendo, consulendo, Transactionem Passaviensem, Pacem religiosam, vel hanc inprimis sive declarationem, sive transactionem uspiam im-*

pugnet, dubiam faciat, aut assertiones contrarias inde deducere conetur. Quæ dispositio etiam certæ administrationem religionis necessariæ ætati refragatur, quam protestantium scriptores requirant, sed in nullo dictarum transactionum loco præscribitur, licet in negotio tanti momenti planum rationis usum adesse debere nemo diffiteri valeat; queis omnibus accedit, quod commemorati art. V. principium versa inter Status Imperii gravamina sequente ratione transacta fuisse patefaciat, ac inter hanc §. 35. de nulla religione in articulo VII. §. 2. expressa ab opificiis cæterisque prolatis juribus excludenda speciatim disponat, a qua solemnī lege post tantum annorum spatium recedere, vel annos ad amplectendam Religionem præscribere, de quibus altum in tota pace silentium est, sicque novam legem proponere nemini conceditur, atque a privatorum licentia plane abhorret, quia sola auctoritas condendæ vel declarandæ legis Imperii a comitali liberoque omnium Imperii Statuum suffragio dependet artic. VIII. §. 1 & 2. Ex quo *aurea Bulla* de successionē Principum Cap. VII. §. 2. *Colect. R. I. part. I. pag. 60. definit: Statuimus - ut postquam iidem Principes Electores seculares, & eorum quilibet esse desierit, jus, vox, & potestas electionis hujusmodi ad filium suum primogenitum, legitimum laicum; illo vero non exstante, ad ejusdem primogeniti primogenitum similiter laicum libere & sine contradictione cujuspiam devolvatur.* Praxis Imperii invaluit, ut, licet Principis dignitas personalis sit, exercitium juris ac voti in Comitibus Imperii in ipso principatu sive terris Principis resideat, ac orta ea re controversia earundem possessor dicto exercitio gaudeat, quemadmodum art. V. §. 42. *I. P. O.* jus reformandi ex jure territoriali ac Imperii praxi derivatum illius possessori tribuit; peculiarem tamen exceptionem apud eos Status Imperii statuere fas est, qui per injuriam temporum territoria amisere, quin iis exercitium voti ac sessionis in Comitibus hodie denegetur, quales inter alios sunt Principes *Episcopi Brixienfis*, ac *Tridentinus*, cui *Imperator Adolphus Idibus Novembris anno MCCXCVI.* regalia in feudum concessit, quod *Diploma UGHELLI in Italia Sacra T. V. p. 623. recitat.* Neque dubitare licet, quin dictum exercitium in feudo juris Imperii consistere valeat, cujus *introductio principis de Taxis a. MDCCCLIV.* in collegio principum Imperii facta fidem edit manifestam.

Ad jura superioritatis territorialis etiam refertur (3) *Homagium Statibus Imperii ab Eorum subditis hodie præstandum*, cujus vestigium *BALUZII Capitul. T. II. in MARCULFI formulis libr. I. col. 396. seqq. exhibet: ut leudes amio promittantur Regi XL. &* ut totum præteream locum, *leudes isti erant Regis fideles.* (4) licet igitur hæc formula solum fidelitatis juramentum commemoret, sicque ad Vasallos pertinere videatur; quoniam vero *omnes pagenses* sive in pagis habitantes, ac reliqua natio ad id exequendum divincta, sed hæc universa pro Vasallis non censenda erat; ex his conficitur, dictum juramentum etiam

etiam illud subjectionis involvisse, ac differentiam inter utrumque posteriori ævo ortam, priusque solis Vasallis, posterius vero subditis mansisse, cui Chronicon Gottwicense (5) favet, hoc tamen omisso, eorum durat obligatio, observandi leges iis præscriptas, quæ Dominus territorialis jus Romanum restringere, mutare, aut tollere, aliasque condere pollet, dummodo forma Imperii publica, ejusdem leges, observantia, ac Fides *summo* AUGUSTO debita non offendatur, observantia vel pacta pecuniaria cum aliis statibus Imperii, vel provincialibus, aut subditis inita potestatem hanc leges ferendi, vel aliam Domino territoriali propriam diminuire quidem valent, verum eam superioritatem territorialem illi plane adimere, quam leges Imperii singulis ejusdem Statibus largiuntur, neutiquam licet, cui artic. VIII. §. 1. I. P. O. suffragatur, qui singulos Imperii Status in libero juris territorialis tam in ecclesiasticis, quam in politicis exercitio confirmat, omnemque turbationem severissime prohibet. Hinc palam est, quod omnis superioritas territorialis vel integrum jus reformandi ex illa emanans nulli Imperii Statui quovis modo tolli queat, quoniam ejusmodi paciscentes vel sunt Imperantes, aut Status Imperii, sive subditi, ad quos, licet salvis privilegiis, etiam Status provinciales referendos esse universa Imperii observantia uno loquitur ore; Primi leges Imperii infringere non valent, quæ, nisi omnium, quorum interest, accedente contraria voluntate, stabiles permanent, ac quamvis viam facti præcludunt, neque pars contrahens Status Imperii ad illicita se obligandi ulla gaudet facultate, ad quæ omnia facta legibus apertissimis adversa pertinent, sicque talis conventio ex utraque parte corrumpitur; secundis vel Statibus Imperii Fidem eorum datam nunquam violare permissum est, quæ completam ejusdem legum publicarum Executionem continet; tertios denique sive subditos, qui hi simul Imperii sunt, ex innata eorum indole singulas illius leges exacte observare oportet.

Hac occasione potestatem supremi in Imperio judicis Imperatori propriam paucis delibare, ac in diffuso hoc negotio tres tantum causas, nempe ecclesiasticas, matrimonii, ac delicti attingere præstat, feudales peculiari huic juri reservando. (6) Reges ac Imperatores Catholicos causas ecclesiasticas, nisi ad jus circa sacra pertinerent, judicio ecclesiæ, si de jure ipso controversia esset, reliquisse jam uberius differui, quæ salvo *capitulationis Cæsareæ* art. XV. §. 5. eidem hodierno die illæse permanent; sed ex quo jurisdictionem catholicorum ecclesiasticam, *Pace Religiosa*, ac *Westphalica*, quoad Status Imperii protestantes suspensam esse prolatae utriusque fœderis constitutiones satis declarant. Hinc emergit quæstio; cujus jurisdictioni hi posteriores in fatis causis hoc tempore subsint? *Summo Imperatori* (7) universa Imperii indoles, observantia, ac omnes leges apprime favent, quoniam *Augustissimus* supremum Imperii Caput est, Status vero Imperii eminentissima ejusdem mem.

membra conficiunt; hinc jurisdictionem in omnibus procerum causis, præter eas soli Ecclesiæ definitioni subjectas, dictis Regibus ac Imperatoribus competiisse antiquæ leges, Capitularia, Diplomata, ac Chartæ testantur, quam vel ipsi, aut plurimum eorum *Duces*, *Comites*, sive *Missi* exercebant, cujus indolis causas protestantium ecclesiasticas, quæ ex nominatis fœderibus, ob suspensam Catholicorum ecclesiasticam jurisdictionem aliam plane faciem proferunt, præfato Imperii capiti subjecta esse oportet, nisi Status Imperii protestantes huic æquales extollere, naturam membrorum prorsus extinguere, ac omnem subjectionem extirpare velis; queis prospicuis argumentis summa duo Imperii tribunalia subministrant, quæ nomine *Augustissimi* in omnibus Statuum Imperii controversiis judicant, eisque ecclesiasticas protestantium ideo adungere necesse est, quia nulla exceptione legibus Imperii publicis suffulta gaudent, nisi denuo similem supremis judiciis jurisdictionem cuivis eorum adscribas; neque ab hac indole causæ protestantium recedunt, queis de contrahendo, vel dissolvendo Matrimonio quæstio movetur, quoniam in his catholicorum jurisdictionem ecclesiasticam fata ratione renuunt, sicque ex adductis momentis eandem Imperatoris, summorumque Imperii judiciorum admittere tenentur, de queis omnibus decidendis protestantium ecclesiasticis ac matrimonii causis *consiliarius Imperii aulicus ab Andlern* T. II. *Corpor. constit. imper. a. 1704. edit. voc. Abbas* pag. 123. ait: *Consilium Imperiale aulicum & Camera Cæsarea* in notoria & quotidiana sunt possessione, facto, nullitate vel vitiis modi procedendi catholici Status Imperii decisionem dictorum judiciorum heic non aspernentur. (8) In causis delicti quædam memoratu digna sufficiunt exempla, uti illa *THASSILONIS*, & *REGIS BERNHARDI*, qui *judicio Francorum capitali sententia* condemnati sunt, ac innumera alia, quæ hic adducere supervacaneum erit. Præsentem declarationis modum in *Bannum Imperii capitulationis Cæsarea* artic. XX. §. I. ac sequentes plane alium præscribunt.

Quemadmodum leges a Statibus Imperii ferendæ dictos limites excedere nequeunt, eandem rationem eorum bella, fœdera, munimenta, lectionem militum, illisve concessam licentiam aliis militandi habere, scilicet Majestati Imperatoris salutique imperii nullo modo adversari convenit, Repressalia vero inter eosdem plane prohibita esse horum ipsa indoles docet, queis justitia non favet, nisi super injuria non levi illata, mota quidem querela sed nulla satisfactio secuta fuerit, ejusque spem defectus judicis utrinque superioris inanem efficiat. Quoniam igitur *Imperator* supremus omnium Imperii Statuum judex communis est, hinc apud *Augustissimum* Imperiique Architribunalia reparationem perpeffi damni quemvis gravatum quærere præstat, ex quo artic. XVII. §. 7. I. P. O. præcipit. *Et nulli omnino Statuum Imperii liceat jus suum vi vel armis persequi, sed siquid controversiæ, sive jam exor-*

tum sit, sive posthac inciderit, unusquisque jure experiatur, secus faciens reus sit fractæ pacis. Neque §. 5. & 6. hujus articuli in causis gravaminum Religionis aliam normam statuunt, sed omnes *Pacis Westphalicæ* consortes ad eam tuendam obstringunt, ac quamvis Læsionem amicabili compositioni vel juris disceptationi committunt, denique neutro horum modorum intra tres annos sufficiente ad repellendam injuriam arma demum licere statuunt. Quamquam defectum dictorum gravaminum gravissime exhibeat moderni *supremi Imperatoris JOSEPHI II.* rescriptum ad Commissionem principalem Cæsar. in Comitibus datum *Viennæ 8. Junii 1769.* ubi inter alia hæc leguntur: *Nach Antritt der Kayserl. Regierung unsers Herrn Vatters Majestæt haben die der A. C. verwandten Ständen die fernere Schreiben vom 3 August. 1746., 14 Juli 1748 und 15 Juli 1752. ergehen lassen, deren sie nun wiederum in dem neuerlichen Schreiben als unerledigt Erwähnung thun: da aber das Reichshofrathlich zum öffentlichen Anschlag mithin zu jedermanns Wissenschaft kommende protocoll beweiset, wie im Jahr 1761. mehrere Tage hindurch über alle der Zeit vorhandene sowohl allgemeine der protestantischen Reichsstände, als besondere einzelner Partheyen Religionsbeschwerden im Reichshofrath referiret, darauf den 8 Juli besagten Jahrs eine umständliche gerichtliche Verbescheidung ergangen, besonders aber gleich im Anfang membro Imo. der A. C. verwandten Stände litteræ intercessionales d. 31 Jan. 1743., 15 Jan. 1744., 3 Aug. 1746., 14 Juli 1748., und 15 Jul. 1752. namentlich einverleibt worden zu jedermanns öffentlichen Ueberzeugung, daß über sothane Schreiben die ordentliche gerichtliche Erkenntnis und darauf wegen jeden gravaminis die speciale Verbescheidung ergangen ist: darüber ergeht der protocoll Extract, und Reichshofrathliches conclusum seines ganzen Inhalts nro. 1. hiebei, und wir lassen der ganzen Welt auch selbst den Gesandtschaften der A. C. verwandten Stände die Beurtheilung übrig, wie bey solchem Vorgang die in letzterem ihren Vorstellungsschreiben beschene Beschwerdführung des auf die Keyser und Reichsgerichte schiebenden Justizverzug möge gerechtfertiget, und den klagenden Partheyen in diesem Theil ein Gehör und Anhang können gegeben werden, da in jetztgedachtem Reichshofrathlichen concluso jeglichem Kläger namentlich der Weg Rechts eröffnet, das rechtliche Gehör zugesagt, und selbe solchen einzuschlagen angewiesen, all solches hingegen mit einer nur verstellten seyn kennenden, den Theilhabern aber zur eigenen Schuld gereichenden unwissenheit nicht ist befolgt worden... und gleichwie damahlen beim Reichshofrath in dem vorhin im Jahr 1761. oberwähnter massen alle Religionsbeschwerden vorbeschieden waren, keine Religionsfache in Betreibung weder zur Entscheidung vorhanden gewesen, also bewähret auch der von dem Kammergericht unterm 31 August. 1764. erstattete Bericht nro. 5. nebst der demselben angefügte vom Kammergericht öffentlich verkündigte gemeine Bescheid, daß auch daselbst niemand um Vornahme*
und

und Erledigung einer Religionsfache angesuchet, und deshalb von Amtswegen die Procuratores angefordert worden, die etwa deshalb zum Betrieb in Auftrag habende Religionsfachen behærig anzuzeigen.

Antequam licentiam cujusvis Imperii Status assumendi Judæos ex genuino fonte deducam, neminem pœnitebit, aliqua de ævo *Imperatorum Francicæ Stirpis* dicere, reliqua omittendo, de quibus scripsit auctor ille Judaicus FLAVIUS JOSEPHUS in opere suo perquam erudito. Dilacerato Judæorum Regno dispersos in omnes provincias fuisse ac jamdum sub diversis habitasse nationibus, immo in ipsam *Franciam* penetrasse, docet GREGORIUS *Turonensis* in *hist. Francor.* libr. V. col. 898. CHILPERICO *Francorum Regi* a. Chr. DLXXXI. ejusmodi fuit *Judæus Priscus* nomine, qui ei ad species cœmendas familiaris erat. MONACHUS *San-Gallensis* libr. I. cap. XVIII. de *gestis CAROLI. M.* commemorat, quendam Judæum Mercatorem eidem CAROLO familiarem, qui terram repromissionis sæpius adire, & inde ad cismarinas provincias multa pretiosa & incognita solitus erat afferre. MURATORIUS in *antiq. Ital.* T. II. col. 895. dissert. 16. de *scæneratoribus Judæis* &c. Eos in Imperio se delitasse nemo diffitebitur, ex quo teste experientia Mercaturæ operam navant, ac magnas sibi solent colligere opes; hinc sub singulari *Imperatorum* titulo ac portectione fuisse ex *Augusti CAROLI IV. A. B.* Cap. IX. §. 2, *Collect. R. I.* part. I. pag. 63. conficitur, qui *Electores* eos habendi licentiam largiebatur, sine qua Imperator RUPERTUS in Constitutione sua anno MCCCCI. eosdem Camerae servos (9) appellat, dum WENKER in *apparat. & instr. archivor.* de illis pag. 337. ait: *Kayser Albrecht hat auch die Judenschaft im Reich nach Nürnberg auf diesen Tag zu kommen beschrieben, dieselbige nach dem Exempel seiner Vorfahren am Reich mit einer Schatzung zu belegen, - Theils zur kœniglichen Krœnung gen Aachen, Theils zu andern des Reichs Geschæften und Nothurft zu gebrauchen: deswegen besagt das keyserlich Befelchschreiben an die Stænde des Reichs, geben zu Wien anno 1438. Am Samstag post ascensionis Dni. Regn. Anno I. Reformatio politica de anno MDXLVIII. Titul. XX. Collect. R. I. part. II. pag. 599. statuit: Sezen, ordnen und wollen wir, dass fûrohin niemand anzunehmen oder zu halten gestattet werden soll, denn denjenigen, die von uns und dem heiligen Reich Regalia haben, oder insonderheit derhalben privilegirt seynd. Quoniam igitur Pax Westphalica omnibus Imperii Statibus superioritatem territorialem nullo tempore immutandam, sicque Regalia stabilivit; hinc cuivis eorum judæos habere, cum iisque sicut reliquis subditis agere est integrum.*

Ex indicato superioritatis territorialis complexu neutiquam conficitur, singula jura, quæ supremæ in republica potestati competunt sub illo contineri, verum ex manifesta indole *Majestatis Imperatoris* concludere licet,

quod ea jura, quæ neque Statibus Imperii sunt concessa, nec ulla Imperii observantia nituntur, huic soli inhærent, ac *Reservata* Cæsaris nuncupantur; (10) ad quæ inter alia suprema legum, belli, pacisque cura ad normam art. VIII. §. 1. & 2. *Pacis Osnabruggensis*, atque ex unico summi Imperantis fonte omnium bonorum ac honoris referas potestatem *superioris & inferioris Nobilitatis*, cujus discrimen *seculo decimo tertio* ortum omnibus liquet, titulorum, sigilli, summæ appellabilis, relinquoque prærogativas *R. I. de anno MDCLIV. §. 115. Collect. R. I. part. III. pag. 661.* Statibus Imperii conferendi, vel terras eorundem ad Ducatus, principatus, Comitatusve evehendi, quam facultatem tamen artic. I. *Capitul. Cæsar. §. 1. 6., ac 7.,* declarant, neque libero in Comitibus Imperii sessionis ac voti gaudendi exercitio assentiuntur; immo §. 8. palam facit, quod in causis Religionis, Politicæ, Justitiæ, Cameræ ac delictorum, sub quocunque prætextu contra leges Imperii, pacem, ac legitima pacta nulli Statuum Imperii in eorum territoriis aliqua creanda sit molestia; queis confit, illos Imperii Status, quorum Observantia ac Privilegia dignitates præcipuas aliis conferendi neminem latent, in hac possessione nullo modo turbandos, neque ulli denegatum esse, quod in suis conditionibus, varia judicia, collegia, academias, vel sodalitates instituat, personisque huc pertinentibus titulos ac dignitates pro rei opportunitate conferat, Doctoris tamen honores, huicque similia academiæ privilegia sine singulari *Imperatoris* concessione excipias velim, qui summi Studiorum protectoris partes in universo Imperio nunquam non exercet, ac privilegia excudendi in eodem typi quotidie impertitur, omniumque librorum censuræ saluberrimis legibus prospicit, neque præcipuam ex jure circa sacra tutelam dictorum concordatorum principum, Statutorum ac consuetudinum capitulorum immediatorum teste *capitul. Cæsar. art. XIV. §. 1.,* nec primum dominium directum in singulis feudis immediatis, nec jus decidendi controversias super dignitatibus Statuum Imperii exortas Augustissimo ejusdem capiti ac judici in dubium est vocandum. (11)

Inter jura porro *majestatica* referendum est *jus cudendæ monetæ*, proavis nostris non ignotum, uti probat Tacitus de *Moribus Germanorum* cap. V. Pecuniam probant veterem, & diu notam ferratos bigatosque. BALUZIUS in *Capitular. Regum. Franc. T. I. col. 154. seqq. 176 & 179. seqq.* meminit, PIPINUM anno *DCCXLIV. & DCCLV.* varia de *monetis capitularia* statuisse, cujus vestigium sequebatur CAROLUS M. ac LUDOVICUS pius teste *Chronico GOTTWIC. T. I. pag. 124. seqq.* in Diplomate Ludovici pii a. XX. imperii sui, id est, a. *MCCCXXX.* in *monumentis Paderbornensibus* secund. edit. pag. 131. seqq. *Corbejensi Monasterio.* Simile occurrit in Diplomate Ludovici infantis; quo Archiepiscopo Trevirensi ad petitionem Comitum GEBHARDI & CONRADI monetam Trevirensis civitatis, Telonium, omneque tributum inter
civi-

civitatem & extra per omnem *comitatum* de Monasteriis concedit. BROWER annal. Trevir. T. I. Libr. IX. Nro. 50. pag. 443. seqq. a. 861. LOTHARIUS REX Monasterio Prumiensi mercatum & monetam concedit. ECCARD in rebus Franciæ orientalis T. II. pag. 483. ubi etiam ait: observo moris adhuc fuisse, ut aurum argentumque receptum funderetur, & deinde, cum aliquid expendendum esset, monetariæ officinæ inferretur & cuderetur. Si ergo monetaria officina longius a loco, ubi pecunia solvenda erat, abesset, hoc magnum incommodum creabat in commercio. - Nummus autem hujusmodi non *Abbatis*, sed *Regis regnantis* nomen indebatur, & ii aliis regiis nummis per omnia similes erant. In averſa tamen parte nomen loci, ubi cusi fuerant, aliquando comparebat. Sic OSTRADUS, ASTRADUS, sive OFDERADUS Abbas XXXIII. S. MAXIMINI impetravit ab OTTONE III. Imperatore facultatem, faciendi *monetam*, & tenendi *Mercatum feria V.* cum Theloneo in BILlich a. D. 992. Anno regni sui IX. HONTHEIM hist. Trevir. dipl. T. I. pag. 338. & in prod. hist. Trevir. T. I. pag. 1011. seqq. ex Chron. S. MAXIMINI. Augusti a CAROLO M. usque ad HENRICUM III. anno DCCCCXCIX. una serie *monetas* diffulgarunt, licet negari nequeat, eosdem *Episcopis, Abbatibus, aliisque Proceribus, ac Civitatibus* frequentia *cudendæ Monetæ privilegia* concessisse, quorum copia unicum adhuc afferam ex codice *Laureshamensi dipl.* T. I. pag. 148. quem *Academia Electoralis scientiarum Theodoro-Palatina* laude non satis commendanda publici juris fecit. In nomine Sanctæ & individue Trinitatis. OTTO superna favente gratia Romanorum Imperator Augustus. Notum sit omnibus fidelibus nostris præsentibus atque futuris, qualiter nos Interventu Domini WERINHERI venerabilis Abbatis, *Cænobio Laureshamensi*, in quo ipsum præesse constituimus, imperiali auctoritate concessimus, atque statuimus, *ut publica fiat moneta*, cum omni utilitate sua, in loco BRUMOCGAD dicto, in *Comitatu EBERHARDI comitis*, & in pago *Helisaze*, eo tenore, ut probabiles denarii ibi fiant, & moneta semper in eodem loco habeatur ad usum S. *Laureshamensis Ecclesiæ* ejusque Rectoris. Et ut hæc traditionis perdonatio firmior permaneat, hanc paginam manu propria corroborantes sigillari jussimus. HERIBERTUS Cancellarius vice WILIGISI Archiep. recognovi. Data III. Idus Junii anno - M. indict. XIII. anno tertii OTTONIS regnantis, XVI. Imperii quinto. Actum in Castro, quod dicitur *Duellum*. - Ex dictis enim argumentis concludere fas est, quod *jus monetæ* in Imperio hodierno die sit solius *Imperatoris*, quoniam hæc prærogativa non solum summæ in republica potestati cohæret, a qua sine gravissima causa divelli nequit, verum etiam publica Imperii conditio illam *Imperatori* omni tempore salvam reliquit, cujus exercitium a CAROLO M. usque ad HENRICUM III. probat, indulgentia *Augustorum* aliis ea re facta confirmat, nulla lex Imperii adversa in medium proferri valet, sicque *verum Imperatoris re-*

servatum manet, quod sine sua singulari munificentia vel observantia nulli Imperii Statui competit, observandis tamen ex omni parte legibus Imperii.

Apud *Francos* varia *Theloneorum* eorumque vocabulorum conditio erat. Eximius rei diplomaticæ interpretator MURATORIUS in *suis antiquit. Ital.* T. II. Col. 8. seqq. (12) de aliquibus hic scitu nobis necessariis differuit. *Escaticum*, *Erbaticum*, *Glandaticum*, *Alpaticum* erant census sive dationes de pascuis ad Fiscum spectantibus solvendæ; *Terraticum* ex cultura agri alieni tot modiis tritici, hordei; *Plateaticum*, a venundare volentibus in platea, vel quicumque mercatores in mercato exponebant merces; *Pascuarium*, fuit fisco persolvendum ob animalium pasturam, in regiis nemoribus, aut census Domino sylvæ pendendus; *Agrarium* a pastoribus ob ovium pascua in agris publicis vel privatis, de navibus, *Ripaticum* solvebatur, *Transitura*, sive *Trastura*, *palifictura*, *portonaticum*, sive navium ligatura, scilicet nautis vectigal erat pendendum in certis locis, quoties transibant, aut ad ripas navem consistendi causa advehebant, ibique palas ad eam continendam figebant. In diplomate CHLODOVÆI I. de conditione COENOBII *Mitiacensis* verba sunt: *quidquid est Fisci Nostri intra fluminum alveos - possidendum præbemus absque tributis naulo & exactione*; *Thelonea* aquarum nomenque nauli iis proprium illustrant. *Arnulphus Imperator* in diplomate de a. DCCCLXXXIX. ait: qualiter ipsi (PIPINUS ac CAROLOMANNUS) - decimam tributum, quam de partibus *orientalium Francorum*, vel de *Sclavis*, ad fiscum dominicum annuatim persolvere solebant, quæ secundum illorum linguam *Steora* vel *Osterstuopha* vocatur. *act. acad. Theod. Palat.* T. IV. pag. 148. ex dicto vocabulo *Steora* originem traxisse videtur consueta hodie vox *Steuer*, *Osterstuopha* vero *tributum paschale* explicat, *Cod. Lauresh. dipl.* T. III. pag. 212. quoniam STOPHARIUS ex veteri glossario est, qui censum Regi solvit; hinc apud HUNDIN *Metrop. Salisburg.* T. I. pag. 378. in diplomate de a. 1193. *abbatiam - - - Congregationis Sanctarum Monialium - - - Cuno universis pertinentiis suis videlicet cum advocatia, servitio, Regio subsidio, sive supplemento seu steura, quod in vulgari Kunigsteuer dicitur - - - donavimus & confirmavimus.* Neque reticendum erit apud *Murator. Antiq. Ital.* T. I. col. 809. in dissert 14 de *servis ac hominibus de Masnada Boatiam tributum* indicare, ac T. IV. col. 109. cap. CCXXXVI. *seculo XIII. in excerptis ex Chronico Jordani Regem Franciæ propter Guerras gravem exactionem pecuniariam de Sæcularibus ac Clericis postulasse, quæ Malalotta vocabatur.* Ex genuina *Germaniæ* indole obligationem Procerum omniumque Imperii subditorum ad obeunda servitia militaria jam satis demonstravimus, quod vinculum veram originem *Matriculæ Imperii* (*Anschlag* dictæ) *seculo XV.* constituit. *Collect. R. I. part. I.* pag. 117. seqq. cujus prima a. MCCCCXXII. occasione *Belli bohemic*i propter hæresin *Hussi* numerum contribunendorum militum, queis

queis toto belli tempore propriis sumtibus vivendum erat, cuius Imperii Statui definit, pag. 120. a. MCCCCXXVII. declarata, cui indictio communis denarii, *gemeinen Pfennings* pag. 124. a singulorum subditorum oblationibus ad lucrandas indulgentias, pag. 125. Judæisque, pag. 126. sine discrimine ætatis, sexus, vel loci unius floreni præstandi accessit, eique *comitia Norimbergæ* a. MCCCCXXI. celebrata pag. 131. seqq. favent, aliaque a. MCCCCLXVI. pag. 216. seqq. Copias contra *Turcas*, horumque sustentationum a. MCCCCLXXI. pag. 230. seqq. ex annua Camerae principum utriusque ordinis collectione, aliorumque sæcularium patrimonio, commercio, vel labore, reliqui cleri vero beneficiis determinant; denique *Comitia Ratisbonensia* a. MCCCCLXXI., *Augustana* a. MCCCCLXXIV., pag. 252. *Norimbergensia* anno MCCCCLXXX. pag. 265. *Francofurtensia* anno MCCCCLXXXVI. pag. 271. seqq. casuque festino de *kleynen Hilffhalben und eylenden* pag. 273. describunt, queis *Matriculos* anno proximo pag. 278. sqq. a. MCCCCLXXXIX. pag. 284. sqq., ac a. MCCCCLXXXI. pag. 290. sqq. adungere licet.

Serenius ævum *pace publica* in *Comitiis Wormatiæ* a. MCCCCXCV. Imperio illuxit, part. II. *Collect. R. I.* pag. 2. seqq. quæ dictam obligationem solvendi quatuor annis denarii communis pag. 14., *Matriculam* pag. 20; præscripsit, simulque augustissimum Camerae iudicium constituit; cuius sustentationis historiam paucis proferam. Licet enim prima ejusdem ordinatio dicto anno §. 19. pag. 9. statuerat, hanc ex illius sportulis deficientemque Imperii perceptionibus ac secundum *Recessus Imperii* a. MCCCCLXXXXCXII. §. 4. pag. 30. sequentisque anni §. 22. pag. 43. communi denario colligendam esse, *Augustani* tamen a. MD. *Ordinatio Cameralis* I. pag. 68. iudici 1200. - *Assessori*, *Comiti* vel *Dynastæ* 600. - *Doctori*, *Licentiato*, *Equiti* vel *Nobili* vero 400. Florenos quovis anno assignat, cui *Recessus Costnitiensis* a. MDVII. §. 20. pag. 114. addendo sex annis pœnas fiscales eo ævo non exiguas, *AUGUSTINUS* a. MDX. §. 16. pag. 134., *ordinatioque Cameralis* a. MDXXI. pag. 182. accedit, in cuius anni *Recessu Imperii* *matricula expeditionis Romanæ* pag. 216. seqq. ac sustentationis cameralis pag. 221. seqq. condebatur, utraque tamen norma generali assumpta; licet *R. I. D.* a. MDXII. §. 22. pag. 145. ultimusque a. MDCLIV. part. III. *Collect. R. I.* §. 184. pag. 674. seqq. publicas ea re querelas memoret, quæ continuabant, donec part. IV. pag. 341. seqq. in hodiernis Imperii Comitiis, ad quæ in *I. p. W.* art. V. §. 53. illæ remittebantur, a. MDCCXIX. pag. 346. Commune Statuum Imperii conclusum conderentur: *Diejenigen, welche ihre gravamina oder cansales Moderationis nicht allschon wirklich bey ihro Kayserl. Majest. und dem Reich mit gnugsamen Kreis ausschreib- Amt testimonialien gebührend übergeben haben, schuldig und gehalten seyn sollen, selbige innerhalb sechs monatlicher*

licher Frist von Zeit erfolgender allergnädigster Kaiserlichen Ratification gegenwärtigen Reichsgutachtens, und zwar gleichfalls mit zulänglichen Testimonialien von denen kreis ausschreibenden Fürsten (welche denen sich hierinn meldenden Ständen mit allem geneigt und gnädigen Willen darinn zu willfahren) worunter ein jeder Stand gehærig, allhier zu übergeben und beyzubringen, welche Stände aber hierunter säumig erscheinen würden, die sollen nach verflossener 6 monathlicher Frist nicht mehr damit gehæret werden, es seye dann glaubwürdig beyzubringen, daß die Testimoniales binnen solcher Zeit allen angewandten Fleisses ohngeachtet noch nicht zu erlangen, oder sonst ob *impedimentum satis prægnans & notorium*, die *causales moderationis*, und was zu deren Elucidir- und Ausführung gehærig, zum Stand zu bringen nicht mæglich gewesen. Quod Augustissimus 4 Novembris anno sequente confirmabat, quo dictum Assessorum salarium simul propositum & approbatum 4000 florenis figebatur. Neque fatam Matriculam expeditionis Romanæ Statuum Imperii gravaminibus immunem fuisse ex memoratis querelis super sustentatione Camerali constat, quas Controversiæ religionis coronæque Gallie mirum in modum augebant, bella sævissima ultra sæculum excitando, queis fundamenta universi Imperii vix non everfa plane corruissent, singulorumque ejusdem membrorum provinciæ, terræ, jura, ac perceptiones memorabile detrimentum expertæ, minutæ, planæ avulsæ vel ademtæ, hacque ratione ad alios possessores translatae fuissent.

Verum tanta rerum evidentia propitia æquitate, jureve neutiquam indulgere valet, quod tales temporum injuria fere oppressi oneribus territorio inhærentibus prorsus exhauriantur, novi possessores vero iisdem immunes maneat, continuoque lucro obligationes Imperii communes nullo modo adimpleant; ex his consequitur, quod cuivis *circulorum Imperii Statui* dicta calamitate, obruto summo directorio, intra cujus fines suum territorium situm est, querelas Matriculæ proponere conveniat, in his autem optima videatur ratio, Commissarium petendi, qui vires territorii sui exploret, Bona, Facultatesque subditorum sic dicta renovatione, omniumve fundorum descriptione exhibeat, hisque fultus relationem vocant addito voto Directorio palam faciat, quam, si e parte Implorantis veritas stet, integer Senatus insigni cura examinat, inventaque precum evidentia contribuendum salvis Imperii juribus diminuit, cui circuli conclusio tamen *Cameram Imperialem* acquiescere neutiquam existimes, sed potius antiquam Matriculam retinere, dictoque conclusio Statuum Imperii communi ac insecutæ confirmationi Imperatoria prorsus inhærere. Fundamenta singulis Imperii Statibus facientia, queis jus tributa a propriis subditis exigendi, superioritati territoriali adscribunt, paucissimis attingere nunc præstat. Licet enim *Recessus Imperii anno MDXII. §. 14. in Collect. R. I. part. II. pag. 139.* caveret, quod singula
imperii

Imperii onera ex collectionibus cujusvis Status Cameralibus derivenda sint, neutiquam vero subditorum contribuendorum opem adhibere deceat, posteriores tamen anno MDLXXX. §. 10. part. 3. pag. 401., recentissimusque a. MDCLIV. §. 180. pag. 644. illorum auxilium in dictis oneribus, alendo milite, munimentisque exstruendis vel conservandis sanciebant, qua ratione vel Domini territoriales publicas imperii partes ex tributis subditorum hodie adimplent, vel hi speciatim aliqua huc præstant, reliqua Dominis territorialibus pendunt in pecunia ad sustentanda onera publica.

Enarratis hisce procerum Imperii juribus ac prærogativis, sicque per-
lustratis antiquitatibus patriis, quæ mira prisce Germaniæ Status cum ho-
dierno conspiratio ex eorum legibus, moribus, ac consuetudinibus elucet,
quam amicabilem, & ut melius me exprimam. intimam conjunctionem sistit
jus publicum, feudale, Germanicum, atque Ecclesiasticum cum re historica
ac diplomatica. Ductrice illa priscos avorum mores, consuetudines, rem
chronologicam, avitam nobilitatem, eorumque arma ac scuta gentilitia, of-
ficia, feuda, juraque inde manantia mira utilitate atque industria perscruta-
mur, & cum diplomata non parvam adferunt historiæ lucem hæc vero cum
jurisprudentia nostra necessario sit conjuncta, usum illorum utique & ad hanc
se extendere debere per se patet. Non memorabo hic amplius *antesignanos*
istos rei historico-diplomaticæ ac præsertim autem *juris publici illustres*, quæ
paucis verbis LEGISLATORES nuncupo. Vivunt eorum opera, posteritati non
fatis commendanda, ac patriæ monumenta, ævo perennia. Re vera
inanis esset labor, plura hic scribere, & illis, qui ex professo juri publico
ac historiæ incumbunt, scitu necessaria tractare, ampliorem inveniunt sege-
tem in tantis & tam vix hic enumerandis operibus, qui studium hoc il-
lustre, si non exhauserint, bene tamen normam istam præscribere, quæ
temporibus hodiernis adhucdum valet. Et quid magis immortalitati ar-
ridet, quam gesta memoratu digna seris nepotibus tradere? Hæc est *ve-*
ra gloria, patriæ, genti sacra, ac principis honori dicata.

Probationes diplomaticæ ad §. XV.

PROBATIO I.

Cfr. Dissert. X. de *statibus Imperii* vulgo LANDSTAENDEN vernacule scripta in
DAVIDIS GEORGII STRUBEN *Nebenstunden* II. Theil pag. 424. usque 583. - *Dissert.*
erud. de potestate judiciaria S. R. I. principum in SÜNDERMAHLERI *opuscul. jur. publ.*
Dissert. II. pag. 35. usque 99. & Dissert. XI. de *libertate ordinum Imperii ultra justos*
L limites

limites non extendenda, pag. 428. usque 492. ubi præcipue §. XVII. pag. 447. & §. XVIII. pag. 448. ait: Illa libertas (nempe ordinum Imperii) consistit in superioritate territoriali, hæc in jure suffragii comitalis, quatenus in omnibus negotiis Imperium concernentibus libero eorum opus est consensu. - Hæc autem libertas non est omnino vaga & mere arbitraria, independens, omnique Imperio immunis. Sed legibus Imperii adstricta, Imperatori ac Imperio subordinata, formæque ac structuræ Imperii accomodata. Ipsa quippe *Pax Westphalica* per quam præcipue libertas ordinum, ope Suecorum, in salvo constituta & stabilita fuit, illam ita temperat & determinat, ut non tollat auctoritatem Imperatoris cum vi dictæ pacis ea, quæ Imperii ordinibus asserta inibi fuere amplissima jura, non aliter tamen possint exercere, quam *salvo per omnia juramento, quo quisque Imperatori & Imperio est obstrictus*. Aliæ porro leges Imperii Germaniam ubique tanquam *unum Corpus, Capite, & membris suis* constans repræsentant, reliq. - cfr. *Discurs. XVIII. REINHARDI KONINGS de statibus & membris Imperii Romani in ARUMÆI jur. publ. Libr. II. pag. 563. usque 587. seq.* - Optime igitur dicit MASCOV. *in jur. publ. libr. III. Capit. I. §. X. pag. 116. scilicet principatu sustinetur unitas, & dignitas Imperii: auctoritate statuum providetur, ne is in Dominatum vergat.*

PROBAT. II.

Cfr. *Dissert. de potestate jus suum vi & armis persequendi in Imperio haud permessa vulgo von der Selbsthülff*, in SÜNDERMAHLER *opusc. jur. publ. dissert. V. pag. 209. usque 288. & Dissert. VIII. pag. 350-427. - Dissert. VII. de jure agendi in Causis Religionis non cuiusvis permisso pag. 324. usque 349.*

PROBAT. III.

Duumvirorum MICH. HENR. GRIBNERI, ac BURCARD. GOTTH. STRUVII *dissert. de Dominio directo in territorio alieno*, in JENICHEN *Thes. jur. Feudal. T. II. E. & F. Cap. VII. sect. XV. pag. 194-229. SCHILTERI Instit. jur. publ. libr. I. titul. XIX. de statibus Imperii pag. 196-209. seqq.*

PROBAT. IV.

JUST. HENNING. *Bœhmeri dissert. de feudis ecclesiasticis in JENICHEN Thesaur. jur. Feudal. T. II. Cap. VII. sect. XVIII. Cap. I. §. IV. pag. 240. seq.*

PROBAT. V.

Cui *Chron. Gottwic. T. I. libr. 2. pag. 350. favet in dipl. CONRAD. III. Regis dato Hugoni de Chranichberg de a. 1142. ap. de LUDEWIG T. IV. Reliq. Mscpt. pag. 242. nro. II. ibi: qualiter Marchio THEOBALDUS Beneficium, quod HUGO DE CHRANICHBERG fidelis noster ab eo jure homagii possidebat, nobis libere resignavit, ubi Rapto miles Dei pag. 357. Inter testes subscriptus est haud dubie intuitu transitus in terram sanctam.*

PRO-

PROBAT. VI.

CHR. GOTTL. BUDERI *Dissert. de feudo jurisdictionis* in JENICHEN *Thesaur. jur. feud.* T. II. cap. VII. sect. XXIX. a. pag. 849-869.

PROBAT. VII.

Imperator est advocatus vel potius caput seculare Ecclesiæ universalis. Ipfius est, imprimis Schismata componere, concilia procurare & moderari, & denique ipsa sui muneris autoritate operam dare, nequid Ecclesia & respublica christiana detrimenti capiat. WISSMANNI *dissert. de feudis Brunswic.* in sect. V. a. cap. I. sect. II. §. 20. pag. 813. in JENICHEN *Thes. jur. Feudal.* T. III.

PROBAT. VIII.

Bene monet CAROLUS KOENIG in *select. jur. publ. noviss.* part. I. cap. I. §. VI. de *recursu comitali*, dum ait: omnes procuraciones, remedia ordinaria & extraordinaria, ultimum auxilium (sermo est de summis Dicastriis Imperii & Comitibus) abeunt ad Augustissimum Imperatorem, quippe cujus partes tanquam summi judicis & capitis sunt potiores neque ob communicata quædam jura potestas majestatica debilitatur, ideoque ex nexu Imperii systematico ab Imperatore ad Imperatorem summo illius honore semper in tuto posito, valide provocatur, pag. 13.

PROBAT. IX.

LEIBNITZ in *Codic. jur. gent.* exhibet diploma de a. 1401. quo RUPERTUS Imp. Constituit filium suum Ludovicum vicarium Imperii part. I. nro. CXIII. pag. 263. seq. & 264. seq. - *Servorum Camera* appellatio circa Interregni tempora de Judæis crebrius usurpari cœperat, LEIBNITZ *cod. jur. gent. prodr.* nro. XII. pag. 10. seq. - GOLDAST. *Constitut. Imper.* T. II. pag. 85. quo titulo ipsi fortè parum contenti Comitum *Camera* illorum principum, sub quibus degebant, nomen in litteris suis affectarunt. Charta de a. 1259. ap. MEICHELBECK *hist. Frising.* T. II. cod. probat. pag. 23. *Ego Lublinus & Frater meus Nakelo Judæi, Comites Camera illustris Ducis Austriae &c.* - cfr. etiam WILHEL. HOFFMANNI *jus publ.*, quod in S. R. I. Interregni magni temporibus obtinuit, §. 50. pag. 106. seqq.

PROBAT. X.

PHIL. ADAMI ULRICI *dissert. de Feudorum regaliu judice in Imperio* in JENICHEN *Thes. jur. feud.* T. I. cap. VI. sect. III. B. §. IV. pag. 758. seq. - HEUMANN in *exercit. jur. Germ. observat.* XII. de *Reservato Imperatoris dignitates largiendi ad illustr. Francisci Imper. Aug. Capitulat.* articul. XXII. §. 1. - 6. pag. 102. - 163. - Ohn-

Ohnpartheyischer Versuch eines ausführlichen Staatsrechts der ohnmittelbaren freien Reichsritterschaft, II. Theil von CHRISTOPH LUDWIG PFEIFFER 16. Abschn. pag. 285. ubi inter alia: unter andern Reservaten aber hat der *Kaiser* bekanntlich auch das Recht, *Protectoria* und *Conservatoria* im Reich zu ertheilen, oder einen wiederum in seinen *besondern Kayserlichen Schutz* aufzunehmen, und solchen sowohl mittelbar als unmittelbar angedeihen zu lassen. seqq.

PROBAT. XI.

REINHARDS KONINGS *de Majestate & juribus Imperatori specialiter reservatis* in ARUMAEI *jur. publ. libr. II. discurs. XVII. pag. 547. usque 562. præcipue autem pag. 556. seq. recensentur Reservata.*

PROBAT. XII.

In dissert. 19. *de Tributis, vestigalibus, aliisque oneribus publicis medii ævi.* - L'ABBE DU BOS *hist. critiq. de la Monarch. Franc. T. II. livre. VI. Chap. XV. pag. 581. - 592. seq.*

Wolfter, Peter

Diss. inaug. de personis imperii Romano-Germanici ac de iuribus caesareis

Heidelberga 1788

4 Diss. 3669,14

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10971218-0

VD18 15164993-001